

ΑΛΕΞΑΝΔΡΙΝΗ ΤΕΧΝΗ

ΧΡΟΝΙΑ Δ΄. ΙΟΥΝΙΟΣ - ΙΟΥΛΙΟΣ 1930 — ΤΕΥΧΟΣ 6^ο ΚΑΙ 7^ο

Ο ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ ΛΥΤΡΑΣ

Ο ΔΑΣΚΑΛΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΖΩΓΡΑΦΙΚΗΣ

ΤΟΥ 19^{ου} ΑΙΩΝΟΣ

Στὰ 1855 περίπου ἕνας νέος Τήνιος ἔφθανε στὴν Ἀθήνα γιὰ νὰ μάθῃ ζωγραφικὴ. Αὐτὸς ὁ ἴδιος ἀργότερα ἔφφευγε μὲ ταλέντο πρὸς τὸ Μόναχο καὶ μὲ τὴν ἐκεῖ διαμονὴ του ἔδειχνε τὴν ὑπεροχὴ του ἀνάμεσα στοὺς συγχρόνους του.

Μεστωμένος κι' ἀνυπόμονος γιὰ τοὺς βέβαιους καρποὺς τῆς πρώτης του ἐπιτυχίας στράφηκε στὶς ἀναμνήσεις τῆς Πατρίδας — ὡς πού στὸ τέλος αἰχμαλωτίσθηκε γιὰ πάντα ἀπ' αὐτὴν μὲ τὴν ἐπιστροφὴ του.

Τὰ μεγάλα ἰδανικά τῆς ψυχῆς του εἶχαν κλείσῃ ἀπροσπέλαστο συμβόλαιο μὲ τὶς ἱερὲς γι' αὐτὸν ὑποχρεώσεις, κι' ἔτσι δὲν ἄργησε νὰ σταθῆ ὡς κορυφὴ καὶ πρωτοπόρος δάσκαλος ἀνάμεσα σ' ἀνίδεους κι' εὐτελεῖς. Μὲ τὸ κουράγιο αὐτὸ καὶ τὸ πάθος ἔκτιζε τὸ νέο κτίριο τῆς τέχνης στὴν Ἑλλάδα πού τόσο ἀγαποῦσε. Ὁ Λύτρας ἔπειτα ἀπὸ ἕνα ταξεῖδι του στὴν Ἀνατολὴ πού τὸ εἶχε βαθεῖα σκεφθῆ καὶ μελετήσει γιὰ τὰ θέματά του — ἄρχιζε τὴ δημιουργία τοῦ ἔργου του γιὰ νὰ τὸ χαρίσῃ στὸν προορισμὸ του ἐνῶ παράπλευρα ἐσκάρωνε τὸ σχολεῖο τῆς τέχνης: βάζοντας ὅλη τὴ διάθεσι τῆς ψυχῆς του — ὅλο τὸ πάθος τῆς ἐμπιστοσύνης του — διαισθανόμενος τὴν ἀναγέννηση τῆς σβυσμένης κληρονομιάς τῶν πλαστικῶν ἱκανοτήτων τοῦ Λαοῦ μας.

Ἔγινε ὁμῶς μισητὸς εἰς τοὺς συγχρόνους του ἀπὸ τὴν σκληρότητα του, καὶ μαζὺ ἕνας πτωχὸς οἰκογενειάρχης ἀπὸ τὴν ἀντίδρασή των.

Πολὺ λίγο ἔννιωσαν τὸν μεγάλο του αὐτὸ προορισμὸ

και ἐδῶ ὁ λόγος πού οἱ μεταγενέστεροι προτίμησαν ν' ἀκολουθήσουν τὸν εὐκόλο ρωμαντισμὸ καὶ τὴν ἐξωτερικότητα στὸ θέμα — κι' ἔτσι μὲ κραυγὲς καὶ τούμπανα βάλανε στὸ στόμα τους τὴν ἀνευλικρίνεια γιὰ τὸ ἔργο του καὶ τὴν κακία των γιὰ νὰ πλουτίσουν τοὺς κληρονόμους κάποιου μαθητῆ καὶ θαυμαστῆ του — πού ἔζησε στὰ ξένα ὅταν στὴν Ἑλλάδα ἔπρεπε νὰ δοθοῦν τὰ πρῶτα στοιχεῖα τέχνης στὸ Λαό μας.

Τὶ ὅμως κι' ἂν οἱ μηχανορραφίες ἀνέβασαν τόσο ἐμπορικὰ ὅ,τι στέκει ὡς κατώτερο σὲ ὅλη του τὴν ἔκταση, ἀπ' τὸ διπλὸ κατόρθωμα τοῦ Λύτρα πού ἔζησε — ἐδημιούργησε — καὶ πέθανε παραδειγματικὰ στὶς ἐπάλλξεις τοῦ σκληρότερου καθήκοντος;

Ἐπὶ 38 χρόνια δάσκαλος ὁδηγητὴς τῆς νεολαίας ἐπάλεψε γιὰ ἓνα κατόρθωμα σπουδαῖο, καὶ στὴ συνειδησίη μας ἔμεινε ὁ πρωτοπόρος τῆς νεοελληνικῆς ἀναβίωσης τῶν τεχνῶν.

Ὅσο κι' ἂν φαίνεται λοιπὸν παραμερισμένος στὰ μάτια τῶν ἀδύνατων καὶ συνεννοημένων ἐμπόρων τῆς τέχνης, ἔμεις θὰ τὸν ξαναφέρουμε ὡς ἔργο στὴ σύγχρονη ζωὴ μας καὶ θ' ἀποκαλύψουμε ὅλα τὰ πλούσια προτερήματά του, καταγγέλλοντας τὶς ἀσχημίες τῶν ἀσίδωτων ἐπικριτῶν του.

Ἐτσι πιστεύουμε πὸς θὰ σχηματισθῆ μιὰ γνήσια σειρά ἱεραρχίας καὶ παράδοσης στὶς τέχνες μας, ἀπὸ μᾶς τοὺς ἴδιους ξεδιαλεγμένη προσεκτικὰ καὶ μὲ ἀγάπη. Ὁ προορισμὸς μας αὐτὸς μᾶς ὑποχρεώνει νὰ σταθοῦμε ἀντικειμενικὰ κατ' ἐναντι ἀπ' τὰ πράγματα τῆς ἱστορίας καὶ μὲ ἀυστηρότητα — ἀπορίπτοντας κάθε ἐξωτερικὸ, κάθε θεατρικὸ, κάθε ρητορικὸ. Αὐτὴ εἶνε ἡ ἀρχὴ μας. Τὸ φῶς τοῦ ἀττικοῦ ὀρίζοντα εἶνε καθαρὸ καὶ δυνατὸ τόσο, πού φωτίζει τοὺς πλαστικούς ὄγκους καὶ τὶς πολύσχημες συνθετικὰς γραμμὰς του, μὲ τὸ ἦρεμο καὶ αὐστηρὸ τους μεγαλεῖο — ὥστε ἀπ' τὸ φῶς αὐτὸ τῆς χαρᾶς καὶ τῆς σκέψης οἱ συλλογισμοὶ μας δημιουργοῦν ἓνα εἰδικὸ κριτήριον στὶς αἰσθήσεις μας.

Ἡ Δωρικὴ μας αὐτὴ καλαισθησία ὑπῆρξε ἀνάκαθεν τὸ δόγμα τῆς πιὸ δυναμικῆς ἔκφρασης τῆς τέχνης μας γιὰ κάθε ἐποχὴ κι' ἀκόμα ὁ ἀνθρωπισμὸς μας. Ἀνθρωπισμὸς ὅμως μὲ μέτρο — μὲ σοφία — μὲ ἀρχιτεκτονικὴ οἰκονομία καὶ ἐσωτερικὴ δυναμικὴ μορφή ὡς ἔκφραση κι' ὡς ἰδέα.

M. ΤΟΜΠΡΟΣ

ΤΟ ΧΙΟΥΜΟΡ ΤΟΥ ΚΑΒΑΦΗ

(Ὁμιλία πού γίνηκε τὴν 7 Ἰουνίου 1930
στὴ Δέσχη Καλλιτεχνῶν «Ἀτελιέ» στὴν Ἀθήνα,
στὴ σειρά τῶν ὁμιλιῶν πού διοργάνωσε ἡ
«Ἐνωσις Ἑλλήνων Δογοτεχνῶν»).

Ἐπιτρέψτε μου, σᾶς παρακαλῶ, Κυρίες καὶ Κύριοι, νὰ σᾶς διαβάσω κάτι ἀπὸ τὴν Παλιὰ Διαθήκη. «Γένεσις», Κεφάλαιο Θ', στίχοι 20—25:

«... Καὶ ἤρξατο Νῶε ἄνθρωπος γεωργὸς γῆς, καὶ ἐφύτευσε ἀμπελῶνα, καὶ ἔπιεν ἐκ τοῦ οἴνου, καὶ ἐμεθύσθη, καὶ ἐγυμνώθη ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ, καὶ εἶδε Χάμ ὁ πατὴρ Χαναὰν τὴν γύμνωσιν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ καὶ ἐξελθὼν ἀνήγγειλε τοῖς δυσὶν ἀδελφοῖς αὐτοῦ ἔξω, καὶ λαβόντες Σὴμ καὶ Ἰάφεθ τὸ ἱμάτιον, ἐπέθεντο ἐπὶ τὰ δύο νῶτα αὐτῶν, καὶ ἐπορεύθησαν ὀπισθοφανῶς, καὶ συνεκάλυψαν τὴν γύμνωσιν τοῦ πατρὸς αὐτῶν, καὶ τὸ πρόσωπον αὐτῶν ὀπισθοφανῶς, καὶ τὴν γύμνωσιν τοῦ πατρὸς αὐτῶν οὐκ εἶδον. Ἐξένηψε δὲ Νῶε ἀπὸ τοῦ οἴνου, καὶ ἔγνω ὅσα ἐποίησεν αὐτῷ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ὁ νεώτερος, καὶ εἶπεν. ἐπικατάρατος Χαναὰν παῖς οἰκέτης ἔσται τοῖς ἀδελφοῖς αὐτοῦ...»

* *

Αὐτὰ γινόντανε, Κυρίες καὶ Κύριοι, τὸν καιρὸ τοῦ Νῶε... Πῶς ἀλλάξανε ἀπὸ τότες ὅλα! Ὁ δύστηνος ὁ Χάμ, ὁ πρῶτος ἴσως χιουμοριστὴς τῶν αἰώνων, ὅταν εἶδε τὸν πατέρα του μεθυσμὸ καὶ ξεγυμνωμένο, σὲ ἀστεῖα χάλι, πῆγε καὶ τόπε στ' ἀδέρφια του. Βέβαια μὲ κάποια εἰρωνία, μὲ κάποια ἀλαφρὴ χιουμοριστικὴ διάθεση. Μὰ τὸ παράξενο αὐτὸ φροῦτο, τὸ «χιουμορ», ἡ ἐποχὴ κείνη δὲν τὸ γνώριζε. Δὲν εἶχε γουρμάση ἀκόμα αὐτὸ τὸ φροῦτο. Δὲν εἶχε χωνευτῆ στὴν κοινὴν ἀντίληψη. Κι' αὐτὸ πού σήμερα εἶναι παιγνίδι, τότες ἦταν ἐγκλημα. Ἐγκλημα τόσο σοβαρὸ, ὥστε γιὰ ποινὴ του ὁ Χάμ πῆρε τὴ βαρεῖα κατάρρα τοῦ πατέρα του νὰ γένῃ ὁ γυιὸς του δοῦλος!

Οἱ πρωτόλουβοι ἄνθρωποι τῆς γῆς, οἱ γιομάτοι ἀπὸ τὴ σκληρὴ πάλῃ τῆς ζωῆς τῶν δασῶν καὶ τῶν βάλτων, καὶ οἱ πρωτόγονοι λαοὶ γενικὰ δὲν μποροῦσαν νὰ νιώσουν τὴν

ἀστειότητα, τὴ σάτυρα, τὸ χιοῦμορ. Μὰ καὶ σήμερ' ἀκόμα οἱ ἀμόρφωτοι κι' ἀνεξέλιχτοι λαοί, καὶ πιδὸ πολὺ οἱ γυναῖκες μέσα στὶς ἄγουρες κοινωνίες, δὲν μποροῦν νὰ νιώσουν τὸ χιοῦμορ, τὴν εἰρωνία, τὸ παιγνιδιάρικο πνεῦμα. Ἡ εἰρωνία τοὺς ξεφεύγει, χωρὶς νὰ νιώσουν πὼς ἦρθε κ' ἐπέρασε. Τὸ πνεῦμα ποὺ σπινθηρίζει παιγνιδιάρικα τοὺς εἶναι κάτι ἀπλησίαστο, κάτι ἄγνωστο, κάτι ξένο. Δὲν παράγουν οἱ πρωτόγονοι κ' οἱ ἀκαλλιέργητοι λαοὶ τέτοια φροῦτα, οὔτε τὰ νιώθουν καθόλου.

Ἀκόμα κ' οἱ κλαστικοί, οἱ ἀπλοῖ δηλαδὴ κ' οἱ σοβαροί, μὰ ἀρκετὰ καὶ ὁμαλὰ καλλιεργημένοι, εὐκολώτερα καλλιεργοῦν καὶ παρουσιάζουν τὴ σάτυρα, τὸ χοντροῦ ἄλατι, καὶ δυσκολώτερα τὸ ψιλοτριμμένο... Βέβαια οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες, στὸν καιρὸ τῆς πιδὸ μεγάλης τους ὀρμότητας, ἄρχισαν νὰ νιώθουν τὸ χιοῦμορ. Κι' ἀπόδειξη ὁ Πλάτων. Μὰ στὸ μεγάλο κοινὸ καὶ τότες ἀκόμα πιδὸ πολὺ ἄρεσε ὁ Ἀριστοφάνης. Τὸ χοντροῦ ἄλατι τῆς κουζίνας. Ἐπειτα στὴ Ρώμη τὸ χιοῦμορ ἄρχισε νὰ γένεται πιδὸ νοητό, καὶ στὴν Πομπηία φαίνεται πὼς ἡ σάτυρα περισσεύει πιά καὶ πὼς τὸ χιοῦμορ τράβηξε κάπως πιδὸ μπροστά, ὅταν ἦρθε τὸ παραγούμασμα.

Κι' ἄς κάμουμε τώρα ἓνα μεγάλο πήδημα μέσα στοὺς αἰῶνες. Ἄς ἰδοῦμε τὴν ἐποχὴ μας. Γιὰ νὰ σηματοπιστῇ ἡ σημερινὴ ἐποχὴ, πέρασε ὁ κόσμος ἀπὸ ὄλους τοὺς κλασικισμούς κ' ἔνωσε καὶ ξεπέρασε ὅλες τὶς αἰσθητικὲς χαρὲς μιᾶς ζωῆς καὶ μιᾶς τέχνης μακρονῶν αἰῶνων. Πέρασε ἀπὸ τόσους διαφορετικοὺς καιροὺς καὶ τρόπους τῆς ζωῆς καὶ αἰσθησης. Ζυμώθηκε καὶ καλλιεργήθηκε ἀφάνταστα. Κ' εἶτε ποῦμε πὼς βρισκόμαστε στὸ παραγούμασμα, εἶτε στὴν παρακμὴ, πρέπει νὰ μολογήσωμε πὼς ἡ ἐποχὴ μας εἶναι τόσο αἰσθητικὰ καλλιεργημένη ποὺ νιώθει καὶ τὸ πιδὸ ντελικάτο χιοῦμορ, τὴν πιδὸ φευγαλέα εἰρωνία, τὰ πιδὸ αἰθέρια διανοητικὰ κεντήματα. Ὅχι μονάχα στὴν Τέχνη, μὰ καὶ στὰ σαλόνια μας, στὶς συγκεντρώσεις τῶν πιδὸ πολιτισμένων καὶ καλλιεργημένων ἀνθρώπων τοῦ καιροῦ μας τὸ χιοῦμορ εἶν' ἓνα στολίδι πολῦτιμο, ποὺ πρέπει νὰ μὴ λείπει.

*
**

Ὁ κ. Καβάφης, ὅταν ἐξεταστῇ προσεχτικὰ, παρουσιάζεται γιὰ ἓνα ἀπὸ τοὺς πιδὸ συγχρονισμένους ποιητὲς μας. Ὁ κ. Ναπ. Λαπαθιώτης ἔγραφε προχτὲς μόλις μονοκόμματα: «Ἡ ἐποχὴ μας εἶναι ἡ ἐποχὴ τοῦ Καβάφης». Κι' ἀληθινὰ ὁ Ἀλεξανδρινὸς ποιητὴς ἀποδίνει θανμαστὰ ὄλη

τὴν αἰσταντικότητα καὶ τὴν ψυχικότητα τῆς ἐποχῆς μας, τὰ πιδὸ ὠραῖα καὶ φωτεινά της σημεῖα καὶ τὰ πιδὸ σκοτεινὰ καὶ χαώδη Ζωγραφεῖς ὀλάκερη τὴν ἐποχὴ μας: μιὰν ἐποχὴ παραγούμασμένη.

Πολλὲς μελέτες γινήκανε γιὰ τὴν ποιητικὴ ἐργασία τοῦ Καβάφης, ποὺ σήμερα εἶναι ἀρκετὴ σὲ ὄγκο παραγωγῆς, ἀφοῦ τὰ δημοσιευμένα ποιήματά του φτάνουν τὰ 160, μὰ καὶ σὲ ποικιλία καὶ σὲ πολυμορφία. Γι' αὐτὸ εἶναι γνωστὴ καὶ ἀρκετὰ ἐρμηνευμένη ἡ πρωτότυπη ποιητικὴ του φλέβα καὶ ἡ ἰδιόρρητη τεχνικὴ του. Σ' αὐτὰ τὸ λοιπὸν δὲν θὰ ἐπιμείνω. Μὰ θὰ προσπαθῶ ἀπὸ τὸ ἔργο τοῦ Καβάφης νὰ παρουσιάσω μονάχα μερικὰ δείγματα ποὺ τὰ στολίζει μιὰ διάθεση χιοῦμορ, ἓνα κέφι εἰρωνικὸ καὶ ἀλαφρὰ σατυρικό.

Τὰ θέματα τῶν ποιημάτων του ὁ Καβάφης τὰ τραβᾷ μέσ' ἀπὸ τὰ βάθια τῆς ἱστορίας καὶ τῆς ζωῆς ὄλων τῶν ἐποχῶν. Ἐτσι μέσα στὰ ποιήματά του βρισκόμε θεμάτα γνωστὰ ἀπὸ τὴν ἀρχαία Ἑλληνικὴ ἱστορία, λιγότερο γνωστὰ ἀπὸ τὴ ζωὴ τῶν πρώτων Χριστιανικῶν αἰῶνων στὴν Ἀλεξάνδρεια καὶ στὴν Ἀσία, καὶ ἀπὸ τὴ Βυζαντινὴ ἐποχὴ, μὰ καὶ σύγχρονα θέματα, ποὺ φτάνουν ὡς τὶς πιδὸ παράτολμες αἰσθησιακὲς ἀπόχρωσες τῶν κουρασμένων καὶ τῶν διαστραμμένων... Ὅλα ὅμως τὰ θεματὰ του ὁ Καβάφης, καὶ τὰ σημερινὰ καὶ τὰ πιδὸ ἀρχαῖα, τὰ κοιτάζει μὲ τὸ μάτι τοῦ σημερινοῦ ἀνθρώπου, μὲ τὴν ψυχὴ τοῦ μοντέρνου λυρικοῦ. Ἐτσι ἀναλύει ἀπάνω σὲ ψυχικὰ ἢ αἰσθητικὰ κριτήρια τῆς τελευταίας στιγμῆς διαθέσεις καὶ καταστάσεις, ποὺ ὑπαρξάν, γιὰ μιὰ στιγμὴ, ἢ γιὰ μιὰν ὥρα, χίλια χρόνια πρὶν ἀπὸ τὴ σημερινὴ ἐποχὴ ἢ καὶ δυὸ χιλιάδες χρόνια πρὶν. Μπορεῖ λοιπὸν ὁ σύγχρονός μας αὐτὸς ποιητὴς μὲ τὴ δύναμη τῆς λυρικῆς του διαίστησης καὶ μὲ τὰ ὄπλα μιᾶς ξετυλιγμένης ψυχικότητας νὰ βρῇ καὶ νὰ τοποθετήσῃ μὲ σημερινὸ τρόπο μπροστὰ στὰ αἰσθητήρια τῶν σημερινῶν ἀνθρώπων ἐκεῖνα ποὺ θὰ αἰσθάνονταν οἱ πιδὸ γούμασμένοι σύγχρονοι μέσα στὰ ἐπεισόδια τόσων διαφορετικῶν αἰῶνων.

Συνέπεια αὐτοῦ τοῦ τρόπου, ποὺ μὲ τοῦτον ὁ Καβάφης πέρνει τὰ θεματὰ του, εἶναι πὼς καταφέρνει νὰ μεταχειρίζεται μὲ μιὰ ζηλευτὴ ἐπιτυχία τὴν εἰρωνία καὶ τὸ λεπτὸ χιοῦμορ σὲ θέματα πολὺ παλιὰ καὶ σ' ἐποχὲς καὶ σὲ περιβάλλοντα πού, ὅπως ὁ Νῶε, δὲν ἐγνώριζαν τὸ χιοῦμορ ἢ δὲν τὸ καταλάβαιναν, ἢ ἂν τὸ ἔνοιωθαν κάπως ἀόριστα, τὸ καταδίκαζαν γιὰ ἔγκλημα!

Μὰ ὁ Καβάφης ἔχει τὴν εὐτυχία νὰ ζῇ σήμερα. Κ' ἔτσι τὸ χιοῦμορ του μπορεῖ νὰ παρουσιαστῇ μέσα στοὺς στίχους

του με ὅλα τ' ἄνθια του δροσερὰ καὶ μ' ἄνεση, χωρὶς κανένα κίντυνο.

*
**

Ἀπὸ τὸ 1886, ποὺ δημοσιευτήκανε τὰ πρῶτα ποιήματα τοῦ Καβάφη, ὡς τὸ 1904, δηλαδή μέσα στὰ 18 πρῶτα χρόνια τῆς ποιητικῆς του παραγωγῆς, τὸ χιοῦμορ του δὲν παρουσιάζεται ξάστερο. Ὑπάρχουνε κάποιες γραμμὲς με κάποιο παράξενο χρῶμα, μὰ τὸ χιοῦμορ ξεπροβάλλει ἀργότερα. Γιὰ πρώτη φορὰ φαίνεται μέσα στὸ ἔργο τοῦ Καβάφη με τὸ ποίημα «Ἕνας γέρος», πρωτοδημοσιευμένο στὸ περιοδικὸ «Ἀκρίτας» τοῦ κ. Σ. Σκίπη. Θ' ἀρχίσουμε ἀπὸ τὸ ποίημα αὐτό, γιατί εἶναι καὶ τέλεια σύγχρονο. Κ' ἔπειτα θὰ προχωρήσουμε στ' ἄλλα ποιήματα τοῦ Καβάφη, ποὺ ἔχουν θέματα παρμένα ἀπὸ παλιὲς ἐποχές, μὰ ποὺ εἶναι στολισμένα με τὴν εἰρωνία καὶ με τὸ χιοῦμορ.

Βρισκόμαστε τολοιπὸν στὴν ἐποχὴ μας. Στὸ μέσα μέρος τοῦ βοεροῦ καφενεῖου. Τάχα στὰ Χαφτεῖα, στὴν Ἀλεξάντρεια, στὸ Παρίσι; ... Ὁπου θέλετε...

*Στοῦ καφενεῖου τοῦ βοεροῦ τὸ μέσα μέρος
σκυμένος στὸ τραπέζι κάθεται Ἕνας γέρος
μὲ μὴν ἐφημερίδα ἔμπρός του, χωρὶς συντροφιὰ.*

*Καὶ μες στῶν ἄθλιων γηρατειῶν τὴν καταφρόνια
σκέπτεται πόσο λίγο χάρηκε τὰ χρόνια
ποῦ εἶχε καὶ δύναμι, καὶ λόγο, κ' ἐμορφιά.*

*Ξέρει ποῦ γέρασε πολὺ τὸ νοιώθει, τὸ κνιτάζει.
Κ' ἐν τούτοις ὁ καιρὸς ποῦ ἦταν νέος μοιάζει
σὰν χθές. Τί διάστημα μικρὸ, τί διάστημα μικρὸ.*

*Καὶ συλλογέται ἡ Φρόνησις πῶς τὸν ἐγέλα
καὶ πῶς τὴν ἐμπιστεύονταν πάντα — τί τρέλλα! —
τὴν ψεύτρα ποῦ ἔλεγε «Ἀῦριο. Ἔχεις πολὺν καιρὸ».*

*Θυμᾶται ὁρμὲς ποῦ βάσταγε καὶ πόση
χαρὰ θυσίαζε. Τὴν ἀμναλὴ του γνώσι
καθ' εὐκαιρία χαμένη τώρα τὴν ἐμπαίζει.*

*... Μὰ ἀπ' τὸ πολὺ νὰ σκέπτεται καὶ νὰ θυμᾶται
ὁ γέρος ἐξάλισθηκε. Κι' ἀποκοιμᾶται
στοῦ καφενεῖου ἀκουμπισμένος τὸ τραπέζι.*

Τὶ σκληρὸ χιοῦμορ μέσα σ' αὐτοὺς τοὺς λίγους στίχους! Τὴν ὥρα ποὺ ὁ γέρος συλλογίζεται τίς σπουδαιότερες γραμμὲς τῆς νεανικῆς του ζωῆς, ὁ ποιητὴς τὸν βυθίζει στὸν ὕπνο ἀπάνω στὸ τραπέζι τοῦ καφενεῖου καὶ τοῦ τὰ γελοιοποιεῖ ὅλα! Θυμίζει πολὺ εἰρωνικὰ πῶς «τὸ γῆρας οὐ γὰρ ἔρχεται μόνον»...

*
**

Σ' ἄλλο ποίημά του, με σύγχρονο θέμα καὶ με τίτλο: «Τὸ διπλανὸ τραπέζι», βρίσκουμε τὴν αἰώνια τραγωδία τοῦ καιροῦ ποὺ περνᾷ παρμένη με χιοῦμορ καὶ με εἰρωνία. Πρόκειται γιὰ μιὰ παλιὰν ἀγάπη:

*Θᾶναι μόλις εἰκοσιδύο ἐτῶν.
Κι' ὅμως ἐγὼ εἶμαι βέβαιος ποῦ, σχεδὸν τὰ ἴσα
χρόνια προτιήτερα, τὸ ἴδιο σῶμα αὐτὸ τὸ ἀπῆλυσαι.*

Λαμπρὰ κρυμμένα λοιπὸν τὰ χρονιάκια! Μὰ ὁ ποιητὴς παίζοντας τὰ ξεσκεπάζει ὅλα!

*
**

Ἐπειτα στὸ τραγικὸ ποίημα «Ὠραῖα λουλούδια κι' ἄσπρος ὡς ταίριαζαν πολὺ», στὸ σύγχρονο γραμμένο αὐτὸ ζωγράφισμα τῶν πουλημένων ἐρώτων, ἀνακατεύει μ' ἓνα εἰρωνικὸ τρόπο τὸ αἴσθημα με τὰ πιὸ πρόστυχα παζάρια:

*Ἦλθε ξανὰ μαζί του γιὰ τὲς εἴκοσι λίρες,
μὰ καὶ κοντὰ σ' αὐτές, γιὰ τὴν παλῆ φίλια,
γιὰ τὴν παλῆν ἀγάπη, γιὰ τὸ βαθὺ αἴσθημά των.*

*
**

Πηδᾶμε τώρα πρὸς τὰ πίσω. Καί, νά, ἓνας κωμικὸς καὶ σοβαροφανὴς τύπος. Εἶναι ἓνας ἐξόριστος Βυζαντινὸς ἄρχων, ποὺ στιχοιουργεῖ στὴν ἐξορία του:

*Οἱ ἐλαφροὶ ἄς με λέγουν ἐλαφρόν.
Στὰ σοβαρὰ πράγματα ἤμουν πάντοτε
ἐπιμελέστατος. Καὶ θὰ ἐπιμείνω,
ὅτι κανεὶς καλλίτερά μου δὲν γνωρίζει
Πατέρας ἢ Γραφὰς ἢ τοὺς Κανόνας τῶν Συνόδων.
Εἰς κάθε ἀμφιβολίαν του ὁ Βοτανειάτης,*

εἰς κάθε δυσκολίαν στὰ ἐκκλησιαστικά
ἐμένα συμβουλευόνταν, ἐμένα πρῶτον.

Ἄλλὰ ἐξόριστος ἐδῶ (νὰ ὄφεται ἡ κακεντρεχὴς
Εἰρήνη Δούκανα), καὶ δεινῶς ἀνιῶν,
οὐδόλως ἄτοπον εἶναι νὰ διασκεδάζω
ἐξάστιχα καὶ δεκάστιχα ποιῶν —

νὰ διασκεδάζω μὲ μυθολογήματα
Ἐρμοῦ, καὶ Ἀπόλλωνος, καὶ Διονύσου
ἢ ἡρώων τῆς Θεσσαλίας καὶ τῆς Πελοποννήσου
καὶ νὰ συνθέτω ἰάμβους ὀρθοτάτους
ὅπως — θὰ μ' ἐπιτρέψετε νὰ πῶ — οἱ λόγιοι
τῆς Κωνσταντινουπόλεως δὲν ξέρονται νὰ συνθέσουν.
Αὐτὴ ἡ ὀρθότης, πιθανόν, εἶν' ἡ αἰτία τῆς μορφῆς.

Αὐτὸς ὁ περιεργὸς τύπος μικροφιλόδοξον, πού τόσο
χαρακτηριστικὰ τὸν παρουσιάζει ὁ Καβάφης, εἶναι καὶ
ἀρκετὰ συχνὸ στὸν καιρὸ μας. Πόσους δὲν ξέρονται ἀνθρώ-
πους σοβαροῦς, γιομάτους μὲ ἀρετὲς καὶ μὲ προτερήματα
ἄλλα, ἐπιστήμονες ἢ ἐπαγγελματίες διαλεχτοῦς, πού γίνονται
γελοῖοι γιατί φαντάζονται πὼς εἶναι σπουδαῖοι ποιητὲς καὶ
πὼς γράφουν ὠραῖα ποιήματα. Κ' ἐνῶ αὐτὸ εἶναι τὸ
ἀστεῖο μέρος τῆς ὑπαρξῆς τους, πιστεύουν πὼς γιὰ κεῖνο
τοὺς καταδιώκουν, γιατί τοὺς φτονοῦν!...

* *

Τ' ἄλλο ποίημα μὲ Βυζαντινὴ ὑπόθεση: «Ὁ Ἰωάννης
Καντακουζηνὸς ὑπερισχύει» ἐμφανίζει μὲ χιουμοριστικὸ
τρόπο ἕνα τύπο ταπεινὸ καὶ κοινότατο σήμερα. Ἐναν
ἄνθρωπο πού τυχοδιωχτικὰ ἀκολούθησε τὸ κόμμα τὸ ἀντί-
θετο τοῦ Καντακουζηνοῦ, καὶ πού μαθαίνει τώρα πὼς τὸ
ἐχθρικό του αὐτὸ κόμμα «ὑπερισχύει». Καὶ σκέφτεται τώρα
ὁ ταπεινὸς καὶ χαμένος πιά ἄνθρωπος πὼς θὰ τοῦ τὰ πά-
ρουν ὅλα, καὶ σκέφτεται ὁ γελοῖος νὰ πέσει στὰ πόδια τοῦ
νικητῆ... Καὶ συλλογίζεται ἔπειτα πὼς «τὸ εἶχε σκοπὸ νὰ
πάει μὲ τοῦ κῆρ Γιάννη τὸ μέρος» καὶ θὰ τῷ κανε. Μὰ
τὸν γέλασε ὁ δεσπότης μὲ τὴν ἱερατικὴ ἐπιβολή του καὶ τὶς
βλακίαις του... Τέτοια σκέφτεται ὁ πολιτικὸς «ἀνεμόμυλος»
τῶν Βυζαντινῶν καιρῶν. Πόσο πιστὰ ἀντιγράφουν οἱ αἰώ-
νες τοὺς τύπους τους!

* *

Πᾶμε τώρα πρὸς πίσω. Καὶ βρισκόμαστε στὰ πρῶτα
Χριστιανικὰ χρόνια. «Ἡ ἀρρώστια τοῦ Κλείτου» εἶναι

βαρειά. Ὁ ἀρρώστος νέος εἶν' ὠραῖος καὶ ἀκόμα κ' ἡ γριὰ
ὑπηρετρία πού τὸν μεγάλωσε τρέμει καὶ αὐτὴ γιὰ τὴ ζωὴ
του. Μέσα στὴν ἀνησυχία τῆς θυμᾶται ἕνα εἶδωλο πού τὸ
λάτρευε μικρὴ, πρὶν χριστιανέψη. Καὶ τί κάνει; Πάει κρυ-
φὰ μπροστὰ στὸ εἶδωλο καὶ «πλακούντια», κρασί καὶ μέλι
καὶ ψάλλει ἄκρες-μέσες καὶ κομμάτια ἀπὸ ἱεσία εἰδωλο-
λατρικὴ, πού μόλις τὴ θυμᾶται... Μὰ μέσα στὴν πρὸ συγ-
κινητικὴ στιγμή, ἔρχεται ἡ σκληρὴ εἰρωνία τοῦ ποιητῆ:

Ἡ κοιτὴ

δὲν νοιώθει πού τὸν μαῦρον δαίμονα λίγο τὸν μέλει
ἂν γύνει ἢ ἂν δὲν γύνει ἕνας Χριστιανός.

Ἡ εἰρωνία αὐτὴ φαίνεται πὼς βγαίνει ἀχνὰ ἀπὸ τὰ
βάθη τοῦ ἴδιου μυαλοῦ τῆς γριᾶς ὑπηρετρίας μὲ τὶς δυὸ
μαζὶ θρησκείαι, μὲ τὶς δυὸ ἀνακατεμένες Πίστεις.

* *

Ἀμίμητος εἶναι ὁ Καβάφης ἐκεῖ ὅπου σατυρίζει τὴ
μικρότητα καὶ τὴν ταπεινότητα τοῦ ἀνθρώπου, τὴ δειλὴ
καὶ χαμοσυρμένη διπροσωπία του, πού γένεται πρὸ τα-
πεινῆ καὶ πρόστυχη ὅταν εἶναι ὁμαδικὴ στὴν ἐκδήλωσή της.
Στὸ ποίημά του: «Ἐν δήμῳ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας» δίνει
χτυπητὰ τὸ σατυρισμὸ αὐτῆς τῆς ἀνθρώπινης προστυχίας
μὲ τρόπο ἐπιγραμματικὸ καὶ ὠμό. Βρισκόμαστε στὴν ἐπο-
χὴ τῆς ναυμαχίας στὸ Ἄκτιο, δηλαδὴ στὸ 31 π. Χ. Ἐκεῖ
κρίνεται ἡ τύχη τοῦ Ὀκταβίου καὶ τοῦ Ἀντωνίου. Ὅποιοι
ἀπὸ τοὺς δυὸ βγῆ νικητῆς θὰ εἶναι ὁ ὀριστικὸς Ἀυτοκρά-
τορας τῶν Ρωμαίων καὶ ὁ κοσμοκράτορας. Σ' ἕνα δῆμο
τῆς Μικρᾶς Ἀσίας λοιπὸν ετοιμάζαν ἕνα ψήφισμα γιὰ νὰ
χαιρετίσουν τὴ νίκη τοῦ Ἀντωνίου, πού προσμένουν. Μὰ
ἄξαφνα μαθαίνουν πὼς ἐνίκησε ὁ Ὀκτάβιος. Γιατὶ ὅμως
τὸ ψήφισμα νὰ πάη χαμένο; Γένεται καὶ ἀνάποδα μὲ μιὰ
μικρὴ διόρθωση:

Τ' ὄνομα μόνον ν' ἀλαθρεῖ. Ἀντί, ἐκεῖ
στὲς τελευταῖες γραμμές, «Αὐτρώσας τοὺς Ρωμαίους
ἀπ' τὸν ὀλέθριον Ὀκτάβιον,
τὸν δίκην παρωδίας Καίσαρα»,
τώρα θὰ βάλουμε «Αὐτρώσας τοὺς Ρωμαίους
ἀπ' τὸν ὀλέθριον Ἀντώνιον».
Ὅλο τὸ κείμενον ταιριάζει ὠραῖα.

«Στὸν νικητὴν, τὸν ἐνδοξότατον,
τὸν ἐν παντὶ πολεμικῷ ἔργῳ ἀνυπέρβλητον,
.....»
καὶ τὰ λοιπὰ καὶ τὰ λοιπά. Λαμπρὰ ταιριάζουν ὅλα!

*
**

Ἄλλος σατυρισμὸς δουλοπρέπειας καὶ γελοίας μοιρολατρείας παρουσιάζεται στὸ ποίημα τοῦ Καβάφη «Περιμένοντας τοὺς Βαρβάρους». Κι' αὐτὸ μᾶς πάει στὴ Ρωμαϊκὴ ἐποχὴ. Ἄπραγοι, δειλοὶ καὶ γελοῖοι προσμένουν ὅλοι ἀπὸ τὸν Αὐτοκράτορα ὡς τὸν τελευταῖο ὑπῆκό του νᾶρθουν οἱ βάρβαροι νὰν τοὺς καταχτήσουν... γιὰ νὰ ἡσυχάσουν. Γιὰ νὰν τοὺς πάψη ἡ ἀγωνία! Ἡ Σύγκλητος δὲν νομοθετεῖ πιά, ἀφοῦ θᾶρθουν οἱ βάρβαροι νὰ νομοθετήσουν. Ὁ Αὐτοκράτορας σηκώθηκε πολὺ πρῶτ' ἵνα νὰ ὑποδεχτῆ τὸν ἀρχηγὸ τῶν βαρβάρων. Οἱ ὑπατοὶ καὶ οἱ πραιτορες ἐφόρεσαν τὰ πιὸ φανταχτερά πράγματα γιὰτι θὰ φτάσουν οἱ βάρβαροι καὶ «τέτοια πράγματα θαμπώνουν τοὺς βαρβάρους», Οἱ ῥήτορες δὲν βγάζουν πιά λόγους, γιὰτι οἱ βάρβαροι βερσοῦνται τὶς δημηγορίες... Ἡ εἰρωνία κ' ἡ σάτυρα ἀντηχοῦν τραγικὰ μέσα σ' αὐτὸ τὸ λιμνασμα. Μὰ τὸ ποίημα σφραγίζεται μὲ πιὸ τραγικὴ λύση: Οἱ βάρβαροι δὲν ἔρχονται!

— Γιατὶ ν' ἀρχίσει μονομιᾶς αὐτὴ ἡ ἀνησυχία κ' ἡ σύγχυσις; (Τὰ πρόσωπα τί σοβαρὰ ποῦ ἐγίναν).
Γιατὶ ἀδειάζουν γρήγορα οἱ δρόμοι κ' ἡ πλατεῖες,
καὶ ὅλοι γυροῦν στὰ σπίτια τους πολὺ συλλογισμένοι;

— Γιατὶ ἐνύχτωσε κ' οἱ βάρβαροι δὲν ἦλθαν.
Καὶ μερικοὶ ἔφθασαν ἀπ' τὰ σύνορα,
καὶ εἶπαν πῶς βάρβαροι πιά δὲν ὑπάρχουν.

Καὶ τώρα τί θὰ γίνωμε χωρὶς βαρβάρους.
Οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ ἦσαν μὲ κάποια λύσις.

*
**

Ἄς βρεθοῦμε τώρα στὴν Ἀλεξάνδρεια, ὅπου οἱ Ἀλεξανδρινοὶ μαζεύτηκαν νὰ ἴδουν τὰ παιδιὰ τῆς Κλεοπάτρας, ποῦ τᾶβγάσαν νὰ τ' ἀνακηρύξουν βασιλεῖς. Ὁ Καβάφης στὸ ποίημά του «Ἀλεξανδρινοὶ βασιλεῖς» περιγράφει τὴ γιορτὴ σὰ νὰ ἦτανε κεῖ ὁ ἴδιος καὶ τονίζει πῶς τὸν ὥραϊο

Καισαρίωνα τὸν εἶπαν «βασιλέα τῶν βασιλέων». Μὰ ἀμῆσως κατόπι σημειώνει:

Οἱ Ἀλεξανδρινοὶ ἐννοιωθῆν βέβαια
ποῦ ἦσαν λόγια αὐτὰ καὶ θεατρικά.

Ἦτανε ὅμως ὥραϊα μέρα, ὅλα γύρου λαμπρὰ, ὁ Καισαρίων ὁμορφος καὶ νέος... Κ' οἱ Ἀλεξανδρινοὶ κοροῦδεύανε μὲ μιὰ εἰρωνία τέλεια σημερινή. Ἐνθουσιάζονταν ἀπὸ τὸν καιρὸ, ἀπὸ τὰ πομπώδη λόγια κι' ἀπὸ τὸ μορφοθέαμα κ' ἐπευφημοῦσαν Ἑλληνικά, Αἰγυπτιακὰ καὶ μερικοὶ Ἑβραϊκὰ. Ὡστόσο εἴξεραν

Τὶ κούφια λόγια ἦσαν αὐτὲς οἱ βασιλεῖς!

*
**

Πᾶμε τώρα μαζί μὲ τὸν Καβάφη στοὺς Δελφούς. Ἐκεῖ ὁ ποιητὴς δὲν εἰρωνεύεται τὴ Δελφικὴ Ἰδέα. Εἰρωνεύεται τοὺς ἴδιους τοὺς ἱερεῖς τοῦ Ἀπόλλωνα. Τοὺς παρουσιάζει βουτηγμένους σ' ἐμπορικοὺς λογαριασμούς. Τοὺς γδύνει ἀπὸ κάθε ἄλλῃ φροντίδα καὶ τοὺς βάζει νὰ λογαριάσουν πῶς θὰ κρατήσουν «τὰ δῶρα τὰ λαμπρὰ», ποῦ ἔφθασαν ἀπὸ τὴν Ἀλεξάνδρεια. Γλεντήστε λοιπὸν τοὺς ἱερεῖς τοῦ Ἀπόλλωνα ἔτσι ξεγυμνωμένους:

Δὲν εἶδαν ἐπὶ αἰῶνας, τέτοια ὥραϊα δῶρα στοὺς Δελφούς
σὸν τοῦτα ποῦ ἐστάλησαν ἀπὸ τοὺς δυὸ τοὺς ἀδελφούς,
τοὺς ἀντιζήλους Πτολεμαίους βασιλεῖς. Ἀφοῦ τὰ πῆραν
ὅμως, ἀνησυχῆσαν οἱ ἱερεῖς γιὰ τὸν χρησμὸ. Τὴν πείραν
ὅλων των θὰ χρειαθοῦν τὸ πῶς μὲ δέξονται νὰ συνταχθεῖ
ποιὸς ἀπ' τοὺς δυὸ, ποιὸς ἀπὸ τέτοιους δυὸ νὰ δυσαρεστηθεῖ.
Καὶ συνεδριάζοντε τὴ νύχτα μυστικὰ
καὶ συζητοῦν τῶν Λαγιδῶν τὰ οἰκογενειακά.

Ἀλλὰ ἴδου οἱ πρέσβεις ἐπανῆλθον. Χαιρετοῦν.
Στὴν Ἀλεξάνδρεια ἐπιστρέφουν, λέν. Καὶ δὲν ζητοῦν
χρησμὸ κανένα. Κ' οἱ ἱερεῖς τ' ἀκοῦνε μὲ χαρὰ
(ἐννοεῖται, ποῦ κρατοῦν τὰ δῶρα τὰ λαμπρὰ),
ἀλλ' εἶναι στὸ ἐπαχρον ἀπορημένοι,
μὴ νοιώθοντας τί ἡ ἐξαφνικὴ ἀδιαφορία αὐτὴ σημαίνει.
Γιατὶ ἀγνοοῦν ποῦ χθὲς στοὺς πρέσβεις ἦλθαν νέα βαρειά.
Στὴν Ρώμη δόθηκε ὁ χρησμὸς. Ἐγεν' ἐκεῖ ἡ μοιρασιά.

**

Ένα άλλο ποίημα του Καβάφη με αρχαία υπόθεση δίνει την πιο νόστιμη ειρωνία της πρόστιχης και χαμοσυμένης κολακείας και τη μυκτηρίζει κανστικά και ζωγραφικά μαζί. Πρόκειται για ένα ευνοούμενο του Ισχυρού Ἀλεξάνδρου Βάλα. Μιλεί ο ἴδιος ο τυχερός αὐτὸς ευνοούμενος, ἀφοῦ ἔχασε στὶς ἀρματοδρομίες:

Ἄ δὲν συγχίζομαι ποῦ ἔσπασε μιὰ ρόδα
τοῦ ἀμαξιοῦ, καὶ ποῦ ἔχασα μιὰ ἀστεία νίκη.
Μὲ τὰ καλὰ κρασιά καὶ μὲς στὰ ὠραῖα ρόδα
τὴν νύχτα θὰ περάσω. Ἡ Ἀντιόχεια μὲ ἀνήκει.
Εἶμαι ὁ νέος ὁ πῶς δοξαστός.
Τοῦ Βάλα εἰμ' ἐγὼ ἡ ἀδυναμία, ὁ λατρευτός.
Ἀῦριο, νὰ δεῖς, θὰ ποῦν πῶς ὁ ἀγὼν δὲν ἔγινε σωστός.
(Μὰ ἂν ἤμουν ἀκαλαίσθητος κι ἂν μυστικά τὸ εἶχα προστάξει
θᾶβγαζαν πρῶτο, οἱ κόλακες, καὶ τὸ κουτσό μου ἀμάξι.)

**

Μιὰ σάτυρα καθαρά πολιτική, πὸν περνάει μέσα ἀπὸ τοὺς αἰῶνες, εἶναι τὸ ποίημα τοῦ Καβάφη: «Ἐν μεγάλῃ Ἑλληνικῇ ἀποικίᾳ, 200 π.Χ.» Σ' αὐτὸ ὁ ποιητὴς ειρωνεύεται τὴ μανία νὰ καλοῦν τὰ κράτη ξένους διοργανωτές. Ἡ ἀποικία αὐτὴ δὲν περιορίζεται στοὺς τίμιους καὶ εἰλικρινεῖς πολιτικούς της, ἔστω κι' ἂν δὲν εἶναι μεγάλα μυαλά, μὰ πιστεύει πῶς θὰ προοδέψῃ ἂν φέρῃ ἀπ' ἔξω ἓνα Πολιτικὸ Ἀναμορφωτή.

Ὅτι τὰ πράγματα δὲν βαίνουν κατ' εὐχὴν στὴν Ἀποικία
δὲν μὲν' ἡ ἐλαχίστη ἀμφιβολία,
καὶ μ' ὄλο ποῦ ὄπωσοῦν τραβοῦμ' ἔμπρός,
ἴσως, καθὼς νομίζουν οὐκ ὀλίγοι, νὰ ἔφθασε ὁ καιρὸς
νὰ φέρουμε Πολιτικὸ Ἀναμορφωτή.

Μά, — συνεχίζει, — οἱ Ἀναμορφωτὲς αὐτοὶ κάθε πρᾶμα τὸ κάνουν μεγάλη ἱστορία! Γιὰ κάθε τί, γιὰ τὸ παραμικρό, ρωτοῦνε κ' ἐξετάζουν, κ' ἔχουν κατόπι τὴν ἀπαίτηση οἱ ριζικὲς μεταρρυθμίσεις τους νὰ ἐκτελεστοῦν ἀμέσως. Μὰ ἀκόμα οἱ Ἀναμορφωτὲς αὐτοὶ «ἔχουνε καὶ μιὰ κλίσι στὲς θυσίες». Ζητοῦν ἄξαφνα νὰ παραιτηθῇ ἡ ἀποικία ἀπὸ μερικὲς κτήσεις της καὶ ἀπὸ μερικὲς προσόδους της... Μὰ ἀντὶς οἱ ἐγχειρίσεις αὐτὲς νὰ ὠφελήσουν τὴν Ἀποικία, «νὰ δοῦμε τί ἀπομένει πιά, μετὰ τόση δεινότητα χειρουργικῆ!» Ὡστόσο στὸ μεταξὺ ὁ Διοργανωτὴς... βουτάει καὶ τὴ μισθο-

δοσία του... Ἔτσι ἡ σκέψη ἀναποδογυρίζεται τώρα καὶ βγαίνει τὸ συμπέρασμα πῶς ἴσως δὲν ἔφθασεν ἀκόμα ὁ καιρὸς νὰ καλεσθῇ ὁ Διοργανωτὴς.

Ἔχει ἄτοπα πολλά, βεβαίως καὶ δυστυχῶς, ἡ Ἀποικία.
Ὅμως ὑπάρχει τὶ τὸ ἀνθρώπινον χωρὶς ἀτέλεια;
Καὶ τέλος πάντων, νά, τραβοῦμ' ἔμπρός.

**

Κεῖνο πὸν εἶναι ξεχωριστὰ χαρακτηριστικὸ στὴν ποίηση τοῦ Καβάφη εἶναι οἱ ἀνθρώπινοι τύποι πὸν σακαρώνει. Γελοῖοι καὶ αἰώνιοι. Μεγαλόπρεποι μαζί καὶ τιποτένιοι. Ἐξευτελισμένοι ἀπὸ τὴν πικρὴ ειρωνία τοῦ ποιητῆ... Τρεῖς τέτοιους τύπους, βγαλμένους ἀπὸ τὰ βάθια τῆς ἱστορίας, μὰ ζωντανοὺς πάντα καὶ σημερινούς κι' αἰώνιους παρουσιάζει στὰ τρία ἀληθινὰ ἀθάνατα ποιήματά του: «Ἀπὸ τὴν σχολὴν τοῦ περιωνύμου φιλοσόφου», «Φιλέλλην» καὶ «Ἠγεμὼν ἐκ Λυτικῆς Λιβύης».

Ὁ τύπος πὸν περιγράφεται στὸ πρῶτο ἀπ' αὐτὰ εἶν' ἓνας πλούσιος, μὰ ἀκατάστατος νέος, πὸν δὲν ξέρει σὲ τί ν' ἀσχοληθῇ, πὸν δὲν ξέρει πῶς νὰ περάσῃ τὸν ἄχαρο χαμένο καιρὸ του. Καὶ τί κάνει; Ἀκολουθαίει μὲ τὴ σειρά τις ἀκόλουθες ἀπασχολήσεις πὸν γρονθοκοποῦνται ἢ μιὰ μὲ τὴν ἄλλη: Πρῶτα γίνηκε μαθητὴς τοῦ γέροντος φιλοσόφου Ἀμμωνίου Σακκά. Ἐπειτα βαρέθηκε τὴ φιλοσοφία καὶ μπήκε στὴν πολιτική. Μὰ δὲν μποροῦσε νὰ χωνέψῃ τὰ διάφορα πολιτικὰ πρόσωπα κι' ἤθελε νὰ βρῇ κάτι ἄλλο. Ἐπειδὴ τοῦ κίνησε τὴν περιέργεια ὁ Χριστιανισμὸς ἤθελε ν' ἀλλάξῃ θρησκεία καὶ ἀπὸ Ἐθνικὸς νὰ γένῃ Χριστιανός. Μὰ αὐτὸ δὲν τῶκαμε. Γιατί; Ὁ λόγος ἦτανε λεπτὸς καὶ τρυφερός: «Θὰ κἀκιανε ἀσφαλῶς μὲ τοὺς γονεῖς του, ἐπιδεικτικὰ ἔθνικους; καὶ θὰ τοῦ ἔπαιναν — πράγμα φορικτὸν — εὐθὺς τὰ λίαν γενναῖα δοσίματα!» Καὶ ξεκολουθαίει ὁ ποιητὴς νὰ μπάξῃ τὸν ἥρωά του σὲ καινούργιες πάλι ἀπασχολήσεις:

Ἐπρεπεν ὅμως καὶ νὰ κάμει κάτι. Ἐγείν' ὁ θαμῶν
τῶν διεφθαρμένων οἴκων τῆς Ἀλεξανδρείας,
κάθε κρυφοῦ καταγωγίου κραιπάλης.

Ἡ τύχη τοῦ ἐφάνη εἰς τοῦτο εὐμενής·
τοῦ ἔδωσε μορφὴν εἰς ἄκρον εὐειδῆ.
Καὶ χαίρονταν τὴν θείαν δωρεάν.

Τουλάχιστον γὰρ δέκα χρόνια ἀκόμῃ
ἢ καλλονή του θὰ διαρκούσεν. Ἔπειτα —
ἴσως ἐκ νέου στὸν Σακκά νὰ πῆγαινε.

Κι' ἂν ἐν τῷ μεταξὺ ἀπέθνησκεν ὁ γέρος,
πῆγαινε σ' ἄλλον φιλοσόφου ἢ σοφιστοῦ.
Πάντοτε βρίσκειται κατάλληλος κανεῖς.

Ἡ τέλος, δυνατὸν καὶ στὰ πολιτικά
νὰ ἐπέστρεφεν — ἀξιεπαίνως ἐνθυμούμενος
τὲς οικογενειακὲς του παραδόσεις,
τὸ χρέος πρὸς τὴν πατρίδα κι' ἄλλα ἡχηρὰ παρόμοια.

Πόσο ζωηρὰ μᾶς θυμίζει ὁ νέος αὐτὸς μερικὰ πλου-
σιόπαιδα τῆς ἐποχῆς μας, ποὺ ἀσαβούρωτα ἀνεμοδέρονται
ἀνάμεσα στὴ φιλοσοφία καὶ στὴ φιλολογία, στὴν πολιτικὴ
καὶ στὴ διαφθορά!

* *

Ἄλλος αἰώνιος τύπος τοῦ Καβάφη εἶναι ὁ ματαιόδο-
ξος κι' ἀμόρφωτος, μὰ δυνατὸς Ἀσιανὸς τῆς Ρωμαϊκῆς ἐπο-
χῆς, ποὺ ἤθελε τὸν τίτλο τοῦ «Φιλέλληνα». Ὁ ποιητὴς τὸν
ἀρπάζει καὶ τὸν ξετινάζει μὲ μιὰ φίνα μὰ σαρκαστικὴ εἰ-
ρωνία. Τὸν βάζει νὰ παραγγέλνῃ νὰν τοῦ κόψουν νομί-
ματα ἔτσι:

Τὴν χάραξι φρόντισε τεχνικὰ νὰ γίνῃ.

Ἐκφρασις σοβαρὴ καὶ μεγαλοπρεπῆς.

Τὸ διάδημα καλλίτερον μᾶλλον σιενό-
ἐκεῖνα τὰ φαρδύα τῶν Πάρθων δὲν μ' ἀρέσουν.

Ἡ ἐπιγραφή, ὡς σύνηδες, Ἑλληνικά
ὄχ' ὑπερβολικὴ, ὄχι πομπώδης —
μὴν τὰ παρεξηγήσει ὁ ἀνθρώπιτος
ποῦ ὄλο σκαλίζει καὶ μὴνᾶ στὴ Ρώμη —
ἀλλ' ὁμως βέβαια τιμητικὴ.

Κάτι πολὺ ἐκλεκτὸ ἀπ' τὸ ἄλλο μέρος
κανένας δυσκοβόλος ἔφηθος ὄρατος.

Πρὸ πάντων σὲ συστεινῶ νὰ κνττάξεις
(Σιθάσπη, πρὸς θεοῦ, νὰ μὴ λησμονηθεῖ)
μετὰ τὸ Βασιλεὺς καὶ τὸ Σωτήρ,

νὰ χαραχθεῖ μὲ γράμματα κομψά, Φιλέλληνα.

Καὶ τώρα μὴ μ' ἀρχίζεις εὐφρολογίες,

τὰ «Ποῦ οἱ Ἑλληνες;» καὶ «Ποῦ τὰ Ἑλληνικά»

πίσω ἀπ' τὸν Ζάγρο ἐδῶ, ἀπὸ τὰ Φράατα πέρα».

Τόσοι καὶ τόσοι βαρβαρότεροί μας ἄλλοι
ἀφοῦ τὸ γράφουν, θὰ τὸ γράφουμε κι' ἐμεῖς

Καὶ τέλος μὴν ξεχνᾶς ποῦ ἐνίοτε
μᾶς ἔρχοντ' ἀπὸ τὴ Συρία σοφισταί,
καὶ στιχοπλόκοι, κι' ἄλλοι ματαιόσπουδοι.

Ἔτσι ἀνελλήμιστοι δὲν εἴμεθα, θαρροῦ.

Χωρὶς νὰ σβύσῃ τὴ μεγαλοπρέπεια τοῦ ματαιοδόξου
Ἀσιανοῦ ὁ ποιητὴς τὸν κοιτάει ἀλύπητα. Τὸν βάζει νὰ
παραγγέλνῃ νὰ τοῦ χαράξουν ἀπάνω στὰ νομίσματα τὸν
τίτλο «Φιλέλληνα» καὶ τὸν κάνει νὰ δικαιολογῇ αὐτὴ τὴν
παραγγελία μὲ τὸν πιὸ ἀστεῖο τρόπο. Δὲν θέλει εὐφρολο-
γίες καὶ πειράγματα. Δὲν θέλει νὰ τὸν ρωτοῦν κἂν ποῦ
βρῆκε τοὺς Ἑλληνας στὰ βάθια τῆς Ἀσίας. Ἔπειτα δι-
καιολογείται πὸς πέρνει αὐτὸ τὸν τίτλο, τὸν ἔξευγενιστικό,
γιατί... τὸν πέρνουν κι' ἄλλοι πιὸ βάρβαροι κι' ἀπ' αὐτόν!
Καὶ γιὰ νὰ συμπληρώσῃ τὴν ἀμάθεια τοῦ Ἀσιανοῦ, ὁ ποι-
ητὴς τὸν βάζει νὰ συγχίξῃ τὴ Σοφία καὶ τὴν Τέχνη τῶν
Ἑλλήνων μὲ τοὺς σοφιστὰς, τοὺς στιχοπλόκους καὶ ἄλλους
ματαιόσπουδους, ποὺ φτάνουν ἀπὸ τὴ Συρία! Τέλειο χαντά-
κωμα τοῦ δύστιχου Ἀσιανοῦ καὶ τοῦ εὐγενικοῦ σνομπισμοῦ
του!

* *

Πιὸ χοντροκομμένος, πιὸ βάρβαρος καὶ πιὸ ἀστεῖος,
μὰ σὲ ἀνάλογο καλοῦπι παρουσιάζεται ὁ «Ἡγεμὼν ἐκ
Δυτικῆς Λιβύης», ποὺ πῆγε στὴν Ἀλεξάνδρεια:

Ἄρρεσ γενικῶς στὴν Ἀλεξάνδρεια,

τὲς δέκα μέρες ποῦ διέμεινεν αὐτοῦ,

ὁ ἡγεμὼν ἐκ Δυτικῆς Λιβύης

Ἄριστομένης, υἱὸς τοῦ Μενελάου.

Ὡς τ' ὄνομά του, κ' ἡ περιβολή, κοσμίως, Ἑλληνικῆ.

Δέχονταν εὐχαρίστως τὲς τιμὲς, ἀλλὰ

δὲν τὲς ἐπιζητοῦσεν ἦταν μετριόφρων.

Ἀγόραζε βιβλία ἑλληνικά,

ἰδίως ἱστορικὰ καὶ φιλοσοφικά.

Πρὸ πάντων δὲ ἄνθρωπος λιγομίλητος.

Θάταν βαθὺς στὲς σκέψεις, διεδίδετο,

κ' οἱ τέτοιοι τὸχουν φυσικὸ νὰ μὴ μιλοῦν πολλὰ.

Μῆτε βαθὺς στὲς σκέψεις ἦταν, μῆτε τίποτε.

Ἔνας τυχαῖος, ἀστεῖος ἄνθρωπος.

Πῆρε ὄνομα ἑλληνικό, ντύθηκε σὰν τοὺς Ἕλληνας,
 ἔμαθ' ἐπάνω, κάτω σὰν τοὺς Ἕλληνας νὰ φέρεται
 κ' ἔτρεμεν ἢ ψυχὴ του μὴ τυχὸν
 χαλάσει τὴν καλοῦσαικὴ ἐντύπωσι
 μιλόνας μὲ βαρβαρισμοὺς δεινοὺς τὰ ἑλληνικά,
 κ' οἱ Ἀλεξανδρινοὶ τὸν πάρον στὸ ψιλό,
 ὡς εἶναι τὸ συνήθειό τους, οἱ ἀπαίσιοι.
 Γι' αὐτὸ καὶ περιορίζονταν σὲ λίγες λέξεις,
 προσέχοντας μὲ δέος τὲς κλίσεις καὶ τὴν προφορὰ
 κ' ἐπληττεν οὐκ ὀλίγον ἔχοντας
 κουβέντες στοιβαγμένες μέσα του.

Τὸν κακομοίρη τὸν Ἀφρικάνο! Ἐνῶ ὁ «Φιλέλλην»
 τῆς Ἀσίας εἶναι τύπος τοῦ αἰώνιου σνόμπ, πού προσπαθεῖ
 νὰ ἐπιδειχτῆ κάνοντας τὶς ματαιοδοξίες πού ἔκαμαν κι' ἄλ-
 λοι, ὁ «Ἡγεμὼν ἐκ Δυτικῆς Λιβύης» εἶναι τύπος τοῦ ἀγροί-
 κου, τοῦ χωρὶς ἀνατροφὴ ἀνθρώπου, πού θέλει ὅμως νὰ
 περάσει γιὰ εὐγενῆς καὶ μορφωμένος. Κι' ἀληθινὰ ἢ πονη-
 ρία του νὰ εἶναι λιγομίλητος, γιὰ νὰ μὴν προδίνεται, εἶναι
 λαμπρὴ! Σχεδὸν πάντα πιάνει.

Αἰώνια δημιουργήματα οἱ δυὸ αὐτοὶ τύποι τοῦ Κα-
 βάφη! Πόσες φορὲς τοὺς ἀντικρύσαμε γύρω μας, στὴν κοι-
 νωνία, στὰ σαλόνια μας!... Μὰ καὶ πόσες φορὲς θὰ τοὺς
 εἶδεν ἢ ἱστορία!

**

Εἶναι φανερό, Κυρίες καὶ Κύριοι, πὼς ὁ Καβάφης
 γεννήθηκε λεπτὸς σατυριστῆς, ἔξευγενισμένος, ξετυλιγμένος,
 λουλοῦδι ἐνὸς κόσμου παραγουρμασμένου. Τὸ νὰ βλέπη καὶ
 νὰ ζωγραφίζη τύπους, ιδέες καὶ κατάστασες σατυρικῆς ἢ
 ἀλαφροῦ εὐθυμίας καὶ ἀξίες γιὰ εἰρωνία, μὲ τόση φινέτσα καὶ
 παρατήρηση, εἶναι σημεῖο μιᾶς ποιήσεως σημερινῆς, μιᾶς
 ποιήσεως ἀληθινῆς καὶ γιομάτης ἀπὸ εἰλικρίνεια. Τὸν Κα-
 βάφη δὲν τὸν ἔφτασαν τὰ στοιχεῖα τοῦ λυρισμοῦ ἢ τῆς
 σάτυρας πού τοῦ ἔδωκε τὸ παρελθὸν ἢ τὸ παρόν, μὰ,
 ψάχνοντας μέσα σ' ὅλους τοὺς καιροὺς καὶ τοὺς τόπους,
 πῆρε διάφορα θέματα, πού τοὺς ἔδωσε τὴν πνοὴ τῆς νέας
 του σύγχρονης τέχνης, τῆς γιομάτης μὲ τὸ παραγουρμασμένο
 πνεῦμα τοῦ αἰῶνος. Γι' αὐτὸ ὁ ποιητῆς Καβάφης θὰ ζήσει.

ΦΩΤΟΣ ΓΙΟΦΥΛΛΗΣ

ΕΝΑΣ ΒΑΛΑΙΖΑΝΟΣ ΠΟΙΗΤΗΣ

Τὸ Βαλαί, εἶναι ὁ τόπος τῶν βαθειῶν λαγκαδιῶν (*),
 τῶν ἀψηλῶν βουνοσειρῶν, τῶν πλατειῶν παγώνων. Μέσα
 στὴν καρδιὰ τῶν Ἄλπεων, καθὼς ἢ φύση τὸ χωρίζει ἀπ'
 τὸν ἄλλο κόσμο, προφυλάγει ἕναν λιγοστὸ λαό, πού τόσο
 πιὸ δεμένος εἶναι μαζί του, ὅσο τραχεῖα εἶναι ἢ ζωὴ πού
 περνᾷ: παράδειγμα τὰ τραγούδια του: ἐκεῖνα πού ἀγαπᾷ
 ὁ βαλαϊζάνος ἀνυμνοῦν τὴν μικρὴ του τὴν πατρίδα, τὸν
 ἔρωτα, κι' ὁ τόνος τους εἶναι θεληματικὰ μελαγχολικός.

Αὐτὴ ἢ προκαταβολικὴ σημείωση θὰ μᾶς κάμει νὰ
 νοιώσουμε καλύτερα τὴν ἐσώτερη φύση τοῦ ποιητοῦ, πού
 παρουσιάζομε, ἀπ' αὐτὲς τὶς στίλβες, στοὺς Ἕλληνες φί-
 λους μας.

Στὶς 30 Ἰουνίου 1929, ὁ Πέτρος Βιολεὲ πέθανε στὸν
 Μοντὸν (καντόνι τοῦ Βῶ) ὅπου ζοῦσε μὲ τὸ ἐπάγγελμα τοῦ
 φαρμακοποιοῦ. Ἦταν μόνο 49 χρόνων.

Ἡ φύση του ἦταν καλλιτεχνικὴ: στὸν λίγο καιρὸ πού
 εὐκαιροῦσε, σπούδαζε τὴν ἱστορία, ἰδιαίτερος τὴν ἱστορία
 τοῦ Βαλαί, τῆς γενέθλιας γῆς, τὴν ἐραλδική, τὴ γενεαλογία,
 κ' ἐπίσης τὴν ποίηση. Ἦταν πρὸ πάντων ποιητῆς. Καὶ
 ὅμως, αὐτὴ ἢ τελευταία πλευρὰ τῆς πλούσιᾶς του προσωπι-
 κότητας δὲν εἶχε γίνεи γνωστὴ στὸ πολὺ κοινό. — Ἰσως ἐλά-
 χιστα μὰ τόσο ἀτελῶς! —, παρὰ μόνο στὸν θάνατό του.
 Λίγα σχετικὰ δείγματα, πού ἔφεραν τότε στὸ φῶς οἱ ἐφη-
 μερίδες, ἀρκοῦν νὰ δείξουν πὼς ὁ Πέτρος Βιολεὲ ἦταν ποιη-
 τῆς προικισμένος ἀρκετὰ. Καὶ γιὰ τοῦτο θλίβεται περισ-
 σότερο κανεῖς, πὼς τὰ περισσότερα ἔργα του εἶναι χειρό-
 γραφα, ἢ, ὅπωςδήποτε, ἐλάχιστα προσεῖα γιὰ τοὺς ξένους.

Ἐξέρομε πὼς καταλείπει κ' ἕνα ἔμμετρο δρᾶμα μὲ ὑπό-
 θεση τὸν Γκρὸ Μπελλέ, — πρόσωπο ἀρκετὰ σημαντικὸ στὴν
 ἱστορία τῆς ἀνεξαρτησίας τοῦ Βαλαί. Μὲ τὸν φίλο του, τὸν
 συνθέτη Παρσέ, σύνθεσαν πάμπολλα λαϊκὰ τραγούδια, πού
 πότε τὸ ἕνα, πότε τὸ ἄλλο ἔμπαιναν στὸ πρόγραμμα τῶν
 Βαλαϊζάνικων ἐορτῶν, καὶ τέλος ἄφησε πολλὰ λυρικά ποιή-
 ματα.

(*) Στὰ γαλλικά, ἐδῶ γίνεται λογοπαίγνιο μὲ τὸ Valai καὶ val-
 lées (κοιλιάδες).

Ξεχωριστός άνθρωπος ὁ Πέτρος Βιολέ. Γεννημένος στὸ Σαιν-Μώρις, πὸν πέρασε ὅλες τὶς σπουδές του, ὡς τὸ Πανεπιστήμιο, ἔζησε 16 χρόνια τῆς σύντομης ζωῆς του μακριὰ ἀπ' τὸ ἀγαπημένο του Βαλαί. Τὰ πέρασε μακριὰ, γιὰ νὰ σπουδάση τὴν ἱστορία τοῦ Βαλαί, καὶ γιὰ νὰ ἰδρῶση μιὰ σχετικὴ ἱστορικὴ ἐπιθεώρηση. Ἡ νοσταλγία τὸν λυώνει. Κι' αὐτὴ τοῦ ὑποβάλλει παρόμοια ποιήματα:

ΣΤΟ ΒΑΛΑΙ

Τότε ἀγαπημένε, τραχειὰ χώρα
ἀπ' τῶν προγόνων τὸ αἶμα
εἶσαι πλασμένη.

Θυλλε εὐλαβικέ, ἱερὴ ἱστορία
διαλαλεῖ τὴ δόξα σου
στὰ περασμένα.

Μέσα στοὺς λόγγους σου, σὶς βουνοπλαγιές σου
λές καὶ ἀγρυπνοῦνε ἀντίλαοι ἀπὸ τότε.

Γῆς πὸν τραγουδιέσαι, τότε πὸν ἀγαπῆσαι
μεῖν: ἔτσι γιὰ πάντα
Βαλαί μου.

Μιὰ γερὴ νεότη, δυνατὸ γένος,
φυλάει τ' ἀχνάρια
τῶν προδρόμων.

Πάρε ἀπὸ τὰ ἔργα τῆς πίστη καὶ θάρρους.
Ὁ Θεὸς πληρώνει
τὸν τραχὺ κόπο.

Μές σῶν καινούριων μερῶν τ' ἀλλάκι
μαζὶ βαδίζοντας, θερίζετε ὀλοένα!

Παιδιὰ ἐνὸς τόπου
τόσο ἀκριβοῦ σας,
νάστε ὅλοι ἀδέρφια,
ὦ Βαλαϊζάνοι.

Ὁ Ἰούρας τοῦ Βῶ, ὁ τόπος τῶν χθαμαλῶν λοφίσκων τοῦ θυμίζει τὶς ἄλλοτε τόσο ὠραίες βουνοσειρές, πὸν κύλησε ἢ πλανητικὴ του νεότη. Καί, γιὰ νὰ τοὺς φανερώσει τοὺς πόνους του καὶ τὴν ἀγάπη του βρίσκει τόνους πὸν μᾶς φέρνουν στὸ νοῦ τοὺς θαυμαστὸς στίχους τοῦ Σατωβριάνδου: «Combien j'ai douce souvenance...»

ΒΟΥΝΑ ΤΟΥ ΕΛΛΙΕΖ

Τοῦ Ἑλλιέζ ψηλὰ βουνά, τόσο χλωρά, δροσάτα,
πλαγιές μεστές, ξυλόσπιτα φαιδρά,
παντοτεινὰ ἢ ἀγάπη μου θὲ νᾶστε.
Τ' ὠραῖο κοπάδι μου εἶχα φέρεи ἐκεῖ ψηλά,
ψηλά, ψηλά!

Ντίγκ, ντίγκ, ντίγκ, ντόν, οἱ ἀντίλαοί τους
σμεῖγουν, σὰ σήμαντρα χαριτωμένα,
μὲ τὰ γλυκὸνχα τὰ ποταμάκια,
"Ἄλπη ἀκριβή μου, σβήνεις τὸν πόνο,
"Ἄλπη ἀνθισμένη, τῆς ζωῆς οἱ λύπες
κ' οἱ ἔγνιες ξεχνιῶνται
ψηλά, ψηλά.

Ψηλά, κοντὰ στοὺς οὐρανούς,
εἶναι πασίχαρη ἡ καρδιά,
ξεχνιῶνται οἱ λύπες τῆς ζωῆς,
ψηλά, ψηλά.

Ἡ ἀκατάπαιστη νοσταλγία τὸν καταντᾷ μελαγχολικό. Κάποιο μυστικὸ προαίσθημα ἴσως τοῦ προλέγει πὸς οἱ μέρες του θᾶναι μετρημένες. Θὰ βρῆ γιὰ νὰ ψύλλη τὶς σκοτεινές φθινοπωριάτικες μέρες, τὸν μῆνα τῶν νεκρῶν, τόνους σφοδρὰ συνταραχτικούς:

ΜΕΣΑ ΣΤΟ ΔΑΣΟΣ

(Θλιβερὸ τραγοῦδι)

Νοέμβρης ζυγώνει, τῶν νεκρῶν ὁ μῆνας,
καὶ τῶν θλιμμένων λογισμῶν...
Στὰ δάση, πὸν ἔντυνε ἢ πορφύρα, τὸ χρυσόφι,
ἀποκοιμέται κιόλα ἢ πλάση
κάτω ἀπ' τὰ φύλλα τὰ λυωμένα.

Τὰ πουλιὰ πιά δὲν ἔχουνε τραγοῦδια,
καὶ μοιάζουν μὲ παράπονο οἱ λαλιές τους.
Σπίνοι, κοισύφια, ἀντάμα, κακιωμένα
τοὺς ὕστερους καρπούς ζητᾶνε κ' εἶναι,
θαρρεῖς χαμένα.

Πορεύομαι καὶ τῆς περπατησιᾶς μου ὁ ἦχος,
σὲ τέτοια σιγαλιὰ πὸν σφίγγει,
ξωτικὰ ἀντιλαλεῖ ἀπόμακρά μου,
σὸν μιᾶς καρδιᾶς σπασμός, χτυπώντας
πὸν κουφὰ πέφτει.

Ράθυμα, μ' ἕνα ἀθόρυβο ξεπέταμα,
πέφτουν τὰ φύλλα.

Τάχα ἀπ' τὸ μυστηριακὸ τὸ Ἐκεῖθε,
μὴν εἶναι μὴνυμα ὄλο πένθος,
ποῦ τὸ φθινόπωρο κομίζει;

Ἄληθεια, τώρα εἶναι ὥρα τοῦ θανάτου:
πέφτουνε, πέφτουνε τὰ φύλλα...

Νοέμβρης· ἡ παγερὴ του ἀνατριχίλα...
Μπορεῖ πάνω στὸν τάφο μου νὰ βγοῦνε
τὰ στερνὰ τ' ἄνθια...

Ἐπὶ τέλους μπόρεσε ὁ Πέτρος Βιολὲ νὰ ξαναἰδῇ τὸ ἀγαπημένο του Βαλαί. Ἦρθε καὶ κατοίκησε, φαρμακοποιός, στὸ Μόνθεϋ. Μὰ δὲν εὗρθηκε ἐκεῖνο ποῦ τόσο εἶχε ὄνειρευτεῖ. Ἀποθαρημένος, βαρύνθυμος ξαναπῆρε, τὴν πρωτοχρονιά τοῦ 1929, τὸ δρόμο γιὰ τὸ φιλόξενο καντόνι τοῦ Βώ. Κριμας, δὲν ἦταν ἐκεῖνο ποῦ εἶχε ψάλλει στοὺς στίχους του.

BEATI... QUI IN PATRIA MORIUNTUR

Τὸ χωριὸ μου χαμογελά, χωμένο
στὶς πρασινάδες καὶ στὸ λόφο ἀπάνω,
κ' εἶναι σὰν τὴν φαιδρὴ φωλιά ποῦ γέρνει
στὸ πλευρὸ τοῦ μυρωμένου θάμνου.

Κυρίαρχη στὰ ξυλόσπιτα τὰ σκοῦρα,
καὶ μὲ φτεροῦγα μητρικὴ παρόμοια
κάτω ἀπ' τοὺς λευκοὺς τοίχους ἢ ἐκκλησίτσια
θαρρεῖς καὶ τὰ κραταίε συμμαζωμένα.

Κι' ὁ πετεινὸς στὸ ἀρχαῖο κωδωνοστάσι
μὲ κάθε ἀγέρα γυρνάει καὶ ζωντανεύει
λὲς κι' ἀγρυπνάει νὰ ἰδῇ μήπως κανένα
ξεφύγει ἀνάμεσό τους, παραιτώντας τ' ἄλλα.

Στὰ πόδια του, ἢ γῆς, πότε ἀψηλὴ πότε ἴσια,
φρούδια γεμάτη, πέφτει κι' ἀνεβαίνει.
Φίλοι, ἐκεῖ ἄς μοῦ ἀνοίξετε τὸν τάφο,
νὰ γείρω θάλω στὴ γεννέθλια χώρα!

Νὰ κοιμηθῶ μ' αὐτούς, ποῦ μᾶς ἀφήκαν,
μαζί, εἶναι τόσο γλυκὸ πρᾶμα:
ὁ μέγας ὁ ὕπνος τὴν ἀνάπαρη ποῦ δίνει
καὶ τ' ὄνειρο μιανῆς αἰωνιότης.

CHRISTOPHE FAVRE

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΕΣ ΓΚΡΙΝΙΕΣ

Ο ΚΑΛΟΚΑΙΡΙΝΕΙΟΣ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΠΑΡΝΑΣΣΟΥ ΚΑΙ Η ΑΓΡΑΜΜΑΤΟΣΥΝΗ ΤΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ

Ὁ Παρνασσὸς χρόνια τώρα θεωρεῖται τὸ πιὸ σεβαστὸ φιλολογικὸ ἴδρυμα τῆς Ἀθήνας, καὶ προτοῦ γίνῃ ἡ Ἀκαδημία, οὐσιαστικὰ ἂν ὄχι τυπικά, ἀναπληροῦσε τὴν ἔλλειψη τῆς κρατικῆς φροντίδας γιὰ τὴν δημιουργία ἐνὸς ἐπίσημου καὶ συντηρητικῶν πνευματικῶν ὀργανισμοῦ.

Ἄν οἱ ἐπιθεωρησιογράφοι καὶ οἱ χιουμοριστές μας εἶχαν ὑποψιασθεῖ ὅτι μπορεῖ νὰ ὑπάρξει σάτιρα καὶ γιὰ πνευματικώτερα ζητήματα καὶ πρόσωπα (ἐκτὸς ἀπὸ τὸ «σεκλέτισμα τοῦ Νῶνια», τὸν Κόλια καὶ τὸ Δελαπατριδῆ), ὁ Παρνασσὸς θὰ μποροῦσε νὰ δώσει ἀφορμὴ γιὰ πνεῦμα ἀνωτέρας ποιότητος, μὲ τὶς πατροπαράδοτες συνήθειές του, μὲ τὴν προσήλωσή του σὲνα ἰδανικὸ «ντεμοντέ», μὲ τὴν κολληριστὴ καὶ ἀρτηριοσκληρωμένη του ἐμφάνιση, μὲ τὴν ἥρωϊκὴ ἀνταπάνηση τῶν ὀργανωτῶν τῆς σχολῆς «Διὰ τοὺς ἀπόρους παιδας» καὶ τὴν ἥρωϊκώτερη ἀνιοχὴ τῆς ἐπιτροπῆς τῶν διαγωνισμῶν του «διὰ πολὺ μικρὰ παιδία».

**

Ἐπάρχουν εὐτυχῶς ἀκόμη στὴν Ἑλλάδα ἄνθρωποι «προπολεμικοὶ» (ἀφοῦ ἡ λέξη «μεταπολεμικός» κατάντησε, νὰ σημαίνει ἀγράμματος, κυνικός, ἀρριβίστας, ἠττοπαθὴς κ.τ.λ.) ἄνθρωποι ποῦ πιστεύουν στὴν ἀνάγκη μιᾶς ζωῆς λιγώτερο ὑλιστικῆς, ποῦ θέλουν νὰ μεταφυτέψουν καὶ στὸν τόπο μας ὄχι μονάχα τὶς εὐκόλες καὶ διακοσμητικὰς ἀπολαύσεις τῆς Εὐρώπης, μὰ καὶ τὶς βαθύτερες ἐκδηλώσεις τῆς, ἄνθρωποι ποῦ ἐλπίζουν σὲνα καλλίτερο αὐριο γιὰ τὸν τόπο μας, καὶ ποῦ δὲ διστάζουν νὰ θυσιάσουν γι' αὐτὸ, ἀκόμη καὶ χρήματα, τόσο, ποῦ θάλεγε κανεὶς ὅτι πρόκειται γιὰ ἥρωας προκατακλυσμαίους.

Ἐνας ἀπ' τοὺς ἐλαχίστους αὐτοὺς εἶναι καὶ ὁ κ. Καλοκαιρινός, ἀπ' τὸ Ἡράκλειο τῆς Κρήτης, ποῦ χρόνια τώρα τροφοδοτεῖ τὸ θεατρικὸ διαγωνισμὸ τοῦ Παρνασσοῦ, χωρὶς νὰ ἀποκαρδιωθεῖ, οὔτε ἀπὸ τὴν ἀνοησία τῶν ἔργων ποῦ ὑποβάλλονται, οὔτε, πρὸ παντός, ἀπὸ τὴ μετριότητα ἐκείνων ποῦ βραβεύονται.

Ἐὐτυχῶς φέτος, τὸ προεδρεῖο τοῦ Παρνασοῦ ἀπεφάσισε νὰ παραδεχθεῖ, ὅτι δὲν εἶναι ἀπαραίτητο νὰ εἶναι κανεῖς, οὔτε «πολιὸς γέρον» οὔτε καὶ καθηγητὴς τῆς ἀστρονομίας γιὰ νὰ κρίνει θεατρικὰ ἔργα, καὶ ἔβαλε καινούργιο αἶμα στὴν ἐπιτροπὴ τοῦ διαγωνισμοῦ· ἔτσι ἀπὸ τὰ φετεινὰ ἀναγνωστικὰ θύματα τοῦ θεσμοῦ αὐτοῦ ἦτον καὶ ὁ διευθυντὴς τῆς «Ἐστίας» Κορ. Ἀχ. Κῦρος, ποῦ ἡ κριτικὴ του Ἐκθεση μᾶς χάρισε μιστὴς ὥρας αὐθόρμητη δροσιά, βαθυστόχαστη σκέψη καὶ κυρίως κάτι ποῦ λείπει ἀπὸ παρόμοιες κρίσεις: *Πολιτισμό*.

Σᾶλλες πρωτεύουσες, θεατρικὸς διαγωνισμὸς θὰ ἐσημαιναι: Ἀσφυκτικὴ κοσμοπλήμμυρα, συναγεμῶδες τῶν διανοουμένων, συρροὴ γυναικόκοσμου, πυρετώδης ἀνυπομονησία, καὶ τρεξίματα καὶ μηχανορραφίαι καὶ συστατικὲς ἐπιστολὲς ὑπουργῶν... Οἱ θεατρικοὶ ἐπιχειρηματίαι θὰ εἶχαν τρέξει μὲ τὴν ἐλπίδα πὼς ἴσως, φέτος πιά, βρέθηκε ὁ «Νέος» ποῦ θὰ τοὺς δώσει τίς «μεγάλαις εἰσπράξεσι»· οἱ ἐκδότηι θὰ τσακωνόταν γιὰ τὴ μονοπώληση τῆς πρώτης ἐκδόσεως τοῦ βραβευθέντος ἔργου· οἱ κριτικοὶ θὰ προσήρχοντο ἀποφασισμένοι, ἐκ τῶν προτέρων, νὰ διαφωνήσουν μὲ τὴν ἀπόφαση τῆς ἐπιτροπῆς· οἱ φωτογράφοι θὰ εἶχαν φωτογραφῆσαι καὶ τὰ παπούτσια τοῦ τυχεροῦ τῆς ἡμέρας· οἱ δημοσιογράφοι θὰ βιαζόταν νὰ πληροφορηθοῦν σὲ ποιῆς μάχης ἔλαβε μέρος ὁ προπάππος του· οἱ μεγαλόχημες πρωταγωνίστριαι θὰ τοῦ ἔρριχναν μειδιήματα γεμάτα συγκρατητικὴ ἐπιείκεια καὶ ἀνεύθυνες ὑποσχέσεις καὶ οἱ θεατρικῆς θὰ βιαζόταν νὰ τὸν συγχαροῦν «θερμὰ» γιὰ νὰ τὸν ὑπενθυμίσουν ὅτι μπορεῖ νὰ τίς ἐμπιστευθεῖ «ἓνα ρολάκι»... καὶ ὅλες αὐτὲς οἱ λίγο ἀνόητες μὰ τόσο ζωντανὲς ἐκδηλώσεις θὰ δημιουργοῦσαν τὸν ἀπαραίτητο θόρυβο γιὰ τὸ βάπτισμα ἐνὸς νέου συγγραφέως.

Στὴν προχθεσινὴ ἑορτὴ τοῦ Παρνασοῦ, τὸ ἀκροατήριον ἦτον ἀραιότατον. «Παρίσταντο» (ὅπως γράφουν οἱ κοσμικὲς στῆλαι) οἱ τολμηρότεροι ἀπὸ τοὺς ἐπιδόξους τοῦ βραβείου, τὸ Προεδρεῖο τοῦ Παρνασοῦ, ἡ Ἐπιτροπὴ τοῦ Καλοκαιρινείου, καὶ ἐλάχιστοι θεατρικοὶ συγγραφεῖς, ποῦ ἦλθαν «γιὰ γλέντι».

Οὔτε ἓνας κριτικὸς, οὔτε ἓνας ἐκδότης, οὔτε ἓνας διευθυντὴς περιοδικοῦ, οὔτε ἓνας θιασάρχης, οὔτε ἓνας ἠθοποιός, οὔτε ἓνας... δημοσιογράφος!!

Καὶ ἐπρόκειτο γιὰ βραβεῖο θεατρικοῦ διαγωνισμοῦ!!

Δὲν ξαίρω γιὰ ποῖο λόγο, μὰ οἱ φιλολογικοὶ διαγωνισμοὶ στὸν τόπο μας θεωροῦνται κάτι ποῦ στερεῖται σοβα-

ρότητος. Θυμᾶμαι τὴ βαθύτατη ἀγανάκτηση ἐνὸς σοβαροῦ διηγηματογράφου ὅταν τοῦ ἔκαμα τὴν προσβολὴ νὰ τὸν ρωτήσω ἂν εἶχε στείλει διηγήματά του σὲ κάποιον διαγωνισμό, καὶ τὴ φράση ἐνὸς νέου θεατρικοῦ συγγραφέως γεμάτου ταλέντο: «Ἦδη εἶναι ἀμφίβολο ἂν θὰ βρεθεῖ θίασος νὰ μοῦ παίξει τὰ ἔργα μου. Θέλετε νὰ χάσω κάθε ἐλπίδα πέρνοντας βραβεῖο σὲ διαγωνισμό;»

Καὶ σᾶς βεβαιῶνω πὼς δὲν ἦτον οὔτε ἀπὸ τοὺς «νεαροὺς» ποῦ τοὺς ἀρέσει νὰ κάνουν εὐκολο πνεῦμα, οὔτε ἀπὸ τοὺς «μπλαζέ» ποῦ δὲν πιστεύουν καὶ δὲ σέβονται τίποτε.

Τὸ ὅτι ὅλα εἶναι σχετικὰ, εἶναι μιὰ ἀλήθεια τόσο παλαιά, ὅσο καὶ ἡ ἀνθρώπινη σκέψη, ἀδιάφορο ἂν ἡ ἐπιστημονικοποίηση τὴν ἔκαμε νὰ χρονογεῖται ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ βιβλίου τοῦ Ἀϊνστάϊν.

Θᾶταν παράλογο νὰ ζητήσουμε ἀπὸ τοὺς μακρινούς καὶ ἀμφίβολους ἀπογόνους τοῦ Αἰσχύλου καὶ ἀπὸ τοὺς ἀναμφισβήτητους κληρονόμους τοῦ Τιμ. Ἀμπελά νὰ γράψουν ἀριστουργήματα. Ὅπωςδὴποτε ὁμως, δὲ θᾶταν ὑπερβολὴ νὰ ἀπαιτήσεις ἀπὸ τοὺς συγγραφεῖς (ποῦ παρουσιάζονται μὲ ἀξιώσεις σ' ἓνα διαγωνισμό) νὰ εἶναι πληροφορημένοι ὅτι ὑπάρχουν καὶ ἄλλαι χώραι, ὅπου ἂν δὲν «ἀνθεῖ φαιδρὰ πορτοκαλέα» ἀνθεῖ τοῦλάχιστο κάποια μεστωμένη σκέψη, καὶ εἶναι βαθεῖα ριζωμένη κάποια συνείδηση τῶν ὑποχρεώσεων τοῦ συγγραφέως καὶ πρὸς τοὺς συναδέλφους του ποῦ προηγήθηκαν καὶ πρὸς τοὺς μέλλοντες ἀνακουθήσουν. (Αἱ ὑποχρεώσεις πρὸς τὸ θεατρικὸν καὶ ἀναγνωστικὸν κοινόν, ἀποτελοῦν ἄλλο κεφάλαιο, ἐντελῶς ξεχωριστό).

Ἡ ἀγνοία, πολλὰ φορὲς εἶναι ὁ δημιουργὸς τῶν καινούργιων δρόμων, τῆς ἀλογάριαστης τόλμης, τῆς ἀπαραίτητης αἰσιοδοξίας καὶ αὐτοπεποιθήσεως, εἶναι ὁ μεγαλοφυῶδες ἐμπνευστὴς τῆς νεότητος, γιὰτὶ ὁ σκεπτικισμὸς θὰ τὴν ὠδηγοῦσε στὴν ἄρνηση καὶ ἡ πρώϊμη γνώμη στὴ νέκρωσι καθε αὐθόρμητης δημιουργίας. Μὰ πάλι, τὸ «θάρος τῆς ἀγνοίας» τῶν συγγραφέων μας, ξεπερνᾷ τόσο τὰ ὄρια τοῦ νοητοῦ, ποῦ μονάχα ὡς συντελεστὴς μετριότητος μπορεῖ νὰ χρησιμεύει.

Ἡ ἐποχὴ μας, δὲν εἶναι ἐποχὴ διαισθήσεων. Καὶ οἱ πιὸ ἐλεύθεροι Τέχναι, κι' οἱ πιὸ αὐθόρμητοι δημιουργεῖς εἶναι ὑποχρεωμέναι νὰ μὴν ἀγνοήσουν τὰ συμπεράσματα τῆς ἀνθρώπινης προσπάθειας, πρέπει νὰ περάσουν ἀπὸ τὸν ἔλεγχο τοῦ νοῦ, γιὰτὶ ἀλλοίως εἶναι καταδικασμέναι ἢ ν' ἀποπνέουν τὴ μούχλα τοῦ κακότεχνου ἀναμασήματος, ἢ

νάχουν τὴν προχειρότητα τοῦ παιδαριώδους μοντερνισμοῦ.
Εἶχα τὸ ἀτύχημα, ὅταν στὰ 1926 διηύθυννα στὸ Θέατρο Κυβέλης τὸν θίασο τῶν «Νέων» νὰ δέχομαι καθημερινῶς «ἀπὸ τὰ πέρατα τῆς βαρβάρου Κολχίδος» θεατρικὰ χειρόγραφα.

Ἡ Ἀθήνα, ὁ Πειραιεὺς καὶ τὰ περίχωρα, ἡ Πελοπόννησος, ἡ Μακεδονία καὶ τὰ νησιά, ἡ Ρουμανία, ἡ Ἀίγυπτος καὶ ὅλαι αἱ χῶραι ὅπου ὑπάρχει Ἑλληνόφωνος πληθυσμὸς, εἶχαν πληροφορηθεῖ ὅτι κάπου ὑπῆρχε ἕνας εἰλωτας στὸν ὁποῖο διὰ τῶν Ρ. Τ. Τ., τῶν φίλων, ἢ καὶ αὐτοπροσώπως, μποροῦσαν ναπευθύνουν τὰ θεατρικὰ τους πρωτόλεια. Σὲ διάστημα ἕξ μηνῶν ἔλαβα 267 χειρόγραφα, ξαγρύπνησα διαβάζοντας τὰ μισά, ἐπέισθηκα ἀπὸ γνωστούς ἢ ἀπὸ τὴν κατάσταση καὶ ἀνέβασα τὰ 5-6, δυσαρεστήθηκα μὲ ἀρκετοὺς φίλους, πολλαπλασίασα τὴ λεγεῶνα τῶν ἐχθρῶν, δέχθηκα τὸ λούσιμο τῆς κριτικῆς γιὰ τὴν «ἔλλειψη γούστου καὶ τὴν ἐπιπολαιότητα τοῦ δραματολογίου», καὶ ὅταν ἔληξε τὸ μαρτύριο τῆς περιόδου ἐκείνης καὶ μὲ τὴν ἡσυχία μου διάβασα καὶ τὰ ἄλλα μισά, ἐπέισθηκα γιὰ ἕνα πρᾶμα: Ὅτι ὁ Ρωμηὸς εἶναι ὁ εὐτυχεστὸς ἄνθρωπος τῆς σφαίρας μας.

Πόση αὐτάρκεια τοὺς κατεῖχε ὅλους! Πόσο εὐκόλα πόσο ἀπλᾶ, πόσο στρωτὰ ἦταν γι'αὐτοὺς καὶ τὰ συναισθήματα, καὶ οἱ ὀρμές, καὶ οἱ σκέψεις μας, καὶ ὅσα λέμε, καὶ ὅσα κάνουμε, καὶ ὅσο δὲν ἐξωτερικεύουμε! Πόσο ἀπλᾶ ἦσαν στὰ παιδιάστικα μάτια τους καὶ ὁ θάνατος, καὶ ἡ Δόξα, καὶ ἡ Ζωή.....

... Καθένας ἀπὸ τοὺς 267 συγγραφεῖς, στὴν ἐπίσκεψη ἢ στὸ εὐγενικὸ σημείωμα ποὺ συνώδενε τὸ ἔργο του φαινόταν πεπεισμένος ὅτι αὐτὸν περιμένε τὸ Ἑλληνικὸ Θέατρο γιὰ νὰ ν' ἀναστηθῇ «ὡς ὁ φοινῖξ ἐκ τῆς τέφρας του», καθένας πίστευε πὼς μ' αὐτὸν θάρχιζε καὶ θὰ τελείωνε (γιατὶ ὄχι;) τὸ καινούργιο θέατρο, καθένας βάζοντας στὸ στόμα τῶν ἡρώων του τὶς φρικτότερες κοινοτοπίες καὶ περνώντας πλάι ἀπὸ ἐξαντλημένα πιά προβλήματα, εἶχε τὸ ὕφος τοῦ προδρόμου, ποὺ δημιουργεῖ τοῦλάχιστο νέα κοσμοθεωρία, ἀρκετοὶ ἀπ' αὐτοὺς εἶχαν βάλει πρῶρη γιὰ τὴν κατάκτηση τῆς διεθνοῦς σκηνῆς, ἐλάχιστοι μὲ συγκατάβαση, παραδεχόταν πὼς καὶ ἡ Γαλλία ἔχει μερικοὺς «ἄλλ' ἐπιπολαίους» συγγραφεῖς, καὶ ἀκόμη λιγότεροι εἶχαν ὑποπτευθεῖ (ἐκτὸς ἀπὸ ἀμυδρὰν ἀνάγνωσιν καταλόγου βιβλιοπωλείων) πὼς τὴν ἴδια ἐποχὴ ἕνας Shaw, ἕνας Lennormand, ἕνας Hazenklewer, ἕνας Pirandello, ἕνας Dostoïewsky συ-

ντάραζαν τὴν Εὐρώπη καὶ τὴν Ἀμερικὴ. Καμμιά ἐπίγνωση τοῦ ἀκατάσχετου ὄρασμοῦ τῆς παγκόσμιας διανοήσης. Καμμιά ἰδέα τῆς ἐργασίας ποὺ χιλιάδες συγγραφεῖς ἐπετέλεσαν, φθείροντας τὴ φαιὰ οὐσία τοῦ ἐγκεφάλου τους, καμμιά συνειδητὴ ἐπιθυμία τοῦ καλλίτερου, καμμιά ἀνησυχία, καμμιά ἀναζήτησις καὶ πρὸ παντός... πρὸ παντός καμμιά ἀμφιβολία...

Καὶ φαίνεται πὼς ἀπὸ τὰ 1926 ἡ κατάσταση δὲν καλλιτέρευε. Ἡ εἰσηγητικὴ ἔκθεσις τοῦ Κου Ἀχ. Κύρου δὲ μᾶς δίνει καμμιά ἐλπίδα.

Ἄν φέτος στάλθηκαν μόνον 20 ἔργα, στὸν Παρνασσό, εἶναι γιὰτὶ ἀκολουθῶντας μιὰ σοφώτατη πρότασις τοῦ Κου Νικ. Λάσκαρη, ὁ διαγωνισμὸς περιορίσθηκε στὶς κωμωδίες. Ἄλλ' ἀπὸ τὰ εἴκοσι αὐτὰ ἔργα ἐκτὸς ἀπὸ τὰ δύο ποὺ βραβεύθησαν, τὰ δέκα πέντε ἦταν ἀσυζητητὴ γιὰ πέταμα καὶ ἀπὸ τὰ ὑπόλοιπα τρία, τὸ ἕνα ξεχώριζε γιὰ τὸν διασκεδαστικώτατό του πρόλογο (εἶδος μαθήματος πρὸς τὴν ἐπιτροπὴ περὶ τῶν κανόνων καὶ προσόντων τῆς κωμωδίας) ὁ ὁποῖος φαίνεται ἦτον τὸ μόνον κωμικὸ μέρος τῆς κωμωδίας αὐτῆς, καὶ τὰ ἄλλα δύο γιὰτὶ σατιροῦσαν μίαν ἀντιπαθητικὴν ἐπικαιριότητα: Τὸν Ἀγῶνα τῆς Γυναίκας.

Αὐτὸ ἔδωσε ἀφορμὴ στὸ διευθυντὴ τῆς «Ἐστίας» νὰ ξεσπαθῶσει ἄλλη μιὰ φορὰ ἐνάντια στὶς γυναῖκες ποὺ θέλουν νὰ ἐξισωθοῦν μὲ τὸν ἄνδρα.

Μὰ στὸ τέλος τιμωρήθηκε σκληρὰ, γιὰτὶ ἀναγκάσθηκε νὰ βραβεύει ἔργα δύο γυναικῶν ποὺ ξεπέρασαν τοὺς ἄνδρες.

Τὸ πρῶτο: «Τὰ στοιχίματα» τῆς Κας Μητσοτάκη καὶ τὸ δεῦτερο τό: «Πῶς παντρεύονται» τῆς Δος Ἰωάννας Μπουκουβάλα.

ΕΛΕΝΗ ΧΑΛΚΟΥΣΗ

Ἀθήνα Μάιος 1930

ΣΑΝ ΠΑΡΑΜΥΘΙ

Μερικούς ανθρώπους και μερικές φAMILIΕΣ πῶς τούς βασανίζει ἡ μοίρα τους στὸν κόσμον τοῦτο και δὲν τούς λυπάται! Πῶς τούς χτυπᾷ σὰ νὰ τούς ἐχθρεύεται!

Ὁ Μπαχάμης ὅταν παντρεύτηκε ἦταν ἕνας γερός ἄντρας, ὅπως ὅλος ὁ κόσμος. Ποιὸς μποροῦσε νὰ φαντασῆ τὸ χάλι ὅπου θὰ ἔφτανε σὲ λίγα χρόνια! Τὸ μόνο του κακὸ ἦταν πὼς ἔπινε λίγο και πὼς στὸ δεξί του χέρι, κάτω στὴν κλειδώση τῆς ἀπαλάμης τοῦ πέταγε ἕνα κόκκαλο. Σημάδι πὸν δὲν ἄρρεσε σὰ μάτια τῆς πεθερᾶς του και λίγο ἔλειψε νὰ τοῦ χαλάσῃ τὸ γάμο.

Παντρεύτηκε κι' ἔκαμε τρία παιδιά. Ἐδούλευε λίγο κι' ἔπινε περισσότερο. Ἄλλὰ και τοῦτο δὲν ἦταν λόγος νὰ ξεπέσῃ ὅπως ξεπέσε.

Μιὰ χρονιά — κι' ἀπὸ δῶ ἀρχίζει ὁ καταρρευμὸς τῆς Μοίρας — καθὼς ἐβοήθαγε τὸ γείτονά του στὸ τίναγμα μιᾶς καρδιᾶς κι' ἦταν ἀπάνω ἀνεβασμένος, πέφτει και τσακίζεται. Τὸν σήκωσαν σχεδὸν μισοπεθαμένο. Μὲ σπασμένο πόδι, μὲ σπασμένο τὸ σημαδιακὸ χέρι, μὲ σπασμένα μούτρα. Δὲν ξέρω πόσους μῆνες ἔμεινε στὸ κρεβάτι. Ἐφαγε ὅ,τι χήματα εἶχε και καταχρεώθηκε.

Σηκώθηκε ἔπειτα ἀπὸ καιρὸ σχεδὸν ἄχρηστος. Ὅλο του τὸ κορμὶ εἶχε τέτοια χάλια πὸν σοῦκανε κακὸ νὰ τὸν βλέπεις. Πῶς νὰ δουλέψῃ πειά! Ἐπινε τώρα περισσότερο και τὰ βραδάκια, σὰ μέθαγε, καθότανε κι' ἔκλαιγε τὴ μοίρα του. Ἡ πεθερά του ὄλο και τὸν ἔβριζε και τὸν ἀπόπερνε. Ἄλλοτε πάλι τὸν λυπότανε και τοῦβαζε τίποτα στὸ χέρι.

Μ' ὄλη αὐτὴ τὴ κατάντια ἔκαμε κι' ἄλλο παιδί. Κι' ἐπειδὴ δὲν εἶχε σκοπὸ νὰ σταματήσῃ, πῆγε ἡ πεθερὰ και κοιμώτανε ἀνάμεσα στὸ ἀντρούγνο. Ὁ Μπαχάμης ἔγινε θεριὸ και θὰ τὴν σκότωνε ἂν δὲν ἔφευγε ἀπ' τὴ μέση. Ἐτσι ἔκαμε ἄλλο ἕνα παιδί, τὸ ὄλον πέντε μὲ τ' ἄλλα

Ἡ φτώχεια τους μεγάλωνε. Τὰ παιδιά, μικρὰ καθὼς ἦσαν, δὲν μποροῦσαν νὰ βοηθήσουν. Ἡ γυναίκα του ξενοδούλευε κι' αὐτὸς πότε-πότε, μ' ἕνα ζῶ πὸν τοῦχε ἀπομείνει, ἔφερνε κανένα φῶρτωμα ξύλα ἀπ' τὸ βουνό, τὰ πούλαγε και πόρνευε.

Ἄλλὰ ἡ κακή του μοίρα τὸν ἐννοιαζότανε και τοῦ ἐτοίμαζε κι' ἄλλα βάσανα. Μιὰ μέρα ἕνας γείτονας δανείστηκε

τὸ ζῶ του, τὸ φῶρτωσε και ἐπῆγε στὸ χτήμα του. Τὴ νύχτα καθὼς τὸ εἶχε δεμένο νὰ βοσκᾷ, ἕνας κακὸς ἀέρας σπᾷει ἕνα κυπαρίσσι, τὸ ῥίχνει ἀπάνω του και τοῦ τσακίζει ἕνα ποδάρι. Ὁ Μπαχάμης λίγο πὸν δὲν ἔμεινε στὸν τόπον σὰν ἔμαθε τὸ κακὸ. Πῆρε τὸ ζῶ πάσχισε νὰ τὸ γιατρέψῃ, ἀλλὰ τίποτα. Σὰν ἀπελπίστηκε ὀλότελα και δὲν μποροῦσε πειὰ και νὰ τὸ θρέψῃ, τὸ πῆρε μιὰ μέρα και τὸ πῆγε μὲ χίλια βάσανα ψηλὰ στὸ βουνό. Ἐκεῖ κοντὰ σὲ μιὰ βρύση τ' ἀπαράτησε νὰ τὸ φᾶν οἱ λύκοι.

Ἐπειτα κι' ἀπὸ τοῦτο τὸ περιστατικὸ ἡ δυστυχία τους ἀπόγινε. Ἐτρωγαν τὴ μιὰ μέρα και τὴν ἄλλη ἔμειναν νησικοί. Τὰ δυστυχισμένα τὰ πέντε τους παιδιά κίτρινα κι' ἀναιμικά, κουρελιάρικα, ἄπλυτα γύριζαν σὰ ξένα σπῆτια, σὰ ξένα περβόλια ζητώντας τίποτα νὰ φᾶνε. Τὰ μεγαλύτερα τὸ περνοῦσαν τὸ μαρτύριο τῆς πείνας χωρὶς νὰ μιλοῦν. Τὰ μικρότερα ἔκλαιγαν κι' ἐφώναζαν. Κι' ἕνα — τὸ τελευταῖο — ἔλεγε κλαίγοντας τῆς μητέρας του:

— Μωλή, κακούγα, τσομι σέλω!

Μιὰ Κυριακὴ τοὺς ἔβγαλαν δίσκο στὴν ἐκκλησία και ἔτσι ἔφαγαν λίγες μέρες. Ἄλλη μέρα τοὺς χάρισε ὁ χασάπης μιὰ βωδινὴ κοιλιά κι' ἐπόρνευαν δυὸ μέρες ἀκόμη. Τελυταία πῆρε τὸ Μπαχάμη ἡ πεθερὰ του μεροκάματο νὰ ἀσβεστώσῃ τὸ σπῆτι τῆς. Πρὶν ὅμως ἀρχίσῃ καλά-καλὰ τὴ δουλειὰ ἐγκρίνιαζαν κι' ὁ Μπαχάμης ἔφυγε ἀπλήρωτος.

Τὰ πράγματα ὅσο πῆγαιναν και στένευαν. Ὁ χειμῶνας ἐζύγωνε. Τὰ πρῶτα κρύα κι' ἡ πρῶτες ψυχᾶλες εἶχαν ἔρθει, κι' ἀπάνω στὸ βουνὸ μὲ τὰ ἔλατα ὄλο και συννέφιαζε. Πῆρε λοιπὸν κι' αὐτὸς τὴ γυναίκα του και τὸ μεγαλύτερο κοριτσάκι του κι' ἐβλῆκε διακονία ψηλὰ στὸ βουνό, στὶς βλάχικες στάνες. Δυὸ μέρες ἐγύριζαν κι' ἐμάζευαν ὅ,τι τοὺς ἔδιναν. Τυριά, μζῆθρες, πῆττες, μαλλί. Τὰ μαντρόσκυλα τοὺς ἐροχόντουσαν και πῆγαιναν νὰ τοὺς ξεσκίσουν. Τὸ κοριτσάκι τρομαγμένο ἐσκαρφάλωνε σὰ ἔλατα νὰ γλυτώσῃ. Ἐπειτα, τὴν τρίτῃ μέρα, γερὰ φορτωμένοι ἐγύρισαν στὸ χωριό.

Εἶχε πειὰ νυχτώσει ὅταν ἔφτασαν στὸ σπῆτι τους. Ἐκλείστηκαν μέσα κι' ἐβάλλθηκαν νὰ μετροῦνε τὰ ὅσα κουβάλησαν. Ἐπειτα ἐροίχτηκαν στὸ φαί και καθὼς ἔτρωγαν γέλασαν λίγο κι' εἶπαν και χαρούμενες κουβέντες. Ἐξω ἄστραφτε κι' ἐβρόνταγε, βαρεῖα σύννεφα κυλόντουσαν στὸν οὐρανὸ κι' ἕνα κρύο ἀέρι κατέβαινε ἀπ' τὸ δάσος — φοβερὰ προμηνήματα τοῦ χειμῶνα πὸν ζύγωνε γιὰ τὴ φτώχη και πεινασμένη τούτῃ φAMILIΑ.!

Χ. ΛΑΓΟΠΑΤΗΣ

Η ΚΑΤΡΑΚΥΛΑ

Πρίν φύγει και πάει στην ἐκκλησιά τὸν ξύπνησε. Τοῦπε νὰ σηκωθεί ἀπὸ κρεβάτι. Μ' αὐτὸς και τώρα πού γύρισε λειτουργημένη κοιμότανε ἀκόμα.

— Σὲ καλὸ σου παιδί μου. Δὲν ξύπνησες; Ἐξω χαρὰ Θεοῦ. Ἐφτασε μεσημέρι και σὺ ἀκόμα αὐτοῦ; Θὰ σὲ φάει τὸ καταραμένο.

Ἐ Τζανῆς γύρισε μιὰ δυὸ φορὲς μέσ' τὰ σκεπάσματα μαχμουρλῆς. Ἐτριψε τὰ μάτια του πού τάνοιωνε βαρειά, και σὰν εἶδε τὴ γρηὰ πού ἀνοίγε τὸ παράθυρο ἄρχισε τὴ μουρμούρα.

— Βρὲ ἀδελφὲ κι αὐτὸ πειράζει; Κοιμοῦμαι. Δὲ μίλησα. Δὲ φώναξα. Κανένα δὲν πείραξα. Τὶ με ξυπνᾷς; Σὰν τί θὲς νὰ κάνω σὰ σηκωθῶ;

— Καλὲ πού ἀκούστηκε αὐτό; Ἐντεκα ἡ ὥρα. Ἄντις σὰν Κυριακὴ νὰ σηκωθείς νὰ πᾶς στὴν ἐκκλησιὰ μπᾶς κ' ἡ μεγαλόχαρη σὲ φωτίσει, παρὰ ὕπνο, ὕπνο και θὲς νὰ δεῖς και προκοπή.

— Καλά. Ἄκουσα.

Μιλοῦσε βραχνά. Τὸ λαρύγγι του στεγνό. Ἐκαίε.

Ἐκείνη ἐξακολουθοῦσε. Αὐτὸς μιλιὰ. Δὲν ἀνοίγε τὸ στόμα του. Τὶς καθημερινὲς τὸν ἄφινε. Μὰ και τὶς Κυριακάδες δὲν τῷθελε. Τέτοιες μέρες και θεοσεβούμενη καθὼς ἦταν τῷχε πὼς φέρνει γουρσουζιά.

Σὰν κατέβηκε νὰ ρίξει μιὰ ματιὰ στὸ μαγειριό, ἄρχισε τὸ μονόλογό του.

— Γκρίνα, γκρίνα, πὼς νὰ δῶ χαῖρι; Πρέπει νὰ φύγω ἀπ' ἐδῶ μέσα.

Αὐτὴ τὴν ἀπόφαση ἔπερνε σὰν ἡ γρηὰ του ἀρχίναε τὴν λίμα. Μὰ μετὰ πού πλένονταν τὸ καλοσυλογιώταν. Δουλειὰ δὲν εἶχε. Ποῦ νὰ πάει; Ἐδινε τόπο στὴν ὀργή του κι ἔμενε. Ἦτανε ὅμως ἀποφασισμένο. Μιὰ κι ἔπιανε δουλειὰ θὰ τοὺς τὰ χτυποῦσε.

Ἐ καρδιά του καλή. Ποτὲς δὲ βαστοῦσε κακία, μὰ τὸ κακὸ ἦτανε πού δὲν εἶχε χαραχτῆρα. Τὸ καταλάβαινε κι ὁ ἴδιος. Πόσες φορὲς ἄλλαζε ἀποφάσεις. Διερωτιόταν. Γιατί; Τὶ ἐξήγηση νὰ δώσει. Οἱ φίλοι του τὸν ἔκαναν ὅτι ἤθελαν. Θὰ μεθύσομε Τζανῆ. Αὐτὸς ὄχι ἐκείνη τὴν ὥρα, τὸ βράδυ σηκωτὸ τὸν φέρνανε σπῆτι του.

— Μυστήριο, ἔλεγε και μοναχὸς του. Ἄποψε θὰ τσακωθῶ μαζί τους. Δὲ μ' ἀρέσουνε τὰ ρεζιλίκια.

Στὸ σούρουπο ἓνα δυὸ ἄστεϊα και μέλι γάλα με τὴν παρέα.

Τὸ μεσημέρι δὲν ἔφαγε σπῆτι του. Γιὰ νὰ δεῖξει τὸ θυμὸ του. Μὰ τὸ βράδυ πήγε πιὸ νωρίς. Σὰν κάθησαν στὸ τραπέζι ἦταν σκεπτικὸς. Ἐρίχνε κρυφὲς ματιὲς στοὺς γέροντες πού κάθονταν ἀπέναντί του. Ἐ καρδιά του ραγίζονταν. Ἐ μίνα τῷχε κλείσει τὰ ἐξῆντα κι ὁ πατέρας με μετροημένα τὰ χρόνια του. Δυὸ γερωντάκια πιά.

— Νὰ τοὺς ἀφήσω; Αὐτὸ νᾶναι τὸ εὐχαριστῶ; Αὐτοὶ θᾶχουνε σὲ μένα τὴν στερνὴ τους ἐλπίδα. Τὴν ἀγάπη τους τὴν βλέπεις. Μὲ κυτοῦνε μέσ' τὰ μάτια. Μὴ θυμώσω. Μὴ μοῦ λείψει τίποτε. Κι' ἂν φωνάξω πιότερο, ἀνοίγει ἡ γρηὰ τὴν παληὰ κασειίνα και μοῦ δίνει. Μοῦ λείει εἶναι κρυφὰ ἀπὸ γέρο. Και δὲν εἶναι ἀλήθεια, τὸν ἄκουσα ἐγὼ πού τῆς ἔλεγε — Δώστου, νέος εἶναι, νὰ χαρεῖ. Δὲ θέλω τὸ παιδί νὰ πειραχτεῖ, νὰ πεῖ πὼς δὲν τὸ νοιῶνομε.

Ἐκείνη τὴ βραδυὰ τὴν θυμάται. Γιὰ πρώτη φορὰ αἰστανῆθηκε τόσο βαθειὰ τὴν ἀγάπη τους. Συγκινημένος. Δὲν τοῦ πήγαινε νὰ τοὺς ἀφήσει. Ἐθὰ μείνω» σκέφτηκε Ἐπόσο θὰ χαροῦνε!» Κι ἀλήθεια τὰ ρυτιδωμένα πρόσωπα τους πήραν ἓνα ἀγαθὸ χαμόγελο. Εἶχανε δίκιο. Βλέπεις μοναχογιός. Ἐ λαχτάρα τους νὰ τὸν βλέπουν κοντὰ τους. Τοῦ συχωρούσανε ὅλες του τὶς ιδιοτροπίες. Και τὰ λόγια πού τοὺς ἔλεγε σὰν θύμωνε. Τοὺς πείραζαν μὰ δὲν τὸ φανέρωναν. Μπᾶς και στενοχωρεθεῖ. Μὰ κι αὐτὸς τῶνοιωνε πὼς λυπόντουσαν, μετὰ, σὲ λίγο, σὰν ἔπεφτε ὁ θυμὸς του. Και τὸ μετάνοιωνε.

Τώρα τελευταῖα χάλασε ἔτσι. Μὲ τὴν ἀνυχία του, με τὶς παρέες ποῦμπλεξε. Παλληκίρι, γερὸς, με ὄρεξη γιὰ δουλειὰ δὲν μπόρεσε νὰ στεργιώσει πουθενά. Τρία χρόνια χασομέρης. Στὶς ἀρχὲς στενοχωριόταν. Τὸν κούραζε τὸ καθησιό. Μὰ τώρα δὲν τοῦ καίονταν καρφί. Λὲς και τῷχε ἀπὸ καιρὸ συνηθίσει — θὲς νὰ δουλέψεις και σ' ἀπαντοῦνε, δὲν ἔχει δουλειές, κομμάτια νὰ γίνουνε, μονολογοῦσε.

Κ' ἡ παρέα του συμφωνοῦσε σ' αὐτό. — Κομμάτια νὰ γίνουνε. Τί, θὰ τοὺς φιλάμε και τὰ πόδια; Θὰ γυρίσει ὁ τροχός.

Αὐτὸ ἦτανε τὸ μαράζι τῶν γέρον. Δὲ θέλανε τὸ γιό τους νὰ τὸν λένε ἀκαμάτη. Κι ὁ κόσμος τὸ τι ψάλλει;

— Ἐγὼ σιὰ νιάτα μου, ἔλεγε ὁ γέρος, τσακίζομουνα στὴν δουλειὰ. Τῷλεγε παραπονιάρικα στὴν γρηὰ ὅποτε τὸν

ἔβρισκε κανέναν καὶ τοῦ μιλοῦσε γιὰ τὸ γιό.

— Πρέπει νὰ σωθεῖ τὸ παιδί τ' ἀπαντοῦσε ἢ γρηὰ ὅταν ἀνοίγε αὐτὴ ἢ κουβέντα.

Ὁ καιρὸς πέρασε. Οἱ μέρες μὲ τις μέρες, οἱ μῆνες μὲ τοὺς μῆνες. Ἡ ἴδια κατάσταση τίποτε δὲν ἄλλαξε. Τὸ πρῶτ' ἔμπνοῦσε ἀργά. Τοῦ ἄρξε ὁ ὕπνος. Τὸ βράδυ ξενύχτι. Ἔγινε ρωλόι πιά.

— Κάνει τὴν νύχτα μέρα, ἔλεγε ἡ γρηὰ κλαμένα. Κι-
τρίνισε. Τὰ μάγουλα του ἀδειασαν. Πάει πῆρε τὴν κα-
τρακύλα.

Ὁ γέρος κάπνιζε τὴν πίπα του. Φαινότανε ἡσυχος σὰ νὰ μὴν ἀκουε τὰ λόγια τῆς γρηᾶς. Μέσα του γινότανε πάλη. Οἱ σκέψεις ποὺ γύριζαν σὰ μύλος στὸ κεφάλι του τὸν ζά-
λιζαν. Δὲν ἦταν συνηθισμένος. Αὐτὸς πάντα του ἦταν φιλή-
συχος. Δὲν ἄρρεζαν τὰ καμώματα τοῦ γιοῦ. Μὰ μιλιὰ. Φοβό-
ταν τὴν γρηὰ. Μπᾶς πάθει καὶ τίποτε. Καὶ μὲ τρόπο ἔλεγε.
Τρέλλες, ἔ ὅλα τὰ παιδιά λίγο πολὺ τις φτιάχνουν. Τρέμανε τὰ
χεῖλια του σὰν τᾶλαγε. Ποτές του δὲ θυμότανε νᾶχε πεῖ
ψέμματα. Καὶ τοῦρθε στὸ νοῦ ἓνα παληό. Ναὶ τότες ἂν
ἔλεγε τὸ ψέμμα θὰ σώζονταν καὶ αὐτὸς καὶ ἄλλοι. Μὰ μέσα
του τί ἦταν ἐκεῖνο ποὺ τὸν κράτησε; Δὲν μπόραγε νὰ τὸ ἐξη-
γήσει οὔτε τώρα. Ἀπ' ὅσα καταλάβαινε τῶλεγε συνείδηση
μ' αὐτὸς δὲν τῶξερε ἂν εἶναι αὐτό. Πῶς ἔννοιωνε τὸ κεφάλι
του βαρὺ. Πῆγαν νὰ κοιμηθοῦνε. Ὑπνος δὲν ἐρχότανε. Κ'
οἱ δύο τους μένανε ἀμίλητοι σὰ νὰ θέλαν νὰ ξεγελάσουνε
τὸν ἑαυτό τους.

Εἶχε ξημερώσει σὰν ἀκουσαν τὰ βήματα του. Βαρειά.
Σὲ λίγο ἔκλεισε κ' ἡ πόρτα του. Τὸν ἀκουγαν ποὺ βλαστη-
μοῦσε. Μετὰ ἄρχισε ἓνα τραγοῦδι. Γλήγωρα σάπασε.
Ἦσυχία. Κοιμήθηκε.

— Πάει τὸ παιδί χάθηκε, εἶπε ἡ γρηὰ τρεμοσβυμένα.
Τὰ μάτια της βουρκωμένα.

Ὁ γέρος μιλιὰ.

Τὸ μεσημέρι στὸ τραπέζι σιωπηλοί. Τρώγανε ἄκεφα.
Ἀπὸ συνήθεια. Ὁ Τζανῆς τοὺς ἔριξε μιὰ δυὸ ματιές.
Τοὺς λυπήθηκε. Φαίνονταν τόσο κουρασμένοι. Καταβλη-
μένοι. Ἀρχισε καὶ τοὺς διηγόταν τὰ χιτὲς βραδυνὰ τᾶστεῖα
πούκαναν. Οἱ γέροι δὲν ἔβρισκαν χαμόγελο. Αὐτὸς γελοῦσε.
Σὲ λίγο τὸ κατάλαβε. Σάπασε. Ὁ πατέρας τὸν κυτοῦσε
σιὰ μάτια πόσα ἤθελε νὰ τοῦ πεῖ. Μὰ τίποτε. Ἡ γρηὰ...

Σηκώθηκαν. Ἀναψε ὁ γιὸς τσιγάρο. Ὁ γέρος τὴν
πίπα στὴν συνηθισμένη θέση. Ἡ μάννα μπῆκε στὴν κου-

ζίνα μὲ τὰ πιάτα. πατέρας καὶ γιὸς κατάλαβαν πὸς ἀργοῦσε.
Ὁ ἓνας κύταξε τὸν ἄλλον. Συνεννοήθηκαν. Ὁ γιὸς μπῆκε
στὴν κουζίνα, ἔπασε σιὰ πόδια τῆς γρηᾶς. Ἐκεῖνη ἔκλεισε.
Τὰ ἴδια πάντα. Ἐκεῖνος ὄρκους σταυροῦς, δὲν θὰ ξενυχτή-
σει πιά, τέλεψε. Τᾶκουσε ὁ γέρος. Ἐνα μικρὸ χαμόγελο
Κοῦνησε λίγο τὸ κεφάλι του. Δὲν πίστευε.

Ἔφυγε συμφοιλιόμενος. Αὐτὸ ἦτανε. Δὲν ἔχει τέτοια
ξενύχτια. Τῶλεγε καὶ τὸ ξανάλεγε στὸν δρόμο. Σὰ νᾶθελε
νὰ πείσει τὸν ἑαυτό του. Φοβότανε. Εἶχε κάνει κι ὄρκο βαρὺ
αὐτὴ τὴν φορὰ. Στὴ ζωὴ τῆς γρηᾶς. Δὲν πρέπει, δὲν εἶναι
σωστὸ πιά θὰ περάσω καὶ ἀπὸ ἐμπορικό, μούπαν μιὰ
φορὰ—περάστε ὕστερα ἀπὸ λίγους μῆνες—θὰ πάω ἴσως
νᾶχει τίποτε. Καμιά θέση. Καὶ πουλητῆς δὲν πειράζει. Κι
ὅτι νᾶναι, μόνο δουλειά.

Πέρασε. Οὔτε θέση. Οὔτε θεσοῦλα.

— Θὰ ψάξω καὶ ἄλλοῦ δὲ θὰ τᾶφήσω. Μιὰ καὶ πῆρα
ἀπόφαση.

Περπάτησε πολὺ, κουράστηκε. Σκέφτηκε τὸ καφενεῖο.
Ἡ παρέα...

— Ὅχι θὰ μὲ κρατήσουνε ἴσως. Μὰ μιὰ καὶ τέλεψε
πιά τῶπα θὰ τὸ κάνω, δὲν ἔχει ξενύχτι.

Πῆγε Μόλις τὸν εἶδαν γέλοια, ἄστεῖα. Θυμόντουσαν
τὰ χθεσινὰ.

— Καὶ σήμερα τὰ ἴδια, εἶπε κάποιος, καλὰ περάσαμε.

— Ὅχι θὰ πάω σπῆτι.

Σκέφτηκε τὸν ὄρκο.

— Καλὰ, καλὰ βλέπομε τᾶπάντησαν.

Ἡ καμπάνα τοῦ ρολογιοῦ ποῦτανε κρεμασμένο στὸν
τοῖχο χτύπησε.

Γύρισαν καὶ δυὸ σὰν συμφωνημένοι καὶ τὸ κύταξαν. Δέκα.

— Ἄς ἔρθει καὶ δεκάμιση δὲν πειράζει, εἶπε ἡ γρηὰ.

— Καὶ σις ἔντεκα καλὰ εἶναι. Εἶπε ὁ γέρος.

Ἡ ὥρα περνάει. Τί τυραννία. Ἐντεκα.

Ἡ γρηὰ διάβαζε τὴν σύνοψη. Κι ὄλο λοξὲς ματιές
στὴν ὥρα. Τίποτε. Σὲ λίγο σηκώθηκε καὶ ἀνοίξε τὴν πόρτα.
Τῆς φάνηκε πὸς κάποιος χτύπησε.

Ὁ γέρος τὴν εἶδε κούνησε τὸ κεφάλι του. Κανείς δὲν
χτύπησε.

Δώδεκα.

Ἄλλη φορὰ τέτοια ὥρα κοιμόντουσαν. Μὰ σήμερα
λὲς καὶ περιέμεναν κάτι τὸ ἐξαιρετικό. Ὁ γέρος κρατοῦσε
τὴν ἐφημερίδα μὰ δὲ διάβαζε. Συλλογιζόταν. Δὲν ἔχει χα-

ρακτῆρα. Πάει. Χώθηκε στην λάσπη. Τί φρίκη!

Μία.

Ἡ γρηὰ σηκώθηκε. Τὰ πόδια της τρέμανε. Εἶχε πυρετό. Τὰ μάτια της κόκκινα. Σηκώθηκε κι' ὁ γέρος. Τὴν εἶδε καὶ τρώμαξε. Πῆγε κοντὰ καὶ τῆς ἔπιασε τὰ χέρια. Φωτιά.

— Πάμε νὰ ξαπλώσουμε. Μὴ στεναχωριέσαι. Νέος εἶναι. Ξέρεις σκέφτηκα νὰ παντρευτεῖ. Τὶ λὲς κι' ἐσύ. Θὰ πουλήσω αὐριο τὸ χτήμα. Τὶ μᾶς φέρνει; νὰ τοῦ ἀνοιξομε ἓνα ἐμπορικό. Θᾶνε μικρὸ μὰ δὲν πειράζει. Ἔτσι θὰ σιάξει, μὲ τὴν δουλειά, μὲ τὸ σπητικό. Τὶ λὲς κι' ἐσύ;

Ἡ γρηὰ δὲ μιλοῦσε. Τὸ αἶμα ἔφευγε θαρρεῖς ἀπὸ σῶμα της κι' ἀνέβαινε στὸ κεφάλι. Τὶ βάρος.

Ἄνθρωποι θὰ τὸν βοηθοῦσαν. Ἔτρεξαν. Τῆς ἔτριβε τὰ χέρια, τῆς φώναζε. Ἐκείνη δὲν κουνιόταν. Ἄνοιξε τὸ παράθυρο νὰ μπεῖ ἀέρας. Πάγωνε σιγὰ σιγὰ. Ὁ γέρος βγῆκε ἔξω. Χτύπησε τὴ γειτονικὰ πόρτα. Ἦταν καλοὶ ἄνθρωποι θὰ τὸν βοηθοῦσαν. Ἔτρεξαν. Τῆς ἔκαναν ὅ,τι ἤθελε. Τοῦ κάκου. Τὸ μικρὸ παιδί πῆγε γιὰ γιαντὸ. Σὲ λίγο ἤρθε. Ἐμοιάζε σὰν ἀνορθογραφία μὲ τὴν ἀπάθεια του μέσα στὶς τόσες ἀνήσυχες μορφές. Πλησίασε καὶ τῆς ἔπιασε τὰ χέρια. Ὁ γέρος σὰ νὰ κρεμότανε ἀπὸ στόμα του.

— Ἐξέπνευσε.

Τῶπε ξερά. Μὲ ψυχραιμία. Ὅλοι ἀνατρίχιασαν.

Ὁ γέρος γονάτισε μπρὸς της. Ἐκλαίει. Ὁ γιαντὸς κῦταξε ἀδιάφορα. Σὰ νὰ μὴν εἶχε γίνει τίποτε.

Δύο.

Στὶς σκάλες ἀκούστηκαν βήματα. Ὁ γέρος σηκώθηκε. Ὁ γιαντὸς, τί νὰ κάνει; Τοῦρθε στὸ νοῦ ὁ ὄρκος. Νὰ τοῦ τὸ πει; Φάνηκε στὴν πόρτα. Πιομένος. Ἐβλεπε σαστισμένος τὸν κόσμο ποῦτανε στὸ σπητικό του. Νόμιζε πὼς τοὺς δημιουργοῦσε ἢ φαντασία του. Καὶ γελοῦσε.

Κάποιος τὸν ἔσπρωξε.

— Εἶσαι χτήνος, τοῦ εἶπε, ἢ μάνα σου εἶναι νεκρή.

Συνῆρθε. Τὰ μάτια του θόλωσαν. Ἔτρεξε στὸν γέρο, σὰ νὰ μὴν πίστευε. Ἐκεῖνος δὲν τὸν κῦταξε. Γύρισε καὶ κῦταξε στὸ κρεβάτι. Ναι ἦταν ἀλήθεια. Ἄφησε ἓνα μουγκρητὸ κι' ἔπεσε ἐπάνω της. Ἐκλαίει σὰ μωρό. Σιγὰ, σιγὰ φεύγαν οἱ γειτόνοι. Ὁ γέρος εἶχε χουφτιάσει τὸ πρόσωπό του. Ὁ γιαντὸς ἔλεγε ἔλεγε πολλὰ.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΑΓΑΛΛΙΑΝΟΣ

Ο ΘΑΝΑΤΟΣ ΜΙΑΣ ΠΟΡΝΗΣ

Θάνα ἓνα βράδυ ποὺ οἱ ψυχὲς ἀπ' τὸν βορρῆθὰ θὰ φρίσσουν
σάντας τὰ μπλάβα βλέφαρα τῆς Πόρνης. μ' ἀγωνία,
μέσ' στὴν ἀγκάλη τοῦ στερνοῦ ἔραστοῦ της, — ὦ εἰρωνεία! —
σ' ἓνα σπασμὸ σπαραχτικὸ γιὰ πάντα θὰ σφαλίσουν!

Οἱ ἄλλες οἱ Πόρνες, ἔντρομες τὸν Θάνα: ὡς γροικήσουν,
θὰ τρέξουνε μισόγυμνες στὴν κάμαρα τὴν κρύα,
κι' ἀφοῦ γιὰ λίγο σκούξουνε, βουβές, τὴν «Ἐργασίαν
τὴν διακοπέισαν πρὸς σιγμῆν» ... θὰ πᾶν νὰ συνεχίσουν!

— Μόνη της τότε ἢ γρηὰ Μαντόμ, σὰν μὰ στὴν γνή Εἰλαρμένη,
μὲ τὴ βαθύχρησ ῥόμπα της ὡς τὰ μνηγιά συρμένη,
μὲ μ' ἀκαθόριστη ματι' τὸ πτώμα θ' ἀντικρίζη.

— Καὶ στὴ γωνιά, κάποια χλωμή, θλιμένη, Παπαγία,
(θὲς ἀπὸ κάποια σύμπτωση, θὲς ἀπ' τὴν ὑγρασία)
μέσα στὸ φῶς τὸ ζοφερὸ τῆς τρώγλης ... θὰ δακρῶζη!...

(Ἀπὸ τὸ «ΦΙΛΜ ΤΗΣ ΖΩΗΣ»)

ΟΡΕΣΤΗΣ ΛΑΣΚΟΣ

ΣΑΜ Α ΓΥΡΙΣΜΟΣ

Σὲ ξαναβλέπω... πόση διαφορά!
ποῦν' ὁ καιρὸς π' ἀντάμα εἶχαμε ἀπλώσει
τῆς νεότητος τὰ πρωτόβγαλτα φτερά
καὶ τίς μικρὲς καρδιές μας εἶχε ἐνώσει

ἢ πρώτη ἀγάπη τόσο τρυφερά.
Φιλόδοξη κνηγήρησα στὴ γνώση
νὰ βρῶ μὰ τάχα ἀνώτερη χαρὰ
κι' ἀσώτεψα ὅ,τι ὠραῖο μουῦχε δώσει.

Ἐσὸ σ' ἓνα χωριάτικο σπιτάκι
μὲ μὰ γυναικὰ ἀπλή κι' ἓνα παιδάκι
μπήκες νωρὸς σὲ σίγουρο λιμάνι.

Μὰ ἐγὼ γιὰ τίς χαρὲς αὐτὲς ἀνάξια
πῶς λαχταρῶ τὴ μαύρη μου μονάξια
λίγη στοργὴ νὰ μὴ χάσῃ νὰ γλυκάνη!

ΣΤΟ ΝΤΙΚ

Μαζί με τὸν ἀφέντη σου εἶχες νοιώσει
κι' ἐσὸν γιὰ μένα ἀγάπη περισσὴ
κι' ὅσα ἡ καρδιά λαχτάραγε νὰ δώση
χάδια σ' ἐκείνον τῆσαιρες ἐσύ

Μέσ' τὴν ἀπαντοχὴ μου, πὸν μετροῦσε
γιὰ χρόνια τὶς στιγμές, πόσες φορὲς
προτοφτιασμένο ἐσύ σουν με χαρὲς
καὶ πίσω ὁ ἀγαπημένος μου ἀκλουθοῦσε

Κάποιες φορὲς ἀκόμα, ὀδηγημένο
ἀπ' τὴν συνήθεια ἀγάπης μακρονῆς,
ἔρχεσαι σὺ Νικᾶκι ἀγαπημένο.
Μὰ τώρα πᾶ δὲν σ' ἀκλουθάει κανεὶς.

ΣΟΦΙΑ ΜΑΥΡΟΕΙΔΗ

ΠΕΡΑΣΑΝΕ ΤΑ ΝΙΑΤΑ ΜΑΣ

Πόσο γαλήνιο ἦταν τὸ βράδυ!

Κατάσπρος ὁ οὐρανὸς σὰ μάρμαρο,
Καὶ τὸ φεγγάρι ἦταν πετράδι
Πὸν σπάταλα φωτοβολοῦσε.
Κι' ἦταν τ' ἀγέρι, σὰν ἀνάσασμα
Πὸν βγαίνει ἀπὸ τὰ χεῖλια κοιμισμένης κόρης,
Κι' ἦταν τ' ἀγέρι πὸν πετοῦσε
Σὰ μύρο.
Κι' ἦταν τὸ κάθε δέντρο γύρω
Σὰν ψεύτικο μπουκέτο.
Κι' ἦταν τὸ χορτάρι πὸν πατούσαμε
Τόσο ἀπαλὸ καὶ τόσο ἄβρο.
Καθὼς ταπέτο.
Κι' ἡ σιωπὴ γιὰ τὴ ψυχὴ μας ἦταν χᾶδι.

Πόσο γαλήνιο ἦταν τὸ βράδυ!

Καὶ μέσα στ' ἄγιο βράδυ
Μαῦροι καταχτητές, ἱερόσουλαι,
Τὰ νιάτα μας...
Ἐφηβοὶ ἀρχαῖοι πολεμιστὲς
Ὀλόρθοι στ' ἄρματα τους
Περάσανε σὰν ἄνεμος
Κι' ἀχούσαν τ' ἄρματα τους.

Περάσανε σὰ σίφουνας
Τὴ θάλασσα πὸν ἀφρίζει,
Καὶ μανιασμένος ἀλυχτᾶ
Κι' οὐρλιάζει καὶ σφυρίζει

Καὶ μᾶς ἐσέρινε δετοὺς
Σὰ σκλάβους ποῦχουν λάχει
Γιὰ πληρωμὴ σὸ νικητὴ
Κατόπι ἀπὸ μιὰ μάχη...

Ἔτσι μέσ' σὸ γαλήνιο ἐκείνο βράδυ
Καταχτητὲς καὶ νικητὲς
(Μ' ἓνα φιλί, ἓνα ἀγκάλιασμα
Καὶ μ' ἓνα κύλισμα στὴ γῆς)
Μᾶς σύρανε τὰ νιάτα μας...

ΚΑ'Ι'ΡΟ 1930

Θ. ΠΙΕΡΙΔΗΣ

ΕΚΘΕΣΕΙΣ

Γιὰ τὴν Ἐκθεση τῆς ὀμάδας «Τέχνη» φάνηκε σὸ «Ἔθνος»
24 Μαΐου τὸ ἐξῆς ἄρθρο τῆς Ρίικας Σεγκοπούλου πὸν ἦταν τότε
στὴν Ἀθήνα.

«Στὶς 7 Μαΐου ἀνοιξε στὴν αἰθουσα Στρατηγοπούλου ἡ ἐκθεση
τῆς ὀμάδας «Τέχνη». Ἐντεκα ζωγράφοι, τρεῖς γλύπται καὶ τρεῖς
διακοσμητὰ ἐκθέτουν σεμνά, ἀθόρυβα καὶ με ἀξιοπρέπεια ἀντιπρο-
σωπευτικὴ τους ἐργασία. Ὀμαδικὲς ἐκθέσεις ἔγιναν καὶ ἄλλοτε στὴν
Ἀθήνα, ἀλλὰ καμμιά δὲν εἶχε τὴν ἀλληλουχία, τὸν ἠθικὸ σύνδεσμο
μποροῦμε νὰ ποῦμε, πὸν παρουσιάζει ἡ ἐξαιρετὰ ρυθμισμένη αὐτὴ
ὀμάδα πὸν σὸ συγκρότημά της συγκαταλέγει νομίζομε ἀπ' τὰ ἐκλε-
κτότερα καὶ ἱκανοποιητικώτερα στοιχεῖα πὸν ἔχει νὰ μᾶς δώσει ἡ
προηγμένη καλλιτεχνικὴ ἀντίληψη τῆς ἑλληνικῆς πρωτεύουσας.

Ὅσοι παρακολουθοῦν τὶς τάσεις πὸν ἀκολουθεῖ ἡ ἐξελιγμένη
ἐκδήλωση τῆς Τέχνης τὰ τελευταῖα χρόνια ἔξω ἀπ' τὰ ἑλλαδικὰ
σύνορα θλίβονται με τὴν ὑπεροχὴ στάσιμα ὀπισθοδρομικῶν παλαιῶν
ἀναγνωρισμένων ὀνομάτων καὶ τὴν ἀντιπροοδευτικὴ καὶ συστημα-
τικὴ πᾶ καταπολέμηση τῶν νέων ταλέντων πὸν ζήτησαν νὰ κατα-

τοπίσους τις άνησυχίες τους από ψυχική άνάγκη μέσα σε πλατύτε-
ρους όρίζοντες έκφρασης.

Η Έλλάδα που χωρίς τις ξενικές επιδράσεις βαδίζει μόνον πιά σίγουρα, πιά άνετα και πιά ειλικρινά, άργοπορεί όμως και ύστερεί στις σύγχρονες έκφάνσεις περισσότερο από ό,τι απαιτούν οι όροι της ζωής της, προσκρούει σε κάθε προοδευτική της κίνηση στο φανα-
τικό πλέον συντηρητισμό μιάς μεγάλης μερίδας ανθρώπων που συγ-
χρόνως την παράδοση με όρισμένες κλισιαρισμένες καταστάσεις άπο-
κρούει την οποιαδήποτε έλευθερία στην τέχνη. Η στάση της μερίδας αυτής και τό στενό του καλλιτεχνικού περιβάλλοντος με την άναγκαστικά λίγη ζωτική δύναμη κατάπιζαν ίσως αξιόλογα ταλέντα ή και διάστρεψαν την πορεία τους. Μοιόμερεις μόνο έκδη-
λώσεις νέων αντίληψων στέκονται παρήγορες για μιά μελλοντική άνθιση προηγμένης τέχνης στη χώρα μας

Με τον καιρό εύτυχώς ό κύκλος των προοδευτικών σχετικά πλάτυνε. Όνόματα Έλλήνων μοντέρνων καλλιτεχνών άρχισαν να ξεχωρίζουν πρώτα ίδίως έξω από την Έλλάδα. Μιά ζύμωση αισθη-
τική γίνονταν και έδω από νέους καλλιτεχνικά συγχρονισμένους, ειλικρινείς και τολμηρούς, που σιγά-σιγά ανάδειξε άξια όνόματα. Μες στους πρωτοπόρους της αξιόλογης αυτής κίνησης που άκο-
λοούθησαν την ψυχική τους διάθεση, που κατατόπισαν τις προσπά-
θειές τους μέσα σε μιά αντίληψη άπαλλαγμένη από περιοριστικούς κανόνες, αφίνοντας την άτομικότητά τους την άνήσυχη να ζητήσει καινούργιους δρόμους, συγκαταλέγονται και οι έκλεκτοι καλλιτέχνες της ομάδας «Τέχνη».

Είνε γνωστό τό πώς χαρακτηρίζονται άπ' τους άύστηρά και μο-
νόπλευρα συντηρητικούς οι τεχνίτες με τις νεωτεριστικές έκδηλώ-
σεις — τό λιγώτερο που θα τους καταλογιστεί είνε άικανότητα. Έν-
τούτοις είδαμε ανθρώπους τρομερά ενάντια διατεθειμένους νά μπαί-
νουν δισταχτικοί και άγριεμένοι στην αίθουσα Στρατηγούπουλου και ύστερα σιγά-σιγά νά ήμερεύουν και νά δείχνουν ενδιαφέρον για τους ζωγραφικούς πίνακας, τά γλυπτικά έργα, τά διακοσμητικά έκθέματα νά συνεπαίρονται άπ' την ειλικρινεία και την δύναμη της έκφρα-
σής τους, τη χάρη και την αισθητική τους παρουσίαση.

Γιά όσους παρακολουθούν με άγάπη την εξέλιξη της Τέχνης γενικά ή έκθεση αυτή είνε μιά άνακούφιση, μιά ικανοποίηση. Τά όνόματα άλλως τε των καλλιτεχνών της ομάδας στέκονται στην πρώτη γραμμή — τόσο οι νεώτεροι με την έξελιγμένη κατεύθυνσή τους και τό ίσχυρό τους ταλέντο όσο και οι άναγνωρισμένοι με τον όγκο της ως τά τώρα εργασίας τους και την χωρι: συμβιβασμούς και ύπο-
χωρήσεις στερεωθεΐσα φήμη τους.

Ό κριτικός με την προηγμένη κάπως αντίληψη δέ μπορεί παρά νά όμολογήσει ότι ή έκθεση αυτή είνε ένας σημαντικός σταθμός μέσ στη σταδιοδρομία της τέχνης στη χώρα μας.

Τό γενικό αντίκρουσμα της ιδέας μιάς ομαδικής έκθεσης με τέτοια εξέχοντα στοιχεία δέν μπορεί νά σταθεί παρά σά μιά εισα-
γωγική γενική έντύπωση. Δέν πρέπει και ούτε είνε δυνατό κανείς νά περιλάβει μέσα σ' ένα όλον τόσο διαφορετικά άποδομένα συναι-
σθήματα από τεχνίτες που κείνο που κυρίως τους διακρίνει είνε ή όσο τό δυνατό περισσότερο άπομάκρυνσή τους άπ' τό ελπυμένο και ή εύσυνείδητη κατατόπισή τους στην δι' ένα έκαστον ίδίαν καλλι-
τεχνική έκφραση.

Αυστυχώς μέσα σ' ένα σύντομο άρθρο δέν είνε πάλι δυνατό νά μιλήσει κανείς αναλυτικά και έκτεταμένα για την εργασία δέκα καλλιτεχνών και έτσι θα περιοριστούμε σε λίγα λόγια για τόν καθένα.

Μερικούς άπ' τους έκθέτοντας ζωγράφους είχαμε την εύκαιρία νά τους παρακολουθήσομε από καιρό: τήν Άλεξανδρίδου, τόν Βι-
τώρη, τόν Παπαδημητρίου, τόν Ίτεφανόπουλο.

Η δουλειά της Άλεξανδρίδου μάς συγκινεί με την εύαισθησία της σύλληψης και την έντεχνη άπλοποίηση των ζωγραφικών μέ-
σων που δέν άφαιρεί όμως τίποτα άπ' τη δυνατή έκφραση των χρω-
ματικών της συνδυασμών. Η κ. Άλεξανδρίδου ψυχολογεί την σύν-
θεσή της. Βρίσκομε πώς έχει έξαιρετική έπιτυχία στο πορτραίτο. Τό πορτραίτο της Δίδος Πολυχρονιάδου έχει μιά πλαστικότητα και μιά ένότητα στους χρωματικούς συνδυασμούς ξεχωριστή. Οι φυσιο-
γνωμίες των Άραπάδων που έκθέτει είνε γερά χαρακτηρισμένες και έχουν πολλήν έσωτερικότητα.

Έλευθερη πινελιά και πολύ ταλέντο έδειχνε από μιάς άρχής ή δουλειά του Βισώρη. Ζωγραφίζει με νευρικότητα. Τά τοπία που παρουσιάζει έχουν αξιόλογα ζωγραφικά προτερήματα, άλλα χαρα-
κτηριστική της τεχνιοτροπίας του είνε ή προσωπογραφία της Κας Κ.

Τόν Παπαδημητρίου παρακολουθούμε επίσης από καιρό. Θυ-
μούμαστε μερικές ώραιες άλεξανδρινές δύσεις του. Έδω τόν βρίσκομε σε μιά αντίληψη πιά προηγμένη. Έκθέτει από τά καλά άγλυπτικά του κομμάτια. Τά «σπίτια» (άρθρ. 68) είνε ένα μετω-
μένο ζωγραφικό έργο.

Τήν όρμη και τη δύναμη της έκφρασης του Στεφανούπουλου και την ιδιόρρυθμη αντίληψή του της σύνθεσης την βρίσκομε πάλι στα έργα του της τωρινής έκθεσης. Έξαιρετικά μορφωμένο ζω-
γραφικά είνε τό «Συναπάντημα». Οι δύο σκυριανοί που κυριαρχούν στον πίνακα είνε θαυμάσια χαρακτηρισμένοι και ή όλη σύνθεση δεί-
χνει μεαστρία και μιά ζωγραφικότητα πολύ πλούσια. Σεχωρίζει με την όρμητικότητα της και ή σύθεση «Άνήμερα της Παναγίας».

Η εργασία της Δίδος Άναγνωστοπούλου δείχνει ταλέντο στε-
ρεά βασισμένο. Ζωγραφίζει με μεαστρία. Οι συνθέσεις της έχουνε χάρη και δείχνουν ικανότητα στην παρουσίαση και έμφυτη καλαι-
σθησία. Μάς άρεσαν ιδιαίτερα οι «χωρικές Πελοποννήσου» για μιά έξχωρη παίητέ.

Ό κ. Άστεριάδης, από τους ενδιαφερόντας νέους καλλιτέχνες, έχει έπιδοθεί με έπιτυχία στην άκουαρέλλα. Η έκδηλωσή του μάς είνε συμπαθητική. Άπ' τά έργα που έκθέτει βρίσκομε ότι και στα λάδια του έχει μιά εύαισθησία και μιάν αξιοπρόσθετη ζωγραφική έκφραση. Στα τοπία του δείχνει μιά ζήτηση χρωματιστικής δυνα-
μικότητας.

Σεχωρίζει μέσ στην έκθεση ή εργασία του Σπ. Βασιλείου Ό πριμιτιβισμός που έπιτυχαίνει και ή πολλή ικανότητα του στην πλαστικότητα τόν δείχνουν προωρισμένο νά τραβήξει μπροστά. Τά «Τουρκοβούνια» και τό «Τοπίο» είνε άπ τά καλύτερά του.

Οί έυλογραφίες και Eaux-fortes του κ. Άγγέλου Θεοδωρόπου-
λου είνε τόσο έξαιρετικές, ώστε ιδιαίτερα νά μάς άπασχολήσουν. Ό καλλιτέχνης έκθέτει και ζωγραφικά έργα, άλλ έμάς μάς έχει κυριέ-
ψει ή δουλειά του στο ξύλο. Η τεχνική του έχει έπιτύχει φινέτσες και ύπερνήσει τις πολλαπλές δυσκολίες της έπεξεργασίας του ξύλου. Η

δύναμη τῆς σύνθεσης καὶ ἡ ἀτμόσφαιρα τῶν gravures του τὸν παρουσιάζουν μοναδικὸ στὸ εἶδος στὴν Ἑλλάδα.

Ἡ Δνὶς Οἰκονομίδου διακρίνεται γιὰ τὴν δύναμη τοῦ ζωγραφικοῦ ὕφους τῆς καὶ τὴν ἐπίζηλη ἱκανότητά τῆς στὴ χρῆση τοῦ χρώματος. Ἡ ὀρητικότητα τῆς εἶνε ἀρρενωπὴ καὶ ἡ ἐκφραστὴ τῆς ἔχει μιὰ ἀνάταση ἀξιοπρόσεκτη. Εἶνε στὴ σειρά τῶν γερῶν ταλέντων. Ἡ «Νατὺρ Μόρτ» ποὺ εἶδαμε μᾶς ἄρρεσε ξεχωριστά.

Ὁ κ. Πάγκαλος ἔξέχει μὲ τὶς ἐξαιρετικὲς ζωγραφικὲς του ιδιότητες.

Τὰ γαλλικὰ τοπεῖα του μᾶς δείχνουν τὴ μετωπὴν ζωγραφικὴν τὴν ἀντίληψιν μὲς σὲ μιὰ εὐαίσθητη ἐκφραση. Πολὺ πρωτότυπο καὶ εὐχίριστο τὸ procédé του στὶς ἀκουαρέλλες, ποὺ μᾶς παρουσίασε.

Ἀπὸ τὰ ἔργα τοῦ κ. Ρέγκου ξεχωρίζει τὸ «τοπεῖο» του μὲ τὴν χρωματικὴν του φινέτσα.

Τὰ γλυπτικὰ ἀρμονισμένα θαυμάσια μὲ τὰ ζωγραφικὰ ἔργα παρουσιάζουν ἓνα σύνολο ἐξαιρετικῆς αἰσθητικῆς ἐντύπωσης.

Ἄπ' τὰ πιὸ χαρακτηριστικὰ κομμάτια τοῦ κ. Ρῶκ εἶνε ἓνα ἐκφραστικὸ κεφάλι τοῦ ποιητῆ Μαλακίση, ποὺ ἀποδίδει μὲ πολλὴν ἐπιτυχία τὴν εὐγενικὴν του φυσιογνωμία. Ἐπίσης μᾶς κάνουν ἐντύπωση οἱ ἀναγλυφικὲς παραστάσεις του στὸ ξύλο.

Ὁ γλύπτης Σῶχος μὲ τὸ δυνατὸ ἐρμηνευτικὸ του ὕφος καὶ τὴν ἐξαιρετικὴν συγκίνηση στὴν ἐκφρασὴν του μᾶς παρουσιάζει σειρά ὠραίων ἔργων του. Ξεχωρίζει ἡ «Κεφαλὴ Ἀθηναίας» μὲ τὴν ἀπλότητά τῆς ἐπίσης τὸ κεφάλι τοῦ «Καψάλη» γιὰ τὸ γερὸ φιάξιμό του.

Ἡ ὀρητικότητα καὶ ἡ ὀραμαλεότητα στὸ ἔργο τοῦ Τόμπρου μᾶς κάνει ξεχωριστὴ αἰσθήση. Ἐκδηλώνεται μὲ μιὰ γερὴ ἀρχιτεκτονικὴ καὶ ἓνα ψυχικὸ σθένος. Ἰδιαιτέρως μᾶς ἐνθουσιάζουν τὰ τελευταῖα του ἔργα ὅπως ἡ «Κεφαλὴ» καὶ τὸ θαυμάσιο ἄγαλμά του τῶν δελφικῶν εορτῶν «Ζεὺς» γιὰ τὴν δυναμικότητα καὶ ἀπλοποίησιν τῆς ἀρχιτεκτονικῆς φόρμας.

Τὰ διακοσμητικὰ ἐκθέματα παρουσιάζουν μεγάλο ἐνδιαφέρον. Τὰ σμάλτα καὶ τὰ μπατικ τῆς Δίδος Διαμαντοπούλου δικαίως ἐπισύρουν τὴν προσοχὴ καὶ προκαλοῦν τὸν ἔπαινο τῶν ἐπισκεπτῶν μὲ τὴν λεπτότητα τῆς ἐπεξεργασίας των καὶ τὸ ἐξαιρετικὸ καλλιτεχνικὸ γούστο τῆς σύλληψης των.

Ὁ κ. Ξενοπούλος ἐκθέτει δείγματα «βιτρώ» καὶ μωσαϊκῶν, ποὺ μᾶς δίνουν πολλὰς ἐλπίδες γιὰ τὴν προαγωγὴν τῆς διακοσμητικῆς ἀντίληψης τοῦ τόπου μας. Τὸ μωσαϊκὸν τοῦ «Ἁγίου Γεωργίου» ἔχει πολλὰ προτερήματα σύνθεσης καὶ ἀρμονίας χρώματος. Αἱ παραστάσεις τῶν γυαλιῶν του ἔχουν φινέτσες στὸ σχέδιον καὶ τὸ χρῶμα.

Στὸ σύνολον τῆς ἐκθέσεως προσθέτουν μιὰ χαριτωμένη καὶ ἀνοηχτόκαρδη νότα τὰ ποικιλόχρωμα βάζα καὶ πιάτα τῆς δίδος Πολυχρονιάδου.

Τὸ ἐξαιρετικὸν τῆς ταλέντου στὸ εἶδος αὐτὸ μᾶς δίνει ἀρμονικοὺς χρωματικοὺς συνδυασμοὺς στὶς ποικιλόμορφες καὶ αἰσθητικῆς φαιάνης τῆς.

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΕΣ

Ἡ ΜΙΑ ΠΛΗΓΗ ΔΙΧΩΣ ΑἶΜΑ.

Μὲ τὸ μυθιστόρημά του «Μία πληγὴ χωρὶς αἶμα» — ὠραῖος τίτλος καὶ βαθυστόχαστος ὁ κ. Σαράβας, νέος ἀκόμη, συμπαθέστατος καὶ σεμνὸς νέος, πλησιάζει περισσότερο τὸ πρῶτον στάδιον τῆς συγγραφικῆς του ἐργασίας, ποῦ ἦταν, χωρὶς ἄλλο, τὸ καλύτερον. Γιὰ τὴν «Κόχυλα» θέλω νὰ πῶ, ἓνα μικρὸ ἐρωτικὸ διήγημα — μιὰ, ὑπερ-σεξουαλιστικὴ, ὑποσυνειδητὴ ἀμοιβαία ἔλξη ἐνὸς ἀνθρώπου καὶ μιᾶς μαῖμους — ποῦ ἐθύμιζε Πόε, ποῦ διαγραφόταν μέσα ἀπὸ τὸ ἀτημέλητον καὶ συχνὰ ἀσύντακτον ὕφος τῆς μιᾶς ἀλλότροπης αἰσθητικῆς, καὶ ποῦ ἐπρομηνοῦσε κάτι τὸ ἀκατατόπιστον γιὰ τὴν λογοτεχνία μας, ἀλλ' ὁμως πάντα τὸ σημαντικόν.

Ἐπακολούθησε τὸ «Δάσος τοῦ Θανάτου», κάμποσον καιρὸν μετὰ τὴν «Ἐκείνη» τοῦ συναδέλφου του κ. Τσουκαλά. Ρωμαντικὰ βιβλία καὶ τὰ δύο, — ἄς προσθέσωμε κ' ἓνα ἴριον: τὴν μικρὴν «Ντολορίτα» τοῦ κ. Ντόλη Νίτσα, — ἦσαν ὁ τελευταῖος στίχον Ἑλλάδα ἀντίπαλος τοῦ Κνουτ Χάμσον, τοῦ συγγραφέως ποῦ ἔφερε τὸν ρωμαντισμὸν μὲ μιὰ καινούργια, ἀπαθὴ τᾶχα καὶ κρύα, μορφὴν τοῦ ρεαλιστοῦ ἐκείνου μὲ τὸ παχύτατον ὑπόστρωμα σφοδροῦ λυρισμοῦ, ποῦ δὲν ἀργοῦσε νὰ κορυφωθῆ καὶ νὰ ξεσπάσῃ. Τὸ δάσος τοῦ θανάτου, — τίτλος ἀσυμβίβαστα ἐπίσημος καὶ χτυπητός, περασμένης ἐποχῆς, — δὲν ἦταν παρὰ ἓνα ὑπαίθριον σανατόριον. Ἐκυκλοφοροῦσαν ἄρρωστοι ἀπελπιστικὰ μονότονοι καὶ ὑγιεῖς ἀδικαιολόγητοι σκληροὶ καὶ ὁ μόνος ἀντιπερισπασμὸς, ἓνας ἀλήθεια, πολυταξιδεμένος καὶ ὄνειροπόλος, δὲν εὗρεσκε ὡς τὸ τέλος ἔλεος ἀπὸ τὸν συγγραφέα, ὁ ὁποῖος ἐξευτέλιξε στὰ μάτια τοῦ ἀναγνώστου τὸν εὐρύτερον ἐκείνον ἀνθρώπον, βάζοντας στὰ ἴχνην του μιὰ περὶ ἄγροτικὴν χωροφυλακίαν.

Ἡ «Πληγὴ δίχως αἶμα» εἶναι ἀσυγκρίτως περισσότερο ὑποβλητικὴ καὶ συγχρόνως ἀρκετὰ ἀληθινὴ σὲ πολλὰς λεπτομέρειας: κ' ἀκόμη, ἀρκετὰ καλογραμμένη. Τὸ γράψιμό τῆς εἶναι ἀρκετὰ στρογγυλὸν καὶ οἱ ἀσάφειές τῆς ἐλάχιστες. — Θυμίζει τὸν «Σταθμὸν τοῦ κ. Π. Χόρν. Εἶναι κ' ἐδῶ ἓνα «γχορὺν» ἠθοποιῶν, ὅπου ὁ συγγραφεὺς ἔχει προσληφθεὶ τᾶχα γιὰ ἀντιγραφεὺς, — εἶναι φρικτὰ κακογράφος ἀντιγραφεὺς ποῦ μαλλώνει ἀδιάκοπα γιὰ τοῦτον μὲ τὸν ὑποβόλκα, — μὰ ὅπου δὲν ὑπάρχει κανένας «σταθμὸς», κανένα ἰδανικὸν τέμμα, παρὰ ἡ ἀχαρῆ, ἡ ἀπογοητευμένη, ἡ νομαδικὴ περιπλάνησιν ἀνάμεσα στὴν φιλαργυρία τῶν ἐπαρχιακῶν θεατρῶν καὶ στὴν λαίμαργίαν τῆς σαρκός, ποῦ κυριαρχεῖ στοὺς ἐπαρχιώτες θεατρόφιλους.

Ἡ ἀτμόσφαιρα τοῦ βιβλίου εἶναι βαρεῖα καὶ πνιχτικὴ. Ὁ συγγραφεὺς θέλει νὰ βλέπει στοὺς ἐξευτελισμένους ἀνθρώπους μιάν ἀνάταση καὶ μιὰ δόξα γιὰ ἐξαγνισμόν, σὲ τρόπον ποῦ νὰ θυμίζον τὸ μετρημένον κ' ὠραῖον διήγημα τοῦ Πέτρου Πικροῦ «Σὰ θά γίνουμε ἀνθρώποι». Ἐγὼ δὲν κατόρθωσα νὰ ἴδω, νὰ αἰσθανθῶ, — τ' ὁμολογῶ, — παρόμοιον πρᾶγμα. Ὡς τόσο, τὸ γχορὺν αὐτὸ δὲν ἀποτελεῖ ἀπλῶς μιὰ μάζα, οὔτε ἀπρόσωπὴν ἀγέλην, κομφὴ καὶ τυφλή: ὑπάρχουν οἱ φιλοδοξίαι, οἱ ραδιουργίαι, — πρὸ πάντων οἱ ραδιουργίαι, — οἱ συκοφαντίαι, καὶ οἱ συμπάθειαι: μὰ νὰ τίς ποῦμε συμπάθειαι, αὐτὲς τίς ὅλως διόλου σαρκικῆς συγγένειας, ποῦ μόνον

τὸ spleen, μόνο ἡ ἀνία κ' ἢ ἐξάντληση εἶναι δυνατόν νὰ ὀδηγή-
σουν τὸν ἄνθρωπο;

Ἐκεῖνο πού δὲν ζωγραφίζεται ὅμως, θαρρῶ, ἀρκετὰ μέσα στὸν
πλάνητα αὐτὸν θίασο, εἶναι ἡ φτώχεια, ἡ πείνα, ἡ στέρηση τῶν
χρημάτων. Ὁ συγγραφεὺς λέγει πὼς ἔζησε κοντὰ σὲ τέτοιον κό-
σμο. Νὰ πιστέψωμε ὅτι τὸν εἶδε κ' ἀληθινά, διάπλατα, ἀντικειμε-
νικά; κ' ὅτι ἡ νεότης του δὲν τὸν παρέσυρε νὰ περιορισθῆ καὶ νὰ
ἐμβαθύνῃ μόνο σὲ μονομέρειες;

Τὸ βιβλίον τοῦ κ. Σαράβα εἶναι ὡς τόσο, αὐτό, ἕνας σταθμὸς
στὸ ἔργον του, πού παρακολουθοῦμε μὲ συμπάθεια κ' ἐνδιαφέρον.
Καὶ πού, — ἀφοῦ ὅπως δῆποτε πρέπει νὰ ἐξακολουθοῦμε νὰ εἰμα-
στε κριτικοί, — προβλέπομε πὼς θάνεβαίνη, θὰ ξεκαθαρίζεται,
θὰ τελειοποιεῖται ὁλοένα (*).

ΤΕΛΛΟΣ ΑΓΡΑΣ

Μ. ΚΑΛΛΟΝΑΙΟΥ «*Ἀγροτικά*» (Ἀθήνα, 1930).

Ὁ κ. Καλλοναῖος μᾶς εἶνε γνωστός καὶ ἀπὸ ἄλλα του ἔργα,
πεζὰ καὶ ἔμμετρα, πού ἐξέδωσε κατὰ διαστήματα. Στ' «*Ἀγροτικά*»
τοῦ ὅμως μᾶς παρουσιάζεται μὲ καινούργια μορφή. «Φτάνει τόση
δουλειὰ στὸ φλογερὸ καμίνι τῆς σκέψης μὲ τὴν πέννα», γράφει
στὴν ἀρχὴ τοῦ βιβλίου, «καιρὸς νὰ πιάσουμε τ'ἀλλετρί τῆς πλουτο-
δότας γῆς...!» Τὰ ποιήματα πού ἀποτελοῦν τὴν σύντομη συλ-
λογὴν του εἶνε ζωγραφίαι, παρμένες ἀπὸ διάφορα γεγονότα τῆς Ἑλ-
ληνικῆς ἐξοχικῆς ζωῆς, σὲ διάφορες ἐποχές. Πρόκειται δηλαδὴ γιὰ
ἓνα λυρισμὸ μὲ βάσι του τὴν ἠθογραφία — καὶ πού θυμίζει σὲ μερικὰ
μέρη τὸ σαγηνευτικὸ τραγοῦδι τοῦ Μαλακάση.

Ἐκεῖνο πού χαρακτηρίζει τὰ ποιήματα αὐτὰ εἶνε ἡ ἀπλότης
τῆς κατασκευῆς των. Τὸ λεξιλόγιόν των δὲν ἔχει καὶ πολλὴ ποικιλία,
καὶ ὅμως ἔχουν ἀπόδοσιν ἀρκετὰ καλὴ. Ἡ μορφὴ των τὰ πλησιάζει
πολύ μὲ τὸ δημοτικὸ τραγοῦδι, τόσο στὸ ὕφος ὅσο καὶ στὴν
στιχογραφικὴν των — ὅλα σχεδὸν ἀποτελοῦνται ἀπὸ τὸν κλασικόν, νὰ
ποῦμε, τοῦ δημοτικοῦ τραγοῦδιού δεκαπεντασύλλαβον στίχον.

Στὸ ποίημα «*Χωριανή*», ὁ κ. Καλλοναῖος τραγοῦδει τὴς «*χά-
ρες*» μᾶς νέας χωριανῆς του, μ' ἐπιθυμία πού βέβαια εἶνε σαρκική.
Συγκινητικὰ εἶνε τὰ «Ὁ θάνατος τῆς κόρης» καὶ «*Νεραϊδοφιλη-
μένη*». Ἐπίσης μᾶρεσαν τὰ «*Ἀλῶνι*», «*Καλοκαίρι*», «*Τρύγοι*».
Μὰ ἀπ' ὅλα τὰ τραγοῦδια τοῦ βιβλίου ξεχωρίζω τὴν «*Καλλονή*»
(ὄνομα χωριοῦ τῆς Λέσβου — τοῦ χωριοῦ τοῦ ποιητοῦ πιθανῶς).
'Ανάμεικτ' ἀπ' τὴν περιγραφὴν τῶν πρόσχαρων περιγυαλιῶν τῆς Καλ-
λονῆς, μὲ τὴς γοργοτάξειδες βαρκοῦλες καὶ τὰ πολυάρμενα καΐκια,
διαβλέπει κανεὶς τὴν συγκίνησιν πού δονεῖ τὴν καρδίαν τοῦ ποι-
ητοῦ.

Τ' «*Ἀγροτικά*» δὲν περιέχουν βέβαια κανένα ποίημα τὸ ὅποιο
μποροῦμε νὰ ὀνομάσωμε ἀριστούργημα τὸ σύνολόν των ὅμως ἔχει
μιὰ γλυκύτητα ἀτμοσφαιρᾶς, μιὰ δροσιὰ καὶ μιὰ χάρι, ἀπὸ ἐκεῖνες
πού δὲν συναντοῦμε καὶ πολὺ συχνά.

Γ. Α. Π.

ΒΙΒΛΙΑ ΠΟΥ ΛΑΒΑΜΕ

ΓΕΡΑΣ. ΣΠΑΤΑΛΑ «*Ὁ βίος μιᾶς ψυχῆς*». Ἐκδοτ. Ἀριστ. Μαυ-
ρίδης, Ἀθήναι 1930.

ΣΤΡΑΤΗ ΜΥΡΙΒΛΗ «*Ἡ Ζωὴ ἐν Τάφῳ*» Τόμος Α-Β. Ἀθή-
να 1930.

ΕΥΡΥΔΙΚΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΙΔΟΥ «*Μύθοι καὶ διηγήματα*». Εἰκό-
νες Χαρίκλειας Στεφανοπούλου. Ἐκδοτ. Οἶκος Δημητράκου,
'Αθήνα.

ΦΑΝΗ ΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΥ «*Ρήγας ὁ Βελεστινλῆς*», βιογραφικὸν
ἐράνισμα, Ἀθήνα Τυπ. Βάρτσου 1930.

ΦΑΝΗ ΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΥ «*Ρήγας ὁ Βελεστινλῆς*» (1757—1798),
Τυπ. Π.Δ. Σακελλάριος, Ἀθήνα 1930.

ΑΝΤΩΝΙΟΥ ΣΧΟΥ «*Ἡ Δαϊκὴ Τέχνη στὴ Ντῆνο*» Ἀθήνα 1903.

ΘΡΑΣΥΒΟΥΛΟΥ ΣΤΑΥΡΟΥ «*Νεοελληνικὴ Μετρικὴ*» Ἀθήνα.
Βιβλιοπ. Ι. Σιδέρη, 1930.

ΑΓΓΕΛΟΥ ΣΗΜΗΡΙΩΤΗ «*Ἀστραία*». Δράμα. Ἀθήνα 1929.

ΧΡ. ΒΑΣΙΛΑΚΑΚΗ «*Πληγὲς καὶ φραγγέλιον*», Ἐκδ. «Ὁ Κο-
ραῖς» Ἀθήνα 1930.

ΤΕΥΚΡΟΥ ΑΝΘΙΑ «*Ἄγιε σατὰν ἐλέησόν με*» Ἐκδ. Μαυρίδης,
'Αθήνα 1930.

ALFRED LORD TENNYSON «*Ἐνὸχ Ἄρπτεν*» μετάφραση Γ. Ι.
Μπουρόλου Ἐκδ. Περιοδ. «*Μουσικὰ Χρονικὰ*» Ἀθήνα, Ἀπρί-
λης 1930.

Κ. ΦΑΛΤΑΙΤΣ «*Ἡ κίνησις εἰς τὴν δημιουργίαν τῆς γλώσσης*».
Γλωσσολογικὸν σχεδιάσμα ΙΙ. Τυπ. Δ. Δελῆ καὶ Ι. Τσίση, Ἀθή-
να 1929.

Κ. ΦΑΛΤΑΙΤΣ «*Ἡ ἀρχαιότης τῆς λεγομένης νεοελληνικῆς*».
Γλωσσολογικὸν σχεδιάσμα ΙΙΙ. Τυπ. Κ. Ο. Ζάκα. Ἀθήναι 1930.

GUSTAVE JEQUIER «*Ἀρχαῖοι Διγύπτιοι*» Ἐλεύθερη διασκευὴ
Βασ. Δασκαλάκη. Τῆς σειρᾶς «*Ἱστορία τῶν λαῶν*». Ἐκδοτ. Οἶκος
ὁ «*Κοραῖς*» Ἀθήνα 1929.

ΕΛΛΗΣ ΛΑΜΠΡΙΔΗ «*Οἱ Αἰγαῖοι*» Κρητομυκηναϊκὸς πολιτισμὸς.
Τῆς σειρᾶς «*Ἱστορία τῶν λαῶν*» Ἐκδοτ. καὶ Τυπ. Οἶκος ὁ «*Κο-
ραῖς*» 1929.

ΣΙΛΛΕΡ «*Ἡ Καμπάνα*» μετάφρασις Θάνου Κρίμπα. Ἐκδ. καὶ
Τυπ. οἶκος «ὁ Κοραῖς».

MARIO MONTANI «*Κάποιες ψυχῆς*» Ἀθήνα 1930.

Γ. ΧΡ. ΜΟΔΗ «*Στὰ Μακεδονικὰ βουνά*» Ἐκδ. Α. Ι. Πάλλης,
'Αθήνα 1930.

ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ Γ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΛΙΔΗ «*Ἡ ἑκατονταετηρεὶς τοῦ Αἰ-
γυπτίωτου Ἑλληνισμοῦ καὶ τὸ μέλλον του*». Ἐκδ. Βιβλ. «*Γράμ-
ματα*», Ἀλεξάνδρεια 1930.

ΤΩΝΗ Ι. ΜΑΡΤΑΛΗ «*Ἀθάνατες Ζωὲς*», Μᾶης τοῦ 1930. Κάιρο.

(*) Σ. «*Αλ. Τ.*» Ἡ βιβλιοκρισία αὕτη γράφτηκε πρὶν τὸ τρα-
γικὸ τέλος τοῦ Σαράβα.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ, ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ

«**Νέα Έστία**» τεύχος 15 Μαΐου, 1ης και 15 Ιουνίου.

Τεύχος 15 Μαΐου. Ο κ. Ναπολέων Λαπαθιώτης δημοσιεύει ένα ωραίο ποίημα «De profundis».

Ο κ. Τέλλος Άγρας έχει ένα άρθρο πάνω στο έργο του Καβάφη. Δεπτότατες είναι πολλές του παρατηρήσεις. Η συσχέτιση που κάνει διαφόρων ποιημάτων φανερώσει μια σοφή διεισδυση στο πνεύμα της καθαφικής ποίησης—του Όμνυει δέν είναι ολοφάνερη συνέχεια και τέλος τὸ Νόησις; γράφει μεταξύ άλλων. Τὸ «Ἡ ἀρχή των»—χωρίς νά έχει τὼν δυὸ άλλων τῆ στενῆ σχέσης πού ἐξυπνότατα διάκρινε ὁ κ. Άγρας—φέρνει ἕνα πλάγιο φῶς καὶ στὰ δυὸ. Είναι ἐνδιαφέρουσες οἱ παρατηρήσεις τοῦ κ. Άγρα πάνω στο ἑρμηνευτικό πρόβλημα: ἴσως δοκουμεντα γιὰ τὴν ἐξέτασή του θὰ ἦταν τὰ ποιήματα γιὰ τὸν Ἰουλιανό: ἡ στάση τοῦ ποιητῆ σ' αὐτὰ εἶναι ἐνάντια στὸν παγανισμό. Ἡ στιχογραφία καὶ ἡ γλῶσσα τῶν ποιημάτων ἐξετάζονται ἀπὸ τὸν κ. Άγρα μὲ σπάνια ἀρμοδιότητα. Οἱ παράγραφοι «Τὸ περιεχόμενο» εἶναι ἐργασία κριτικοῦ μὲ πολλὰ φῶτα καὶ μὲ πολλὰ προσόντα ἀντίληψης.

Στὸ τεύχος 1 Ἰουνίου ὁ κ. Μ. Ι. Μιχαηλίδης ἔχει ἄρθρο γιὰ τὸν Γρηγόριο Ν. Βερναρδάκη.

Ἡ Νίκη Α. Πέρδικα γράφει γιὰ τὴν Σκύρο.

Ο κ. Μάρκος Τσιριμώκος ἔχει στίχους του μ' ἕνα ὥραιο σκίτσο τοῦ ζωγράφου Βασιλείου.

Ἡ «Νέα Έστία» τυπῶν ἕ μεταφρασμένους τοὺς λόγους τοῦ κ. A. Bellesort καὶ τοῦ κ. Άνδρεάδη γιὰ τὰ ἐκατόχρονα τῆς «Revue des Deux Mondes» πού ἐορτάστηκαν τὸν περασμένο Δεκέμβρη.

Τὸ περιοδικὸ τυπώνει ἔργα τῶν καλλιτεχνῶν τῆς ὀμάδας «Τέχνη» ἀπτὴν ἐκθεσὶ τους στοῦ Στρατηγόπουλου—Κ. Παγκάλου, Μ. Τόμπρου, Άγγελου Θεοδωρόπουλου, Κας Χ. Στεφανοπούλου, Ε. Παπαδημητρίου, Α. Ἀστεριάδη, Α. Σώχου, Δ. Στεφανόπουλου, Μαρ. Ἀναγνωστοπούλου, Στ. Βασιλείου, σμάλτα τῆς Πην. Λιαμαντοπούλου.

«**Πρωτοπορία**» φυλλάδιο 6—7. Ἰούνιος—Ἰούλιος.

Τὸ περιοδικὸ μιλά μ' ἐνθουσιασμό γιὰ τὶς Δελφικὲς Ἑορτές, καὶ ἐπιτίθεται στὸν Παλαμᾶ, γιὰ τὶς γνωστὲς ὑποχωρήσεις του στὴ γλῶσσα.

Τυπώνεται ἡ τραγικομωδία τοῦ Ψυχάρη «Ὁ Μαρούσας», καὶ ἄρθρο τοῦ Μιχ. Πριονιστῆ, πού ἐκθέτει τὰ σκάνδαλα τοῦ Νόμπελ καὶ πού φαίνεται νά σατιρίζει ὁ Ψυχάρης στὴν παραπάνω τραγικομωδία του.

Γνώμες τοῦ Φ. Γιοφύλλη καὶ τῆς Λιλῆς Πριονιστῆ γιὰ τὸν Παλαμᾶ πού ἀρνήθηκε νά δημοσιεύει ἡ «Semaine Egyptienne» ἀν καὶ τὶς ζήτησε ἄρθρο τῆς Ναυσικᾶς Γεωργιάδη, «Χαραυγὴ καλοσύνης» σὺν ἐντύπωση ἀπτὴς Δελφικῆς Ἑορτῆς. Ὁ Γιῶργος Βαλταδώρος γράφει γιὰ τὸν Vincent Van Gogh..

«**Ἰόνιος Ἀνθολογία**». Ἀπρίλιος—Μάιος. Ξεχωρίζομε: ποίημα τοῦ Μ. Ἀργυρόπουλου «Ἡ στράτα τῶν καυμῶν», ἄρθρο τοῦ Μ. Βάλσα «Ἰωάννης Ζαμπέλιος» (μὲ συνέχεια) ταξιδιωτικὲς ἐντυπώσεις ἀπτὸ Πήλιο τοῦ Ὁμηροῦ Μπεκέ.

«**Μουσικὰ Χρονικά**». Ἀπρίλιος—Μάιος 1930.

Μὲ πολὺ καλὴ συνεργασία γιὰ τὴ μουσικὴ. Ἄρθρο τοῦ κ. Κωνστ. Παπαδημητρίου «Οἱ θεῦλοι τῆς Τροίας στὴν τέχνη». Τὸ «Νουσικὸν αἰσθημα στὴ γλῶσσα» τοῦ Γεωργίου Λαμπελέτ. Ἡ κίνηση τοῦ περιοδικοῦ πολὺ καλὴ. Δημοσιεύεται ὄλο τὸ ποίημα τοῦ Tennyson «Ἐνοχ Ἄρντεν» πού μεταφράσε ὁ κ. Μπούρλος καὶ πού κυκλοφόρησε τελευταία σὲ ἐκδοσι τῶν «Μουσικῶν Χρονικῶν» μὲ εἰκόνες τοῦ ζωγράφου Β. Γερμενῆ.

«**Κυκλάδες**». Ἔτος πρῶτο, ἀριθ. 1. Ἰούνιος 1930. Σύρος.

Στὸ καινούργιο περιοδικὸ εὐχόμεστε κάθε προκοπή. Φαίνεται νά βγαίνει μὲ βάσεις καὶ ὄχι μόνο μὲ ἐλπίδες. Διευθύνεται ἀπτὴν ποιήτρια Ρίτα Μπούμη, τὴν Κατίνα Μπαίλα καὶ τὸν Βίκτωρα Παπαδάκη

Ἄπτὴν ὄλη: Διήγημα τοῦ Γιάννη Σκαρίμπα «Ἡ κυρὰ τῆς ἀγάπης», Ποιήματα τῆς Διαλεχτῆς Ζευγώλη καὶ Ρίτας Μπούμη, Διήγημα τοῦ Β. Παπαδάκη.—

Στὸ τεύχος τοῦ Ἰουλίου δημοσιεύεται ἕνα ἐνδιαφέρον γράμμα τοῦ κ. Ε. Μπούμη πρὸς τὸν ἰδρυτῆ τοῦ «Ἐθνικοῦ Ἰνστιτούτου τοῦ Ἀρχαίου Δράματος» στὶς Συρακοῦσες κόμητα Μάριο Γκαρζάλλο σχετικὰ μὲ τὶς παραστάσεις τῶν Δελφῶν.

«**Ἑλληνικὴ Ἐπιθεώρηση**». Μάιος—Ἰούνιος. Στίχοι τῆς Πολυδούρη καὶ τοῦ Σ. Παναγιωτόπουλου μὲ πρόφα τοῦ Γαλιούρη ἄρθρο τοῦ Μάριου Βαϊάνου γιὰ τὸν Τόμπρο. Τὸ τεύχος τοῦ Μαΐου ἔχει ἕνα σημείωμα μὲ ὑπογραφή Μ. «Μία ἐπανόρθωσις πού... δέν διαφεύδει». Πρόκειται γιὰ τὸ ἀληθινὰ παραδοξὸ ζήτημα τοῦ ἄρθρου τοῦ κ. Παπαδήμα (περὶ Καβάφη) στὸ «Νουμᾶ» γιὰ τὸ ὅποιο ἡ «Πνοή» ἔκανε ἀποκαλύψεις λέγοντας ὅτι ἔγιναν ἀλλαγὲς σ' αὐτὸ γιὰ νά χτυπηθεῖ ἕνας ἀπτοὺς φίλους τῆς.

Στὸ τελευταῖο τεύχος μας ἀναφέραμε τὴν περιεργὴ αὐτὴ ὑπόθεση. Στὸ σημείωμα τῆς «Ἑλληνικῆς Ἐπιθεώρησης» τυπώνεται ἕνα γράμμα τοῦ κ. Παπαδήμα πρὸς τὸν κ. Μαγγανάρη σχετικὰ μὲ τὴν ὑπόθεση. Ὁ κ. Μ. ἐξακολουθεῖ νά εἶναι τῆς γνώμης ὅτι τὸ ἄρθρο (τὸ περὶ Καβάφη) «λογοκρίθηκε μὲ τὸν τρόπο ἀ κ ρ ι β ὼ ς πού ἀνέγραψε ἡ «Πνοή» καὶ σύμφωνα μὲ τὶς ἀντιπάθειες τοῦ... ρηξικέλευθου διευθυντῆ τοῦ Νουμᾶ πού δέν ἔχει τὸ θάρρος τῆς γνώμης του. Τὸν προκαλοῦμε λοιπὸν νά φαιτοτυπησε ἢ τὸ χειρόγραφο τοῦ κ. Παπαδ. ὅπως τὸ εἶχαμε δεῖ στὸ Τυπογραφεῖο Μαυρίδη, ὅπου τυπωνόταν ὁ «Νουμᾶς».

«**Νέοι Ἀνθρωποὶ**». Ἀπρίλιος, Μᾶης, Ἰούνιος 1930.

Ποίημα τοῦ Τεύχρου Ἀνθία ἀπτὴ συλλογὴ του πού κυκλοφόρησε τελευταία «Ἅγιε Σατάν ἐλέησόν με».

Στὸ τεύχος τοῦ Ἰούνου ποίημα τοῦ Μήτσου Παπανικολάου «Ὁρχος». Ἄρθρο γιὰ τὸν Τεύχρο Ἀνθία τοῦ Ι. Τσιακίση. Στίχοι τῆς Σοφίας Μαυροειδῆ. Μένου Φιλίντ. Χατζηδάκη «Ἐλεγχο».

Ἡ Συντακτικὴ Ἐπιτροπὴ πού βγαίνει τοὺς «Νέους Ἀνθρωποὺς» σπεύδει καὶ βιάζεται. Λέει πὼς δέν ἀναφέραμε τὸ περιοδικὸ στὸ

περασμένο μας τεύχος και τὸ διατυπώνει πονηρούτσικα. Μὰ πῶς θὰ τὸ ἀναγγέλαμε ἀφοῦ τὸ λάβαμε ἀργά ;
" Ἄς εἶναι. Οἱ νέοι μας εἶναι συχωρεμένοι, ἀρχίζουν ἀκόμα.

«Libre». Ἀπρίλης Μάης 1930.

Ὁ κ. Louis Roussel κάνει φτηνὸ πνεῦμα σχετικὰ μὲ ἓνα στίχο ποιήματος πού εἶχε φανεῖ στὸ περιοδικὸ μας.

Δὲν ἐπανερχόμαστε στὸ ζήτημα γιατί στὸν κ. Roussel εἶπαμε ὅ,τι εἴχαμε νὰ ποῦμε. Γιά ἓνα πράγμα μόνον τὸν συμβουλευόμε ἐδῶ (καὶ τοῦ θυμίζομε σχετικὲς παρατηρήσεις μας μὲς στὴν « Ἀλεξανδρινὴ Τέχνη ») νὰ φυλάγεται ὅταν θέλει κάτι νὰ βρεῖ νὰ μᾶς πειράξει, δὲν εἶναι ἱκανὸς γὰ τὰ βάλει μαζί μας καὶ πέφτει πάντα ἔξω. Οὔτε ν' ἀντιγράψει ὀρθὰ δὲν καταφέρνει. Εἶναι « Τ ἠ ν ξενητεία » καὶ ὄχι « Στὴν ξενιτεία ». κ. Ρουσσέλ.

«La Revue Nouvelle». Avril - Mai 1930.

Μιά πρόζα τοῦ Edmond Jaloux. Ἀπόσπασμα ἀπὸ ἓνα βιβλίο τοῦ Ἰσπανοῦ συγγραφέα Eugenio D'Ors πάνω στὸν Césanne. Ἐρωτικά λαϊκὰ τραγούδια κινεζικά μεταφρασμένα ἀπὸ τὸν Sung-Nien Hsu. Ἐντυπώσεις ἀπὸ τὴ Γερμανία τοῦ Manuel Lelis. Δημοσιεύεται σὲ γαλλικὴ μετάφραση τὸ διήγημα τοῦ κ. Θράσου Καστανάκη. Ἡ χορεύτρια Κοντεσίνα Φελιτσιτά. Τὸ καλὸ αὐτὸ γαλλικὸ περιοδικὸ εἶναι ἐνήμερο στὴν λογοτεχνικὴ, θεατρικὴ καὶ καλλιτεχνικὴ κίνηση τοῦ Παρισιοῦ.

«Πανόραμα». Ἀπρίλιος, Μάϊος 1930. Ἀλεξάνδρεια - Κάϊρον.

Σημειώνομε ἓνα διήγημα τοῦ Χρ. Γερογιάννη, στίχους τοῦ κ. Βαϊάνου. Καὶ τὰ δυὸ τεύχη μὲ καλὴν εἰκονογράφηση. Στὸ τεύχος τοῦ Ἀπριλίου ἔχει εἰκόνες ἀπὸ τὸν Ἐορτασμὸ τῆς Ἐθνικῆς Ἐκατονταετηρίδας στὴν Κύπρο.

«Ἀτλαντὶς». Μάϊος, Ἰούνιος 1930. ἑα Ὑόρκη.

Ἐχωρίζομε τὰ ἄρθρα « Πῶς ἀποκτᾶ νερὸ ἡ ἑλληνικὴ πρωτεύουσα », « Ὁ γλύπτης Ἐμμανουὴλ Κοβάκος », « Τὰ Μετέωρα », « Αἱ φιλελληνικοὶ ἑταιρῖαι ἐπὶ ἐπαναστάσεως ». Στὸ τεύχος τοῦ Μαΐου ἔχει ἓνα ποίημα τοῦ Κ. Ν. Κωνσταντινίδη.

«Cinégraphie Journal».

Μὲ καλὴν ὕλη, μὲ πολλὰ καλλιτεχνικὰ εἰδήσεις. Σημειώνομε (σ' ἓνα φύλλο τοῦ Μαΐου) ἓνα ἄρθρο τοῦ κ. Γερώννου πάνω στὸ μυθιστόρημα τοῦ κ. Finbert «Husseïn».

«Νέοι Καιροί». — Ἐβδομαδιαία ἐφημερίδα τοῦ Πειραιᾶ.

Σ' ἓνα φύλλο τοῦ Ἰουνίου συνέντευξη μὲ τὸν καθηγητὴ κ. Μ. Βολονάκη. Βρίσκομε σ' αὐτὴ πληροφορίες γιά τὴν Παγκόσμια Ἱστορία πού σκοπεύει νὰ ἐκδόσει ὁ καθηγητής.

«Ἡ Νιότη». Φύλλα 3-4 καὶ 5-6. Δεκαπενθήμερο μαθητικὸ περιοδικὸ τῆς Χίου. πού μᾶς δείχνει τὴν ἀγάπη καὶ τὴν ἐπίδοση στὰ γράμματα πού ἔχει ὁ μαθητικὸς Χιακὸς κόσμος.

«Ὁ Αἰθιοπικὸς Κόσμος» τοῦ Ἀδῖς Ἀμπέμπα ἀπασχολεῖται μὲ τὸ ζήτημα τῆς μετανάστευσης Ἑλλήνων στὴν Ἀβυσσηνία. Στὶς σελίδες του βρίσκονται πολλὰ εἰδήσεις σχετιζόμενες μὲ τὴν κίνηση τῶν Ἑλλήνων τῆς Ἀβυσσηνίας.

«Νέα Ἠχώ». Ἐφημερίδα τοῦ Πόρτ-Σαῖτ.

«Καμπάνα». Σατιρικὸ φύλλο τῶν Πατρῶν.

ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

Ὁ ΔΙΑΚΕΚΡΙΜΕΝΟΣ Ἀλεξανδρινὸς συγγραφεὺς κ. Ἀπόστολος Λεοντῆς μετάφρασε, σὲ στίχους, ἀριστοτεχνικὰ τὸν « Προμηθεὺς Δεσμώτης » τοῦ Αἰσχύλου.

Ὁ κ. Λεοντῆς ἔχει τὸ προτέρημα νὰ δουλεύει μὲ μεγάλη προσοχὴ. Ἀπ' ὅ,τι μᾶς βεβαίωσαν ἑλληνιστὲς πού συγκρίναν τὴ μετάφραση μὲ τὸ ἀρχαῖο κείμενο καὶ ἀπὸ δική μας ἀντίληψη ὁ Ἀλεξανδρινὸς συγγραφεὺς ἔχει μεριμνήσει ἰδιαίτερα ν' ἀποδώσει πιστὰ τὸν Αἰσχύλο. Ἡ γλώσσα τῆς μετάφρασης εἶναι μιὰ πολὺ καλὴ δημοτικὴ.

ΣΤΙΣ 17 Ἰουλίου πέρασε ἀπ' τὴν πόλη μας ὅπου ἔμεινε λίγες ὥρες γυρίζοντας στὴν Ἀθήνα ἡ πρόεδρος τοῦ Συνδέσμου γιά τὰ δικαιώματα τῆς γυναίκας κ. Ἀῦρα Θεοδωροπούλου, πολὺ γνωστὴ στὸν λογοτεχνικὸ κόσμον μὲ τὸ ψευδώνυμο Ἀῦρα Θέρου. Ἡ κ. Θεοδωροπούλου εἶχε πάει στὴ Συρία γιά νὰ παρεννεθῆ στὸ « Ἰνδνέριο τῶν Γυναικῶν τῆς Ἀνατολῆς », ὡς ἀντιπρόσωπος τῆς Ἑλλάδας.

Ἡ δρᾶση τῆς ἐκλεκτῆς γυναίκας γιά τὸ φεμινιστικὸ κίνημα στάθηκε πολὺ ὠφέλιμη. Τόσο μὲ τὸ περιοδικὸ « Ὁ ἀγῶνας τῆς γυναίκας », ὅσο καὶ μὲ φωτισμένες διαλέξεις καὶ δραστηριότητες ἐνεργειῶν ἡ κ. Θεοδωροπούλου ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ Συμβουλίου τοῦ Συνδέσμου ἐργάζεται μὲ ἐπιτυχία γιά τὴν ἀπόκτηση πολιτικῶν καὶ κοινωνικῶν δικαιωμάτων γιά τὴ γυναίκα.

Ἡ Ρίκα Σεγκοπούλου, τοῦ περιοδικοῦ μας, πῆρε συνέντευξη, μὲ τὴν κ. Θεοδωροπούλου, πού φάνηκε στὸν « Ταχυδρόμο » ἀναδημοσιεύομε τὴ σχετικὴ μὲ τὸ « Συνέδριο τῶν γυναικῶν τῆς Ἀνατολῆς » περικυπητή.

« Στὸ Συνέδριο αὐτὸ ἔλαβαν μέρος γυναῖκες τῆς Βηρυτοῦ, Δαμασκού, Περσίας, Ἰράκ, Τουρκίας, Ἀφγανιστάν, Παλαιστίνης, Βέλγας, δὲν ἦταν φεμινιστικὸ κίνημα, γιά πολιτικὰ δικαιώματα, εἶναι τὸ πρῶτο ζήτημα τῆς γυναίκας γιά τὰ ἀνθρώπινα δικαιώματά της.

» Ζήτησαν ἰσότητα στοὺς Νόμους τοῦ διαζυγίου, κατάργηση τῆς πολυγαμίας, ἐφαρμογὴ τῆς ὑποχρεωτικῆς στοιχειώδους ἐκπαίδευσως γιά ἀγόρια καὶ κορίτσια· καθορισμὸ τοῦ κατωτάτου ὅριου ἡλικίας γιά τὸ γάμο. Κορίτσια, ὄχι κάτω ἀπὸ 16 ἐτῶν καὶ ἀγόρια ὄχι κάτω ἀπὸ 18.

» Ἰδιαίτερη ἐντύπωση μοῦκανε, ὁ πατριωτισμὸς τῶν γυναικῶν αὐτῶν. Ἐχουν ἐντονο ἐθνικιστικὸ γρόνημα καὶ βαθειὰ συναίσθηση τῆς πίεσης τῆς Εὐρωπαϊκῆς Προστασίας. Ἀπόδειξη πού πάθθησαν καὶ δύο ἀποφάσεις — γιά τὴν καλλιέργεια τῆς ἀραβικῆς γλώσσας καὶ τὴν ὑποστήριξη τῆς ἐθνικῆς τους βιοτεχνίας.

» Ὅσο γιά τὸν φερετζὲ καὶ τὶς ἄλλες περιοριστικὰς ἀρχές, θεωροῦν, ὅτι εἶναι ζήτημα χρόνου. Ὅσο περισσότερο φωτίζονται οἱ γυναῖκες, τόσο γρηγορότερα αὐτὰ τὰ ζητήματα θὰ λυθοῦν μόνον τους. Τὸ Συνέδριο δὲν εἶχε καθόλου ἐπαναστατικὸ χαρακτῆρα καὶ

οὔτε θέλησαν νὰ τοῦ τὸν δώσουν, γιατί θάταν ἀδύνατο τότε καὶ νὰ συγκροτηθεῖ μὲ τίς τρομερές συνθήκες, μέσα στις ὁποῖες ζεῖ ἡ γυναῖκα στήν Ἀνατολή.

» Σὰς βεβαιῶ, πὼς αἰσθάνθηκα σὰ μιὰ προσβολὴ κατὰ τοῦ ἀνθρωπισμοῦ μου νὰ βλέπω ἀνθρώπινα πλάσματα νὰ ζοῦνε στὴ σκλαβιά, μὲ τὸν τρόμο τοῦ ἀνδρα, κλεισμένα μὲς τὰ σπίτια μὲ τους πανύψηλους τοίχους καὶ τὰ καφασωτὰ παράθυρα — σὰ μοναστήρια — ἀπομονωμένα ἀπ' τὸν ἔξω κόσμο.

» Πολλές ἀπ' τίς γυναῖκες πού παρευρέθησαν στὸ Συνέδριο ἦταν μορφωμένες, ξέραν ξένες γλώσσες, καὶ μιλοῦσαν μὲ εὐγλωττία. Ἰδιαίτερα ἐνδιαφέρον ἦταν πού ἀντιπροσωπεύτηκαν σ' αὐτὸ γυναῖκες διαφόρων θρησκευτικῶν δογμάτων καὶ μέσα στήν κοινὴ προσπάθεια γιὰ τὴν ἐξύψωση τῆς γυναίκας ἔλειπε τελείως ὁ θρησκευτικὸς ἀνταγωνισμὸς πού εἶναι συνηθὼς τόσοσ ὀξύς. Αὐτὸ δείχνει πόσο βαθειὰ ἡ γυναῖκα τῆς Ἀνατολῆς νοιώθει τὴν ἀνάγκη τῆς ἀπολύτρωσής της καὶ τὴν ἀνάγκη τῆς ἀλληλεγγύης μὲ ὅλες τίς ὁμόφυλές της».

Η ΕΜΠΝΕΥΣΜΕΝΗ νέα ποιήτρια Μαρία Πολυδούρη, ὕστερα ἀπὸ μιὰ μαρτυρικὴ ἀρρώστεια πέθανε στὶς 29 Ἀπριλίου, στήν κλινικὴ τοῦ Χρηστομάνου, ὅπου εἶχε τελευταῖα μεταφερθεῖ. Ὅσοι τὴν γνώριζαν, καὶ ὅσοι παρακολούθησαν τὴ ζωὴ της τὸ περιέμεναν αὐτὸ τὸ τέλος. Οἱ φίλοι της τὴν ἔβλεπαν νὰ σβύνει ἀργὰ ἀργὰ καὶ ὁμως ὡς τὰ τελευταῖα της ζητοῦσε ν' ἀγαπήσει, λαχταροῦσε τὸν ἔρωτα. Βιάστηκε νὰ ζήσει ὅσο μπορούσε πιὸ ἐντατικά, καὶ ἀσυλλόγιστα σπατάλησε τὸν ἑαυτὸ της.

Μέσα ἀπὸ τὸ ἔργο της βγαίνουν ἀνατριχιαστικὲς οἱ φωνές τοῦ πάθους, τοῦ πόνου.

Ὁ θάνατός της στέρησε τὰ νεοελληνικὰ γράμματα ἀπὸ ἕνα ἐξαιρετικὸ ποιητικὸ ταλέντο πού ποῦς ξέρει ἀκόμα τί μπορούσε μὲ τὸν καιρὸ νὰ μᾶς δώσει.

ΑΠΤΙΣ ἀρχές Ἰουνίου παίζει στήν πόλη μας στὸ θέατρο Μελβεντέρε, ἕνας καλοσυνταγμένος θίασος πρόζας μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὴν ὑπέροχη comédienne μας Κυβέλη. Ὁ θίασος εἶναι συνεταιρικός — Γαβριηλίδη, Δενδραμῆ, Παρασκευά, Νέζεζ — καὶ ἐργάζεται μὲ πολὺ εὐσυνειδησία. Ἐκτιμῶμε τὴν προσπάθεια τῶν ἐκλεκτῶν μας καλλιτεχνῶν. Μᾶς παρουσίασαν ἔργα καλοβαλμένα καὶ ἕνα σύνολο ὑπόδυσης ἄξιο πολλῆς προσοχῆς.

Τὸ ρεπερτόριό τους ἐκλεκτικὸ, ἰδίως στὶς φιλολογικὲς βραδυνές ὅπου εἶδαμε Ἰψεν, Ἀντρέγιεφ, Ἀρτσιμπάσεφ Nicodemi. Ὁ καλὸς θίασος θὰ παίξει προσεχῶς «ἐλληνικὲς τραγωδίες».

Η-ΘΕ ἀπτήν Ἀθήνα ὁ ξεχωριστὸς καλλιτέχνης Γ. Μπούρλος γιὰ νὰ συμπράξει μὲ τὸν θίασο ἐλλήνων καλλιτεχνῶν στὸ Μελβεντέρε. Τὸ μεγάλο ταλέντο τοῦ κ. Μπούρλου εἶχαμε τὴν εὐκαιρία νὰ ἐκτιμήσουμε στὶς φετινὲς Δελφικὲς Ἑορτές, τὸν εἶδαμε στὸν δύσκολο ρόλο τοῦ Προμηθέα.

Ἐδῶ θὰ παίξει προσεχῶς δικὸ του ρεπερτόριο. Θὰ πρωταγωνιστήσει δὲ στὸν «Προμηθεὺς Δεσμώτης» πού θ' ἀνεβάσει ὁ θίασος κατὰ μετάφραση τοῦ ἀλεξανδρινοῦ συγγραφέα κ. Ἀπ. Λεοντή.

ΚΙ ΑΛΛΟΣ πολὺ νέος λογοτέχνης πέθανε στήν Ἀθήνα τὴν ἀνοιξη,

ὁ Νίκος Σαράβας, φυματικός. Ἀναλόγως τὴν ἡλικία του, ὁ Σαράβας ἔδωσε ἀρκετὰ ὀγκώδες ἔργο, τέσσερα βιβλία. Τὰ διηγηματὰ του τὰ πρῶτα ἦταν συμπαθητικά. Γιὰ τὸ τελευταῖο του βιβλίον «Μιὰ πληγὴ δίχως αἷμα», πού κυκλοφόρησε λίγον καιρὸ πρὶν πεθάνει, μᾶς εἶχε στείλει, καὶ μπαίνει στὸ τεῦχος μας αὐτὸ, βιβλιοκρισία ὁ ἐκλεκτὸς συνεργάτης μας κ. Τέλλος Ἄγγας.

Ὁ Σαράβας θὰ μπορούσε νὰ ἐξελιγθεῖ σ' ἕνα μυθιστοριογράφου μὲ στόφα, καὶ τὸ μυθιστόρημα σπανίζει τόσο στήν τελευταῖα παραγωγὴ μας.

ΤΟ σωματεῖο Ἐθνικὸς Σύνδεσμος Ἑλληνίδων Αἰγύπτου πού, ὑπὸ τὴν προεδρεία τῆς διαπρεποῦς ἐπιστήμονος κ. Παναγιωτάτου, μὲ τόση φωτισμένη φιλανθρωπία φροντίζει γιὰ τὴν ὑγεία τῶν μικρῶν παιδιῶν καὶ γιὰ τὴ μόρφωση τῶν ἐργατικῶν κοριτσιῶν μας ἐγκαινίασε τὸν Ἰούνιον ἕνα χρησιμώτατο ἴδρυμα τὸ «Ζερμπίνειον Οἰκοτροφεῖον Παιδικῶν Ἐξοχῶν», σταθμὸς Σιούφ.

ΣΤΗΝ Σάμο, στὶς 27 Ἀπριλίου, ὁ κ. Α. Θαλασσινὸς ἔκανε μιὰ διάλεξη μὲ θέμα «Ὁ Καβάφης στήν ποίηση». Ἡ διάλεξη ἔγινε στήν αἴθουσα τοῦ Φιλοτεχνικοῦ Ὀμίλου.

ΠΕΘΙΝΕ τὸν Ἀπρίλιον ὁ συγγραφεὺς Δ. Παπαδόπουλος γνωστὸς μὲ τὸ ψευδώνυμον Τυμψηστός. Τὰ ἔργα του εἶχαν μεγάλη κυκλοφορία στὸ πολὺ κοινὸ. Σ' ἕνα σημείωμα ὁ Ξενοπούλος ξεχωρίζει ὡς τὰ δημοφιλέστερα ἀπὸ τὰ ρωμάντα τοῦ Τυμψηστοῦ τὴν «Ὠραία τοῦ Πέραν» καὶ τὴν «Γόησσα τῶν Ἀθηνῶν». Ὁ ἴδιος ὁ Τυμψηστός θεωροῦσε γιὰ καλύτερο ἔργο του τὸν «Ἀνθρωπιστὴ».

ΜΕ χαρὰ μας σημειώνομε ὅτι ἡ Συντροφιά «Ἐλευθερές Τάσεις», γιὰ τὴν ἴδρυση τῆς ὁποίας γράψαμε στὸ τεῦχος μας τοῦ Μαΐου, ἄρχισε, μ' ἐπιτυχία, τίς φιλολογικὲς συγκεντρώσεις της.

Ξεχωρίζομε ἀπ' αὐτὲς τὴ βραδυὰ τῆς 26 Ἰουνίου, στήν ὁποία, μεταξὺ ἄλλων, ὁ κ. Γ. Α. Παπουτσάκης καὶ ὁ κ. Φούλης Μουζούρης διάβασαν ἀνέκδοτα ποιήματά τους, καὶ ὁ κ. Γιῶργος Ἀγαλιανὸς τὸ διήγημά του «Κατρακύλα» (πὺν τυπῶνομε σ' αὐτὸ τὸ τεῦχος). Στὴν συγκέντρωση τῆς 3 Ἰουλίου ἔγινε συζήτηση πᾶνω σὲ μιὰ θεωρία τοῦ Ἰρλανδοῦ φιλοσόφου Berkeley. Σὲ ἄλλες βραδυνές ἔγιναν ἀγαγελλίες ποιημάτων Καβάφη, Μαλακάση, Verlaine καὶ Mallarmé.

Στὶς «Ἐλευθερές Τάσεις», καθὼς μάθαμε, ἀποτάθηκαν γιὰ ἐγγραφὴ νέοι διανοούμενοι ἔξω ἀπὸ τὴν Ἀλεξάνδρεια — καὶ ἔγιναν εὐχαρίστως δεκτοί. Ἀπὸ αὐτοὺς σημειώνομε τὸν Καίρινὸ λογοτέχνη κ. Γιάννη Χατζηαντρεά.

Σ' ὈΝ «Ταχυδρόμο» τῆς πόλης μας (25 καὶ 26 Ἰουνίου) δημοσιεύθηκε μιὰ παράξενη διάλεξη περὶ νεοελληνικῆς λογοτεχνίας πού ἔγινε στὸ Λονδίνο ἀπὸ τὸν κ. Χ. Χορμούζιον.

Παρουσίασε τὸν Παλαμᾶ ὡς τὸν μέγιστον τῶν ζώντων Ἑλληνων ποιητῶν. Δὲν τὸ διατύπωσε δὲ αὐτὸ ὁ κ. Χορμούζιος ὡς ἀτομικὴ του γνώμη. Ἀλλὰ, ὡς τυπώθηκε ἡ διάλεξη, φαίνεται ὅτι τὸ παρουσίασε ὡς πρᾶγμα παραδεγμένο ἀπ' τὸν ἐλληνικὸ λογοτεχνικὸν κόσμον. Ὁ κ. Χορμούζιος ἔπρεπε νὰ γνωρίζει — ὅτι γνωρίζουν ὅλοι οἱ ἀσχολούμενοι στὴ λογοτεχνία μας — πὼς δίδου δὲν εἶναι πα-

ραδεγμένο πράγμα. Καί είναι πολύ άτοπο νά δίδονται στους ξένους έσφαλμένες πληροφορίες.

Ἄστειο είναι νά γίνεται διάλεξη γιά νεοελληνική λογοτεχνία καί νά μὴν ἀναφέρεται ὡς δὲν ἀνάφερε ὁ κ. Χορμούζιος) τὴν ποίηση τοῦ Μαλακάση — πῶς σημαντικὴ στὴν γνώμη πολλῶν νεοελλήνων λογίων ἀπ' τὴν ποίηση τοῦ Παλαμᾶ.

Ἄστειο ἦταν νά κάμει ὁ κ. Χορμούζιος τὴ διάλεξή του σὲ Ἕγγλους καί νά μὴ τὸς μιλήσει γιά τὸν Καβάφη τοῦ ὁποῖου ποιήματα μεταφρασμένα φάνηκαν σὲ σοβαρὰ ἀγγλικά περιοδικά, καί τοῦ ὁποῖου ἡ νεότερη ποίηση ἔχει ἐλκύσει τὸ ἐνδιαφέρον, εἶναι θέμα συζήτησης σὲ πολλοὺς κ' ἐκλεκτοὺς κύκλους τῆς διανοητικῆς ἀγγλικῆς νεολαίας.

Ἄστειο ἦταν νά μιλήσει ὁ κ. Χορμούζιος γιά τὸ διήγημα καί νά μὴν ἀναφέρει τὸν Βουτυρά. Νά μιλήσει γιά λογοτεχνικὴ κριτικὴ καί νά παραλείψει τὸν Παράσχο, τὸν Ἄλκη Θυρόλο, τὸν Λαπαθιώτη, τὸν Τέλλον Ἄγρα.

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ θὰ ἀφιερῶσει ἓνα ἀπὸ τὰ προσεχῆ τεύχη τῆς στὴν Ἐθνικὴ Ἑκατονταετηρίδα. Ἀποτάθηκε σὲ πολλοὺς νεοέλληνες λογίους ἀπὸ τοὺς ὁποῖους καί διάφοροι ἀλεξανδρινοὶ. Εὐχόμεαστε κάθε ἐπιτυχία στὴν ὠραία αὐτὴ προσπάθεια.

Ἡ «Ἑλληνικὴ Ἐπιθεώρησις» θὰ βγάλει ἐπίσης στὶς ἀρχὲς Σεπτεμβρίου ἓνα τεύχος ἀφιερῶμένο στὶς Δελφικὰς Ἑορτὰς. Μία ἐπιτροπὴ ἀπὸ τοὺς Εὐᾶ καί Ἄγγελον Σικελιανόν, Ἄγγελικὴ Χατζημιάλη, Εὐγεν. Ζωγράφου, Φίλιππον Δραγούμη, Μιχαὴλ Τόμπρον, Ἄλεξ. Φιλαδελφέα, Ρίκα Σεγκοπούλου καί Ἄπ. Μαγγανάρην θὰ ἐπιμεληθῆ τὴν ὅλην τοῦ πανηγυρικοῦ αὐτοῦ τεύχους.